A. d' Escragnolle-Taunay

INOCENCIJA

373

ZABAVNA BIBLIOTEKA

ZABAVNA BIBLIOTEKA
UREDJUJE DR. NIKOLA ANDRIĆ.
KOLO XXXI. KNJIGA 373.

INOCENCIJA

ROMAN IZ BRAZILSKE PUSTINJE

PORTUGALSKI NAPISAO
A. d' ESCRAGNOLLE-TAUNAY

ZAGREB 1925.
NAKLADA ZAKLADE TISKARE NARODNIH NOVINA

GROF DE TAUNAY.

BIOGRAFSKI PREGLED*)

Alfredo d'Escragnolle - Taunay rodio se 22. veljače 1843. u Rio de Janeiru od oca komendatora Amado Felix Emilio Taunay, barona od Taunaya, (1795.—1881.), koji je dugo vremena bio ravnatelj »Narodne Umjetničke Škole« i jedan od preteča cara Dom Pedra II., i od majke Gabrielle Herminie de Robert d'Escragnolle, baronese de Taunay (1815.—1899.).

Njegov djed bio je poznati francuski slikar Nikola Antoine Taunay (1755.—1880.), član »de l'Institut Français«, koji je 1816. zajedno s drugim umjetnicima na poziv Dom Ivana VI. došao u Rio de Janeiro, da osnuje »Akademiju Umjetnosti«. Iako se on sâm povratio u Francusku, ipak su četvorica od njegovih pet sinova ostali u Braziliji, medju njima i Felix-Emilio.

Djed sa materine strane bio mu je grof d'Escragnolle (1785.—1828.), potomak jedne od najstarijih plemićkih porodica iz Provence, koji je ostavio Francusku zbog revolucije 1789.

Kao časnik portugalske vojske, pratio je Felix dvor 1807., kad se ovaj selio u Braziliju, i oženio se u Rio de Janeiru Adelaidom de Beaurepaire, kćerkom grofa istog imena, koji je takodjer ostavio Francusku iz istog razloga.

Kao sin jednog neobično učenog čovjeka, primio je Taunay (Tonê) već u svojoj najranijoj mladosti najpomniji odgoj, koji se pod očima brižljive majke još usavršio.

---

*) Ovaj pregled napisao je dr. José A. de Azevedo Castro, državni savjetnik brazilski i prijatelj Taunay-ev iz mladosti, kojemu je autor i posvetio ovu knjigu, a pregledao ga i dopunio za »Zabavnu Biblioteku« sin autorov, dr. Alfonso d'Escragnolle Taunay, današnji direktor »Museu Paulista« u Sao Paulu (u Braziliji), odakle nam ga je skupa s prevedenim romanom poslao naš zemljak, dr. Zoran Ninić. Uredništvo.

*

Kao poznat slikar, koji je imao vrlo razvijen smisao za estetiku, i kao humanist najčistijega kova, pripravljao je baron de Taunay svoga sina Alfreda za kolegij Dom Pedra II., u koji je dječak ušao u petoj svojoj godini.

Iza sjajnih ispita u prosincu 1858. završio je dječak svoje literarne studije i ostavio medju profesorima i kolegama utisak, koji je jasno dokazivao njegovu visoku i razvijenu inteligenciju.

God. 1859. upisao se u vojnu akademiju, u tečaj za fiziku i matematiku. Potporučnik-djak u ožujku 1862., a poručnik topništva u srpnju 1864., spremao se Alfredo da završi pretposljednju godinu vojnog mjerništva, kad je planuo rat s Paraguayem. Dodijelili su ga onda vojsci, koja je imala naredjenje, da izbaci sa juga provincije Matto Grosso Paraguayce, koji su sa sjevera svoje zemlje upali na zemljište brazilsko.

Nitko nije imao ni približno pojma o neopisivim teškoćama toga pothvata po krajevima napola divljim, koji su još i danas vrlo površno poznati i koji su hiljade kilometara udaljeni od obale Atlantika.

Vojska je ostavila Sao Paulo u srpnju 1865., a stigla na ratište tek u siječnju 1867., pošto je prevalila golemi put od 2.200 kilometara. Izgubila je na tom putu jednu trećinu ljudi zbog nezdrave klime u Matto Grossu, gdje su dizenterija, malarija i beri-beri decimirali nesretnu vojsku.

Kao član mjerničkog odjeljenja, koje je bilo dodijeljeno generalskom štabu, bio je i Taunay izložen najvećim opasnostima, dok je sa hrabrim kapetanom Pereira de Lago istraživao po neprohodnim šumama, ispresijecanima dubokim i širokim rijekama i nepreglednim močvarama, puteve, po kojima bi vojska mogla proći.

Pratio je vojsku iz Mirande do paraguayske granice, kad je pukovnik Camisao sa šačicom umornih ljudi upao u neprijateljsko zemljište.

Na taj način bio je Alfredo učesnik onog slavnog povlačenja sa Lagune, gdje je šačica Brazilaca morala da se odupre neprijatelju, koji je bio nesrazmjerno jači i brojniji.

Neopisive patnje vojske, koja je bila napadnuta od nadmoćnog neprijatelja, koji je raspolagao izvrsnim konjaništvom; koja je bila okružena od vatre, što se širila miljama oko njih; koja je patila od kolere i od svih nepogodnosti vremena, ostavile su u mladom časniku vrlo duboke utiske i priučile ga miru i izdržljivosti, koje su mu kasnije ostale za cijeloga života.

Pošto je gotovo nekim čudom umakao svim pogiblima rata u Matto Grossu, bio je grof Taunay odredjen, da odnese carskoj vladi vijesti o vojsci, za koju su mislili, da je sa svih strana opkoljena i uništena od neprijatelja. Tada se vratio u Rio de Janeiro, gdje se zadržao do početka 1869., kad ga je princ d'Eu, koji je upravo bio imenovan generalisimom brazilske vojske u Paraguayu, imenovao tajnikom svog generalnog štaba. Tu je Alfredo bio već kapetan prve klase, jedna od najistaknutijih ličnosti mlade vojske.

Vrativši se u Paraguay, ostao je ondje do kraja rata, koji se završio smrću tiranina i prisustvovao je krvničkom masakru u Perebebuyu i Campo Grandu kao i ostalim ratnim strahotama.

Kasnije je bio urednik »Vojnoga Lista«, gdje je stekao golemih zasluga i dokazao svoj veliki književnički talenat.

Kad se završio rat i kad se Taunay vratio u Braziliju, mogao je tek tada da završi svoje fizičke i matematičke studije na vojnoj akademiji. Iza ispita bio je imenovan profesorom na istoj akademiji, gdje je godinama predavao mineralogiju i geologiju.

Njegovi prvi literarni radovi izazvali su sveopće divljenje i sva je Brazilija pratila njegovo djelovanje i na tom novom polju.

God. 1872. izašlo je prvo izdanje njegova izvještaja »R e t i r a d a d a L a g u n a« (Povlačenje sa Lagune). Vlada pod predsjedništvom barona de Rio Branco, prihvatila je to djelo i nastojala da se što više raširi po cijeloj zemlji. Čitano u svim krajevima, raznijelo je ime svog autora po cijeloj zemlji. Tako je baron Rio Branco obratio pažnju svojih stranačkih prijatelja u Goyazu na grofa Taunaya i oni ga izabraše za poslanika 1872. i ponovno 1875.

Bistar, jasan i rječit govornik, pun logike, postao je on odmah iza ulaza u parlamenat jedan od najistaknutijih njegovih članova.

God. 1874. srodio se s jednom od najstarijih i najpoštovanijih brazilskih familija, oženivši se Donom Christinom Teixeira Leite, kćerkom barona de Vassouras. — God 1875. postao je major, a 1876. imenovala ga je federalna vlada predsjednikom države Santa Catharina, u kojem je zvanju ostao do 1877. Za sve to vrijeme dao je mnogo dokaza o svojoj velikoj radinosti i administrativnim sposobnostima.

Slom njegove stranke, konservativne, odbila ga je momentano od politike. U to je vrijeme poduzeo dugo putovanje po Evropi, gdje se bavio znanošću i sociološkim studijama, kojima se iza povratka htio poslužiti u svom velikom sociološkom programu, koji je naumio da provede u državi.

Iza povratka opet se 1880. dao na politiku. Pokazao se kao velik i neumoran propagator ideja, koje su već bile provedene u svim većim evropskim državama i u Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike. U isto je vrijeme započeo i svoju kampanju protiv svojih političkih i ličnih neprijatelja. Dnevno su izlazili članci u svim novinama grada Ria i postao je na taj način veliki odvjetnik civilnog braka.

drugih reforma i velike potrebe, da se u Braziliju dovede što više iseljenika i na taj način napuči ogromno područje.

Uprkos tom svom nadčovječnom radu sudjelovao je Taunay još aktivno i u politici i bacio se sa svom energijom na najvažnije pitanje svoga vremena: na ukidanje ropstva.

God. 1881. kandidirao je kao poslanik za Senat u prvom izbornom kotaru u Santa Catharini i bio izabran iza vrlo ogorčene borbe. God. 1885. ponovno se pojavio na izborima u istoj državi, ali je propao, iako samo s neznatnim brojem glasova. Ovaj njegov neuspjeh pripisivao se ideji nezavisnosti, koju je uvijek unosio u svoju stranku, a koju nisu prihvaćali njegovi šefovi, nego, šta više, bili upravo protivni njegovim reformističkim idejama. Tako je glasovao s liberalima u prilog ukidanju ropstva.

Kako se htio sasvim posvetiti politici, molio je, da ga otpuste iz vojske, iako su ga drugovi zadržavali. Tom prilikom je primio pismo, koje su potpisali generali i sve časništvo do potporučnika, a u kojem su mu izjavili svoje žaljenje, što napušta vojsku.

Kad se konservativna stranka vratila na vladu, preuzeo je Taunay opet svoje visoke položaje. Imenovan predsjednikom države Paraná u kolovozu 1885., pokazao je ponovno sve svoje sile i pošlo mu je za rukom, da za nekoliko godina naseli na području te države hiljade evropskih naseljenika.

U siječnju 1886. ponovno su ga u Santa Catharini izabrali u parlamenat, a kad je kratko vrijeme iza toga umro baron de Laguna, jedini senator za Santa Catharinu, naslijedio je grof de Taunay tog velikog čovjeka. Dne 14. srpnja je izabran sa velikom većinom glasova na listi, koju je postavila Kruna i 28. kolovoza izabran je do smrti za senatora.

Zakon od 13. svibnja (ukinuće ropstva) našao je u njemu strastvenog branitelja. I kad su ga kasnije god. 1888. i 1889. pozvali, da sudjeluje u raznim ministarstvima, nije primio ni jedan od tih poziva radi suprotnosti u mišljenjima.

Dne 6. rujna 1889. primio je kao dar Krune naslov »grofa od Taunaya«.

Sve je izgledalo ružičasto i sve mu je proricalo najljepšu budućnost, — kad revolucija od 15. studenog prekine sve njegove političke sanje.

Nepokolebljiv u svojim monarhističkim osjećajima, strastven obožavatelj Dom Pedra II., »unuka Mark-Aurelija«, kako ga je nazvao Victor Hugo, vratio se grof Taunay u privatni život, da se više ne javlja u javnosti.

Kako god je neumorno radio u politici, tako se sada sa svom velikom aktivnošću dao na literaturu i u kratkom vremenu izdao bezbroj djela svih vrsta. No pošto ga je kroz mnogo godina mučila šećerna bolest, a istrošen i ratom i uzbudjenjima burnog političkog života, umro je 25. siječnja

1899. u Rio de Janeiru, ne navršivši ni potpunih 56 godina života.

Kako je bio od prirode nadaren lakoćom stvaranja, ostavio je vrlo mnogo literarnih radova: romana, drama, pričâ, putopisa i ratnih rasprava, umjetničkih i literarnih kritika, uspomenâ, djelâ povijesnih, pa radova o ekonomskoj politici i socijalnim pitanjima, svega skupa više nego 30 svezaka, ne ubrajajući ovamo nebrojene članke u novinama i revijama, koje je pisao skoro dnevno kroz 30 godina o svim mogućim predmetima, dok je propagirao svoje ideje ili bio aktivni saučesnik političkih borbi.

Kako je sudjelovao u svim najvažnijim dogadjajima svoga vremena, napisao je Taunay osim toga i »Memoare«, a manuskript ostavio u »Historijskom zavodu brazilskom«, pa će se moći otvoriti tek god. 1943., ako to budu dopustili njegovi zakoniti nasljednici.

Kao dobar muzičar, komponirao je Taunay mnoga djela, koja su dala dokaza i o njegovom velikom muzičkom talentu. Medju njima se naročito odlikuju mnogi valceri u Chopinovu stilu.

Glavni Taunay-evi romani nose ova imena: »Mladost Trojanova« (1870.); »I n o c e n c i j a« (1872.), 16 brazilskih izdanja, a 12 portugalskih u Evropi; »Manuskript jedne žene« (1873.); »Zlato na modrilu« (1875.); »Iznudjivanje« (1894.); »Na rubu« (1899.). — P r i p o v i j e s t i: »Brazilske priče« (1878.); »Vojničke pripovijesti« (1878.); »Pred večer« (posthumno, 1900.). — P u t o p i s i: »Slike s puta« (1868.); »Nebo i zemlje brazilske« (1882.); »Prirodne osobine u Paraná« (1890.); »Slike iz pustinje« (1923.); »Kako se prije putovalo« (1921.); »Brazilski pejsaži« (1925.). — L i t e r a r n a i u m j e t n i č k a k r i t i k a: »Kritičke studije« (1881.); »Utisci i studije« (1921.). — D r a m e: »Amelia Smith« (1886.); »Povratak sina« (1900.); »Za malo pukovnik« (komedija, 1880.). — Medju v o j n i m d j e l i m a najznatnije mu je: »P o v l a č e n j e s L a g u n e« (1871.). Doživjelo je 7 izdanja u portugalskom, a 4 u francuskom jeziku. Prevedeno je još na njemački, švedski i španjolski.

Roman njegov »I n o c e n c i j a« doživio je nebrojena izdanja u svim kulturnim jezicima, a u nekima i u n e k o l i k o prevoda. Tako u njemačkom 5, u španjolskom 6, u francuskom i talijanskom po 3, u engleskom 2, a po jedan u poljskom, danskom, flamanskom i — japanskom. Ovima se sada pridružuje i h r v a t s k i, koji je uopće prvi prevod iz portugalskog jezika u ovoj književnosti.

Još valja dodati, da je skladatelj Leo Kessler komponirao i operu »Inocenciju«, za koju mu je Emilian Parnette složio libreto prama ovom Taunay-evu romanu.

... *„Inocencija". Ova će knjiga imati dug život i bit će isto, što i djela Waltera Scotta, s kojima se i danas može putovati po Škotskoj kao sa vodičem.*

Francisco Octaviano.

INNOCENCIA

I. — Sertao i njen stanovnik.

Svi ste osjetili potajnu moć u vječnom vladanju prirode; iz najdubljih dubina izbija na površinu početak života.

GOETHE: «Faust», 2. dio.

Onda sam mirnim korakom pošao u najzabačeniji kut šume, na zaboravljeno mjesto, gdje me ništa nije sjećalo ruke čovjeka i gdje nije bilo ni traga ropstvu ili gospodstvu; sklonište, gdje sam mogao da vjerujem, da sam prvi stupio na to tlo i gdje nikoga nije bilo, da bi posredovao izmedju mene i prirode.

J. J. ROUSSEAU: «Čari samoće».

Put, koji vodi iz Ville Sant'Anna do Paranahybe u zabačena polja Camapoána, prolazi kroz golemi i skoro nenapučeni jugoistočni dio provincije Matto Grosso. Iz te naseobine, koja je najbliža do mjesta, gdje se sastaju Matto Grosso, Goyaz, Minas Geraes i Sao Paulo, pa sve do rijeke Sucuriú, pritoke veličanstvenog Paraná, to jest na prostoru od nekoliko stotina milja, putuje se ugodno od jedne kuće do druge, koje nisu jako udaljene; ali kasnije postaju kuće sve rjedje i rjedje, pa se mora putovati satima i danima, a da se ne opazi ni kućište ni čovjek. Nema ničega osim skloništa za stoku, koja pripadaju Joao Pereiri, pioniru onih krajeva, dobroćudnom i gostoljubivom čovjeku, koji s drage volje prima pod svoj krov ljude, koji putuju po

onim udaljenim krajevima, da im pruži na kratak čas odmorište i da ih opskrbi hranom, koju trebaju da stignu do Mirande i Pequiry ili do Vaccarie i Nioaca na donjem Paraguayu.

Ondje se počinje pustinja, koju zovu »sertao bruto«.

Onda slijede samo privremena skloništa, koja si putnik sam podiže i nigdje nema nastanjene kuće ili ruševine, nigdje potleušice ili kolibe, koja bi putnika zaštitila pred hladnom noći, nevremenom ili kišom. Svuda naokolo je nenarušeni mir pustinje; svagdje djevičanska priroda, tako djevičanska, kao da je upravo tog trenutka stvorena.

Put, koji prolazi kroz taj nenapučeni kraj kao bijeli trak, vrlo je širok, jer nema granica i vuče se po pijesku, koji je glavna sastojina cijelog onog plodnog kraja, ispresijecanog od nebrojenih potoka i rijeka, koje se ulijevaju u Paranú ili u Paraguay.

Ovaj tvrdi i krupni pijesak je jednobojan i odbija od sebe sa svom silom sunčane zrake, kad padaju na njega. Na nekim mjestima je opet tako mek i pokretan, da putujuća stada malaksavaju od umora, prelazeći preko nesigurnog tla, koje im izmiče ispod nogu i u koje upadaju do gležanja.

Na mnogim drugim mjestima put se opet razdvaja u nebrojene puteljke s jedne i s druge strane na rubu šume, gdje stvaraju sigurniju stazu, jer se manje onuda ide.

Koliko god je jednoličan izgled toga puta, toliko je raznoličnija priroda, kroz koju prolazi.

Sada se pred očima pruža guštara; ne ona guštara od rahitičnog drveća u Sao Paulo i Minas Geraes, koje je u rastu zaostalo i zakržljalo, nego od visokog i granatog drvlja, koje zasjeni svojim krošnjatim granama cijeli prostor oko sebe, ako može da se razvije, kako treba; onda su opet beskrajna polja, obrasla visokom stepskom travom, punom šumskog cvijeća ili visokim, žutim stepskim

biljem; iza toga dolaze opet ostatci bujnih šuma, tako pravilni i simetrični u svom rasporedu, da čisto nagone u čudo i iznenadjuju; konačno pustara, djelomično močvarna, djelomično suha, po kojoj raste visoki šaš, isprepleten trnovitom dračom.

Sijeno, koje je naraslo i povenulo od vrućih sunčanih zraka, pretvara se na tim poljima, tako različnim po boji, u divan šareni ćilim, dok ga jednog dana ne pohara vatra, koju prouzroči nehotice ili u zloj namjeri kakav pastir nedužnom iskrom iz svog kremena.

Ta se iskra lagano razvija na odbačenoj gubi i prelazi s nje malo pomalo na suho drvlje i travu; onda se diže plameni jezik, tanak i pomičan, kao da razgleda sa strahom i premišljajući golemi prostor, koji se pred njim razastire na sve strane. Onda se diže plamen s većom silom i sa hiljadu mjesta dolazi u isto vrijeme požudna vatra, sastaje se i razilazi; dijeli se nenadano u mnogo dijelova, pustoši ogromne krajeve i šalje prema nebu nepregledne oblake dima. Vatra leti sa praskom preko džbunova i šaša, dok se ne ustavi na obali kakve rijeke, koju ne može da predje, osim ako joj plamen ne prenese vjetar i tako potpomogne strašno djelo razaranja.

Kad se požar smiri, sve ostaje pod debelom naslagom pepela. Vatra, koja se tu i tamo ustavila, uništavajući pomalo veće panjeve, gasi se malo pomalo, dok se ne ugasi sasvim, ostavljajući kao znak svog strašnog puta samo bijelo garište.

Sunce teško prodire kroz tu dimljivu atmosferu. Sve se pretvara u pepeo; vrućina postaje nesnosna i po zraku lete na sve strane izgoreli ostatci, slama i dijelovi ugljena, koji se dižu, spuštaju i miješaju, nošeni od povjetarca, dok se ne ustave daleko od toga kraja u krošnjama grana, koje im zakrčuju put.

Svagdje je melankolija; izgled je na svim stranama turoban.

A kad onda iza nekog vremena padne kiša, izgleda, kao da je tim tužnim krajem prošla vila sa čarobnim štapićem i preko noći opet sve pretvorila u divne i nikad nevidjene vrtove. Sve se opet nenadano pretvara u najintenzivniji rad. Svuda je najbujniji život. Nema mjesta, na kojem ne niče visoka trava i gdje ne izbijaju pupoljci, koji se otvaraju kao i oči, razbijajući san, koji ih je skoro umrtvio, pa traže izlaz u divnu slobodu.

Tome nenadanom uskrsavanju ne može ništa da stane na put.

Dostaje jedna noć, da divni svijetlo i tamnozeleni ćilim, prepun sitog zelenila, prekrije svu pustoš, koja je tu vladala još prije kratkog vremena. Kasnije se upotpunjuje ta sila; izbija poljsko cvijeće, koje svoje krasne latice i prvi svoj opojni miris podaje milovanju povjetarca.

Ali ako oživljavajuća kiša izostane, onda cijeli taj kraj leži mjesecima pust i opustošen od vatre, rasvijetljen od crvenih sunčanih zraka, bez sjenke, bez osmijeha, bez nade u život, usprkos bogatstva i sakrivenih sila, koje se kriju u plodnom krilu zemlje.

U toj strašnoj pustinji ne čuje se više kričanje plašljivih gnjetlova, koje se tako često čulo prije požara. Samo se s vremena na vrijeme raznosi krik strvinara, koji lijeće po zraku ili spuštajući se polako, oblijeće oko ostataka izgorenih životinja.

Mir prekida katkada i graktanje karakare*), koja u lijetu traži kukce i male zmije, ili goni u niskom lijetu vrane, koje, primamljene mirisom pečenoga mesa traže hranu.

Karakara je uvijek ondje, gdje i vrane nalaze sebi hranu. Povlači se iz njihovog društva samo kad ju prilike na to prisile; ali kako je nametljiva, prima i nekoliko udaraca, koji nipošto ne svjedoče

*) »Caracara« (Polyborus Brasiliensis), ptica u veličini sokola, gotovo sva bijela sa crnim prugama na prsima, vratu i donekle na ledjima. Prev.

kakav učtivi poziv, ali će konačno ipak ostati u blizini, da gleda dobrodošlu hranu, koju drugi pred njom gutaju.

A kad strvinar opazi karakaru, baci se na nju u sigurnom lijetu, udari ju jednim svojim krilom, omami je i namuči samo od lude želje, da joj pokaže, koliko je nadmoćniji od nje.

Ništa toj ptici ne može da povrijedi čast.

Naprotiv, iza nekoliko bolnih udaraca, što ih primi od odvažnog protivnika, pribije se posve uz zemlju i okrene samo ledja neprijatelju, koji se toliko približi zemlji, da svojim krilima diže prah i pepeo.

Konačno umoreni strvinar ostavlja progonjenu pticu, noseći u jednoj nozi malu zmiju, koja je, oprezno puzajući, tražila sklonište, gdje bi mogla bez straha pred novim požarom da nadje sigurno zaklonište.

* * *

Tako izgledaju polja, kad po njima ne padne kiša.

S kakovom onda željom ljudi pustinje traže ostatke šuma, koji se opažaju u daljini po brežuljcima i nizinama, okruženima na rubovima od palama bority i pindahyba*)!

Kako radosno pozdravlja krasne kokosove paome, najavljivače pića, koje će mu ugasiti žedju i osvježiti lice!

Paome se često redjaju u divnom redu i u jednakoj visini, a često stvaraju cijele gajeve, iznad kojih se izdižu pojedine krošnje, a kojima korenje pere kakav tanki trak vode, dok se ne izgubi u pustinji.

Ovi se gajevi vide već iz velike daljine.

Iz početka je samo crna točka, koja se kasnije pretvara u zelenu kupolu i najzad u ostrvo, puno

*) »Bority« (Mauritia vimifera), krasna paoma, koja se osam godina razvija; pindahyba je paoma, iz koje se vade vlakna za fabrikaciju konoplja. Prev.

raskoši: to je za umorenog putnika oaza, očima raj, a život za isušeno grlo.

Putnik se baca pohlepno u to zasjenjeno sklonište, raspasuje konje, koje pušta da sami traže hranu, dok se on sav prepušta snu, da se odmori i oporavi, pa da onda opet, tako obnovljen, produži svoj tegotni put.

Čovjek iz pustinje proživljuje tako krasne časove, da ih nikada ne može zaboraviti, a najdivnije onda, kad može da se prepusti ambicioznim idejama, koje same od sebe niču na ovim beskrajnim područjima.

Pošto je ugasio žedju, koja mu je osušila grlo i najeo se brašna od mandioke ili kukuruza, zasladjenog sokom iz šećerne trstike, zavali se u viseći krevet, koji je spleten od konopca i gleda bezbrižno u plavo nebo, u oblačje, koje se nagoni po svemiru, u prozračno lišće krasne bority-paome, koje se pod lakim povjetarcem oglašuje nježnim glasovima kao eolijska harfa u stotinu raznih tonova.

Kako su divne te paome!

Glatko, pepeljasto stablo, bez ikakovih mrlja; samo sa tankim pâsom od sitnih točaka podržava gustu krunu sa dugim, šiljastim lišćem, kao lepeza, kojoj se gipki krajevi svijaju i uvijek podrhtavaju.

Oko onoga mjesta, gdje izbija krošnja, vise široke i guste hrpe kokosovih oraha, koji su tako tvrdi, dok se nalaze u svojoj crvenkasto-žutoj ljusci, da na njima otupi i oštri kljun arare (papige) iza kratkoga vremena.

Koliko se te ptice namuče prije nego što im podje za rukom, da dodju do tog ukusnog i dragocjenog ploda! Sastaju se uvijek cijela jata; jedna su crvena kao iskre jakog plamena, druga su šarena, neka naprotiv sasvim modra; a druga opet, ona, što ih zovu araraúna, crna su kao tajanstvena noć. Ta se jata slijeću na grane, igraju se i njišu na lišću, a s vremena na vrijeme ispunjavaju beskrajni prostor nepreglednih ravnica svojim kreštavim krikom, koji se kasnije pretvara u urnebesnu graju kad u isti mah cijelo jato počne da raspravlja oko otvorenog oraha. Najzad se onda uvijek odvajaju zaljubljeni parovi i predaju se svom milovanju tako, da jedan drugome ne smeta.

Stanovnik pustinje gleda sve to pospanim očima. Trepavice, teške od umora, sklapaju se same od sebe. On zna vrlo dobro, da se onuda svugdje vrzaju otrovne životinje, ali on je fatalist: vjeruje u sudbinu i bez straha predaje se slatkome snu.

Sati prolaze; sunce se naginje prema zapadu; hladan povjetarac osvježuje i pretvara se u oštar vjetar. Ne šapuću više bority: čuje se samo šum palama i udaranje njinog lišća.

Pada noć.

Putnik se budi, tare oči, proteže lijeno ruke i zijeva; gucne malo vode, ostaje sjedeći nekoliko trenutaka, gleda s jednog kraja na drugi i onda potraži konje, da ih opet na brzu ruku osedla i natovari.

Čim onda opet, svjež dušom i tijelom, osjeti pod sobom sedlo, potjera konja u kas i traži kakav god put, na kojem će naći sklonište ili prenoćište.

Kako su melankolične noći i večeri u pustinji!

Izgleda, kao da samoća širi svoje granice i da postaje još nesnosljivija; guste šume tvore neprohodne, tamne zidove, a tamo daleko prostire se tanko, jednolično ljubičasto i blijedo velo, dok pojedine krošnje palama, koje se izdižu iz te slike, izgledaju kao tamni potezi na svijetloj podlozi, koji se malo pomalo gube...

To su časovi, u kojima se srce steže od nepoznata straha. Svaki šum zaprepasti čovjeka; bio to preplašeni krik zabele u šumi ili kričanje sove visoko u zraku. Često se čuje i nesigurno dozivanje jarebice iz gnijezda, koja strašivim glasom dozivlje zalutaloga druga, da se vrati prije noći, koja mu može sasvim osujetiti povratak.

Tko u ovim časovima tuge za domom putuje, pazeći pomno na najintimnije utiske, tome se čini,

da čuje negdje daleko zvonjavu zvonâ ili šum neke, u onim krajevima posve nepoznate lokomotive. Sve su to kukci u visokoj travi, koji se ne vide i koji proizvode te umišljene glasove, tako jasne i žive, da mašta, iako budna i nepovjerljiva, ipak preuzima maha i gubi se daleko u nepoznatim svjetovima, da po njima luta i stvara hiljade najfantastičnijih sanja...

* * *

Najzad noć svojim neprozirnim plaštem prekrije sertao*).

Stanovnik pustinje, koji ništa nije predvidio, nije razabrao harmoniju večeri, nije vidio divni sjaj neba, niti je primijetio svečani mir, koji je pao na zemlju. Kako je i on sâm sav sastavljen od te samoće, koja vječno ostaje oko njega, ne brine se ni za što, zaustavlja konja i baca pogled oko sebe, pa ako na tom mjestu, pa bilo još kako nezgodno, ima samo malo vode, ostaje, razulari konje, skupi najsuvlju travu i šiblje i udara kremenom, da sve iskre vrcaju, dok ne bukne veliki plamen, što ga on dalje podržava više radi zabave, nego od kakove potrebe.

Zaista je sretan. Ništa ne uznemiruje mir njegove duše ili slatki umor tijela. Pa ni razgovor sa samim sobom ne dodijava mu, ako je on čovjek, koji je naučen da priča.

Njegove su misli rijetke: ili premišlja o miljama, koje je prevalio, ili sračunava one, koje još mora da predje, dok ne stigne do cilja.

A slijedećega dana, čim zora opet prospe svoj svijetli trak po cijeloj onoj prekrasnoj prirodi, on počinje opet da putuje kao sinoć, kao i uvijek.

On ni u čemu ne opaža promjene: oblaci ispred njega i iza njega uvijek su isti. I sunce mu daje jedino putokaz, gdje se nalaze četiri strane svijeta; sva njegova pažnja posvećena je samo zemlji, a i to

*) »Sertao« (čitaj: serton), to je kraj, iz kojega su se iselili Indijanci i gdje su se počeli naseljivati bijelci. Prev.

samo onda, kad opazi kakav osobiti znak, koji će mu kasnije služiti kao znak na putovanju.

— Vrlo dobro! — usklikne glasno i veselo, kad ugleda kakovo veliko stablo ili neko osobito obilježje na zemlji, — tu je moj znak... Došao sam u Baranco Alto. Do Jacaré imam još dobre četiri milje...

I onda gledajući u sunce, zaključi svoje misli:

— Za tri sata ću opet moći da naložim vatru.

Ima i takovih časova, u kojima pustinjak iz svih sila zafućka. Ali se vrlo rijetko dogodi da zapjeva; samo gdjekada, onako potiho, ali je to sasvim tiho pjevuckanje, više šaputanje za sebe, negoli pjesma, koja niče u junačkim grudima. A u danima, kad je osobito dobro raspoložen, onda mu je najdraža zabava, da odgovara na pijukanje gnjetlova ili prestrašeno dozivanje strašivog »jaó« (male pustinjske ptice).

Urlikanje onse*) ni najmanje ga ne uznemiruje. Jedino ga zaustavljaju na putovanju svakog časa tragovi te životinje, koji presijecaju put u svim mogućim pravcima.

— Mrcina! — mrmlja on zamišljeno i ozbiljnog lica, promatrajući zemlju, punu tih tragova; — da imam sa sobom lovačkog psa, zacijelo ne bih naišao ni na jedan trag, da ga slijedim.

Pravi stanovnik pustinje, koji samo od nje živi, obično nema porodice. Dok je mlad, jedini mu je cilj, da prolazi kroz te daleke krajeve, da hodi po poljima, po kojima još nitko nije hodio, da istražuje nepoznate krajeve i rijeke, da pregledava isušene izvore i siječe prašumu, kojom ranije ni jedan istraživač još nije prošao.

Što se više širi krug i značaj njegovog putovanja, sve je ponosniji na to djelo, a najveći mu je

*) »Onsa« (Felis onça), kralj brazilske šume. Najjača zvijer. Gotovo jedan metar visoka, jednobojne srebrnaste dlake. Prev.

ponos, kad može da nabraja rijeke, koje je pregazio, potoke, kojima je on sâm dao imena, brda, koja je prešao i močvare, koje je junački prelazio, ako ih nije po čitave dane s neobičnom strpljivošću obilazio.

Svaka godina donosi novoga znanja u poznavanju dalekih područja i postavlja novi kamen spomeniku njegovog nedužnog ponosa.

— Tko može kao ja? — kliče on uzbudjen. — U poljima oko Vaccarije, u pustinji oko Mimose i u Pequirskim močvarama ja sam kralj!

I ovo umišljeno kraljevanje sili ga, da govori uzvišenim glasom i da čini pokrete, koji će da potkrijepe to njegovo tvrdjenje.

Sigurnost, da se nikada ne može izgubiti u tim krajevima, kao da ga oslobodjava straha pred nepoznatim, uzdiže i daje pravo nepogrešivosti.

Kad ispruži ruku, pokazujući s najvećom sigurnošću nekuda tamo u daljinu, objašnjava s najvećim uvjerenjem:

— U tom pravcu, 20 milja odavde, diže se iza široke rijeke šiljasti vrh jedne planine, koja je sva obrasla gustom šumom; odande opet, pet milja dalje, nalazi se strašna prašuma, koja se sasvim gubi u močvari... Ako onda idete dalje pravo, korakom tatúa*), jedno dva sata, doći ćete do puta, koji vodi u Cuyabú.

Sve on to priča i objašnjava, s istom jasnoćom i sigurnošću, s kojom pokazuje prema tom pravcu, gdje se sve to nalazi, o čemu priča.

Kad priča o tim svojim pustolovnim putovanjima, ne prekida ga ništa osim poklika čudjenja. Čim netko pokaže i najmanji trun nepovjerenja, lice se njegovo zacrveni od uzbudjenja i teško može da se svlada, a da i rukama ne stane dokazivati istinitost svojega pričanja.

*) »Tatú« (Cheloniscus Gigas), dug 80 cm. Njegovu koru upotrebljavaju urodjenici za šešir, lonac i drugo. Odlična se juha pravi od njega. Prev.

— Ti ne vjeruješ? — buni se on sav u vatri. — Sjedni na konja, pa podji tim putem, o kojem sada govorim! Ali zapamti, da ćeš već iza tri dana osjetiti, da si se prevario i da nisi za taj posao! Drugo je brbljati, a drugo putovati po božjem svijetu bez kraja i konca!

Ali, kad ostari i osjeti, da mu je tijelo zamoreno, da oči više dobro ne vide, da su mu ruke slabe, a da bi mogle iz mladog paomovog stabla vaditi hranu ili med iz gnijezda divljih pčela, onda potraži nekoga, tko će mu dati kćer za ženu; traži kakovu udovicu ili staru djevojku, stvara dom i školu, u kojoj sprema svoju djecu za onaj isti pustolovni život, u kojemu je on nekada toliko uživao.

A ta djeca, dobri učenici, koji su slušali te strastvene opise najčišće prirode, jednog lijepog dana pobjegnu iz kuće, gube se daleko u nepreglednoj Parani, u prašumama Sao Paula, na visinama Goyaza ili u divljim klancima Minas Geraes i svagdje, gdje ima kakve pustinje, da ožive sve one priče, koje su slušali kao djeca, sjećajući se djelâ svog poštovanog zaštitnika i učitelja.

II. — Putnik.

Osobina napaćenih duša pokazuje se u tome, da uvijek putuju šuteći: pričanje je sva dražest i duša života.
LA CHAUSSÉE.

Što se mene tiče, — odgovorio je Sancho, — mene uvijek škaklja pod jezikom i nikada ne mogu da prešutim ono, što mi na jezik dodje.
CERVANTES: »Don Quijote«.

Dan 15. srpnja 1860. bio je svjež, tih i bistar, kao što su obično takozvani zimski dani u unutrašnjosti Brazilije.

Sunce se već bilo popelo visoko na svom putovanju, bacajući svoje, za tropske krajeve ne baš

odviše tople zrake na cestu, kojoj smo izgled malo prije opisali, a koja je vodila iz Ville Sant'Anna do Parnahyba u Camapoanska polja.

U to je vrijeme jahao tim putem na ugojenoj, debeloj, od sunca izgorenoj i putovanju vičnoj mazgi jedan putnik. Njegov izgled i nošnja odavali su na prvi pogled čovjeka, koji nije radio teške poslove, a vidjelo se, da nije ni zemljoradnik iz okolice, koji se vraća kući. Na glavi je nosio veliki šešir od čilske slame sa širokim rubom i crnom vrpcom; na ramenima je imao veliki, šareni, vuneni plašt, a na nogama čizme od ruske kože, koje su bile dobro napravljene i uščuvane.

Moglo mu je biti najviše 25 godina; bio je prijatne spoljašnosti, crnih, lijepih očiju, kratkih brčića i kose, dok mu je lice odavalo koliko naobraženost, toliko i odlučnost.

U jednoj je ruci imao štap, što ga je tek bio odrezao, pa je njime rastreseno mahao po zraku ili udarao o grane, koje su dolazile u domašaj njegove ruke.

Bio je sam, a u vrijeme, kad se počinje ova naša jednostavna pripovijest, nalazio se na najboljem dijelu puta, koji je bio podjednako udaljen od kućâ Albina Late i Leala, udaljenih neko sedam milja od malarične i propasti posvećene Ville Sant' Anna do Parnahyba.

Na tom dijelu izgleda put, koji je zasjenjen od drvlja neobično gustih krošanja, uprkos što se nalazi na pijesku, ipak više kao šetalište u dobro njegovanom vrtu negoli staza kroz tropske krajeve.

Čar toga kraja povećavaju još više velika jata grlica, koja se igraju po pijesku i divlji golubovi, čije udaranje krila stvara šum tako karakterističan i čudan u onim krajevima.

Naš putnik, iako je putovao rastresen i pomalo zamišljen, ipak nije izgledao, da je od onih, koji uvijek šute ili ne vole zabave. Naprotiv; sa sebe bi često stresao onu ukočenost, koja ga je od

putovanja hvatala i počeo je da pjevucka ili fućka podbadajući mazgu, koja je putem kasala spuštenih ušiju i glave.

Kad se opet jednom stresao probudivši se iz misli, reče glasno, izvukavši svoj srebrni sat, koji je bio pričvršćen na lancu od iste kovine:

— Mislim, da ću za dva sata moći ručati na fazendi*) Lealovoj. Domala će podne, pa imam još dosta vremena da putujem i dalje.

Iza toga je opet podstakao mazgu i počeo ponovo da jače udara po granama zijevajući od dosade.

Sam je putovao samo kratko vrijeme, jer se iza nekoliko časaka na njegovoj jednoj strani stvorio drugi putnik, sjedeći na ružnom, ali jakom konju krivih nogu. Kako je konj bio sav znojan, moglo se suditi, da je u trku došao iza onog prvoga.

Bio je postariji, odebeo čovjek, sangviničke ćudi i otvorena lica, punog izražaja. Nosio se je »á mineira«, pa je izgledao, da je stanovnik iz Mineire, što je faktično i bio.

— He, zemljače, — vikne ovaj prilazeći s konjem onome, prema kojemu je vikao, — ideš li u Camapoan?

Naš jahač pogleda s nepovjerenjem u čovjeka, koji ga je tako bez ikakovih ceremonija pitao i odgovori zavijajući:

— Možda idem... a možda i ne idem... Zašto pitaš?

— Ah, oprosti, — odvrati drugi smiješeći se — nisam te ni pozdravio... Baš sam neugladjen... Bog s tobom! To mi se dogadja uvijek. Moj me jezik često tako zaškaklja, da sâm udara u zube... i nemam, što da lažem: voda mi izlazi sama na usta! Eto, već su mi više puta to prigovorili, ali šta ćeš? Stara navika... Nije, da sam zlo odgojen i neka me Bog oslobodi takova zla i prokleto bilo, ali me nekako škaklja u ustima, da bez ikakove pripreme ili uvoda počnem da govorim...

*) Oveće poljsko imanje. Prev.

Okretnost, kojom je izgovorio ove riječi, pobudila je u mladića neko čudjenje, pa je ponovno pogledao u neočekivanog pratioca, ali ovoga puta pažljivije i sa manje oholosti.

Uočio je dobroćudno i veselo lice starog brbljavca i odvratio s izvjesnom simpatijom smiješku čovjeku, koji je na silu htio da počne razgovor.

— Kako vidim, — prihvati mladić, — voliš da pričaš.

— Pa i volim, odvrati mu Mineirac. — U ovoj pustinji manjka mi samo jedno: kršten čovjek, s kojim bih se mogao s vremena na vrijeme ljudski izbrbljati. Istina, nadje se katkada po koji. Sve to hoda tako šutke... prava pustoš... Ja, ne! Ja sam iz Geraesa, kako se ovdje kaže; rodio sam se u Parahybuni, poznavao sam u svoje vrijeme vrlo obrazovane ljude, pa i iz prvorazrednih krugova, a bio sam odgojen u okolini Ria kao čovjek, a ne kao životinja u šumi.

— Jeste li iz Minasa?

— Molim: iz Geraesa! Kršten sam u Vassourasu, ali sam rodom Mineirac. Lunjao sam kojekuda prije nego što sam se odlučio, da se zasjednem u ovoj zemlji. Odavno bome, jer već i ja pomalo starim. Ima već najmanje četrdeset godina, otkako sam napustio roditeljsku kuću.

I prekinuvši nenadano svoje pričanje, upita:

— A jesi li i ti iz Minasa?

— Nisam, prijatelju, — odgovori drugi. — Ja sam caipira*) iz Sao Paula: rodio sam se u Villi Casa-Branca, ali sam odgojen u Ouro-Pretu.

— U Carskom gradu?

— Upravo ondje.

— Onda smo gotovo zemljaci, — nastavi Mineirac smijući se zadovoljno. — Tko bi to rekao!

*) Seljak (»gedžo«). Grad »Sao Paulo« valjalo bi zapravo pisati sa cirkumpleksom na onom »a« u »Sao«, ali pošto takvih znakova štamparija nema u svom slegu, sve portugalske riječi, koje se svršavaju na »ao« valja čitati nazalno kao francusko »on«: Son Paulo. Ured

Zato sam se i razveselio, kad sam vidio u pijesku svjež trak tvoje mazge. Rekao sam odmah: ovuda prolazi čovjek, kojemu se mnogo ne žuri... I podbadajući svoga konja, nastojao sam da te dostignem, da ne putuješ gledajući u plavo nebo. Misliš li, da sam učinio zlo?

— Ne, gospodine, — usprotivi se mladić učtivo. — Mnogo sam vam zahvalan radi dobre namjere. Tako sam bar bez umora stigao do Leala, gdje sam odlučio prenoćiti.

— Oh, — usklikne drugi, — pa onda nam je put isti! Dakle, dragi gospodine, ja stanujem pola milje dalje od Leala, na lijevoj strani, pa ako nemaš kakav dogovor s onim čovjekom, bit će mi vrlo drago, ako svratiš u moju siromašnu, ali gostoljubivu kuću... Moje je imanje malo na strani od ceste, ali tko putuje kao ti, taj ne mora zbrajati milje, koje je prevalio.

Tako iskreni poziv nije se mogao lako odbiti, a pogotovo ne u onoj pustoši. Osim toga je i njihovo poznanstvo odmah postalo sasvim familijarno, kako se to redovito i dogadja na putovanjima.

— Bit će mi osobita čast, da odsjednem u vašoj kući, — odvrati mladić. — Nikada nisam bio u Lealu, pošto sada prvi put prolazim kroz ovu pustinju, pa idem od kuće do kuće moleći malo jela i prenoćište za svoje ljude...

— Zar imaš i ljudi?

— Samo dva pratioca, koji su zaostali s mazgom, na kojoj nose moje stvari.

— Ehe, pa ti onda putuješ kao kakav plemić! — primijeti veselo Mineirac.

— Kakav plemić?... Mnogo sam već prepatio na ovim putovanjima...

— No patnje ne ćeš nikakve osjetiti u mojoj kući, ma kako dugo u njoj ostao. Ne ćeš doduše u njoj naći raskoši ni kakovih bogatih stvari, nego samo ono, što se može imati u ovim krajevima: četiri zida od neotesanih balvana, viseći krevet,

dobar grah, minasku kuhinju, bijeli pirinač, suhu farinju,*) pa katkada, ali i po koju svježu svinjsku šunku...

— Pa to ću ja tamo živjeti kao car u Francuskoj! — usklikne mladić smijući se. — Ne trebam ja toliko, dosta mi je, ako...

— Želim samo, da mi budeš iskren. Ako ti se ne svidi ovakova hrana, a ti odmah putuj dalje! U mojoj kući rijetko odsjedaju gosti, jer je malo udaljena od ceste, pa će ti možda ponešto manjkati, čemu si naučan, ali ja ću učiniti sve, što bude u mojoj moći.

Iza kratke stanke opet je produžio:

— A sada, mislim, pošto smo se upoznali kao prijatelji s putovanja, da znademo, s kim govorimo. Što se mene tiče, zovem se Martin dos Santos Pereira i cijeli svoj život mogao bih da ispričam u dvije-tri riječi... A ti, s dopuštenjem?

— Cyrino Fereira de Campos, — odvrati putnik, — vaš sluga, uvijek spreman da vas posluži.

— Hvala! zahvali naklonom Pereira i digne ruku do šešira. — Kako rekoh čas prije, moj se život može opisati u nekoliko riječi: tek udje na jedno uho, da na drugo odmah i izadje. Moja porodica nije od slabog roda, naprotiv, moj otac, Bog da mu dušu prosti, imao je nešto posjeda, a ostavio je osim toga svojim sinovima svijetlo i časno ime. Svaki od nas, bilo nas je sedam, pošao je svojim putem. Ja sam se oženio jako mlad i pošao sam u Diamantinu, gdje sam otvorio radnju. Iza nekoliko godina umre mi žena i ja se preselio najprije u Piumhy, a kasnije u Uberabu. Život se tamo počeo razvijati naopako i ja odlučim, da se naselim prije, nego što sve propadne, negdje u šumi. Prodao sam dakle svoju željezarsku radnju i zatočio se sa tri roba ovdje u ovoj pustoši, gdje je i sâm sveti Bog

*) »Farinha«, brašno, koje se dobiva od manioka, bilja s velikim korenjem, koje se suši, pa od njega pravi brašno. Brazilijanac ima uvijek na stolu »farinhe« od manioka. Prev.

rekao: laku noć. Ali, na časnu riječ, do danas se radi toga još nisam pokajao. Imam u svom položaju svega i hvala Bogu, nisam nikada bio u nevolji. Ne mogu, da se potužim, ako ne ću da budem nezahvalan. Naš Gospodin Isus Krist zaštitio me je dobro i mislim, da sam dobro osiguran, naročito, kad pomislim na kojekakve nesreće izvan ovih naših krajeva... Vjeruj mi, nije dobro ni da se govori o tome... Nego, reci mi jedno: kuda ideš ti?

— Ja, prijatelju Pereira, nemam stalnog cilja.

— Zaista? Onda putuješ, što no kažu, za nosom ili trbuhom za kruhom?

— Reći ću ti ukratko sve: putujem po ovim pustinjama liječeći bolesti i rane, koje stvara vrijeme.

— Ah! — usklikne Pereira vrlo zadovoljan, — dakle si doktor? »Fizik«, kako su ih zvali naši stari?

— Tako je, — potvrdi Cyrino (Sirino) s nekim zadovoljstvom.

— Kao naručeno! Baš mi je pala sjekira u med. — Da, gospodine, ja o vuku, a vuk na vrata...

— Zašto?

— Domala ćeš saznati... Nego reci mi još: gdje si ti to sve čitao u knjigama i gdje si naučio one priče i formule? U carskoj školi?

— Ne, — odgovori Cyrino, — prvo u gimnaziji u Carasi; kasnije sam istom išao u Ouro Preto, gdje sam dobio diplomu za ljekarnika...

I onda doda sa željom, da mu se divi:

— Odonda putujem po cijelom Minasu liječeći ljude i stvarajući prava čudesa.

— Znanje je uvijek dobra stvar... I ja sam imao volje, da naučim nešto više nego samo čitanje i pisanje, premda sam i to naučio samo vrlo slabo; ali tko je rodjen da bude kočijaš, neka se vrti i prevrće, koliko hoće, uvijek ostaje uz kola... Prema tome ti umiješ i da liječiš bolesti?

— Umijem, — odvrati Cyrino bez ikakvog zavijanja.

— Rekoh: baš mi je pala sjekira u med! Istina, gospodine. Imam kćerku, koja pobolijeva od malarije, pa sam poradi toga i išao u Sant' Annu, da kupim kinina u ljekarni, ali ga nisam našao, nego se vraćao ljut... i sada eto...

— Imam u svojim koševima kojekakovih lijekova, — prekine ga mladić. — Za malariju imam jednu sastojinu, koja ne može da pofali...

— Pa razumije se, upotrebljava se kinin. Djevojka je pila kinin, koji smo nalazili u polju, ali je vrlo slab i nikako nisam mogao da rastjeram groznicu...

— A otkad ju hvata groznica? — upita mladić, koji se nazvao ljekarom.

— Danas se navršuje deset dana, ako se ne varam. Dosad je bila jaka, zdrava i rumena kao cvijet; nikako ne mogu da razumijem, kako joj se ta bolest zavukla u tijelo. Nikome se u Villi Sant' Anna ne može vjerovati; to je gnijezdo stvoreno samo radi groznice! Nisam htio, da je odvedem onamo, ali me je molila, dok nisam popustio... Uostalom, htjela je da vidi i kumu, dobru jednu ženu, koja ondje igra veliku ulogu kao supruga majora Nella Taquesa... Poznaješ je?

— Poznajem.

— I majora? — upita Pereira, da nadje novu temu za razgovor.

— Kad sam bio u Villi, bio sam i s njim.

— Nije ti se svidio? Prekrasan čovjek! On je glavna osoba za sve poslove u Sant' Anni. Pa i ja, kad sam htio, da se malo izrazgovorim onako po svom ćefu, potražio sam kuma. I uskoro se razvio razgovor, koji me je zadržao... On je, uostalom, mnogo čitao. Piše i vladi; sudac je, reformirani major, a služi i kao gradski sudac; bio je u borbi proti Farrapos-Indijancima tamo dolje u Rio Grande do Sul i tukao se s bandama Kastilijanaca, pa

nije čudo, da uživa veliki ugled. Stanuje u jednoj kući na kat i ima vrlo dobro uredjenu radnju, a moram priznati, da je i vrlo jeftin, kako je daleko od grada... A priča! Nikada da svrši! Čini se, kao da taj čovjek zna sve od početka do kraja. To ne zna ni vikar! Čuj, gospodine Cyrino, reći ću ti jednu stvar, koja će ti se možda činiti pretjerana: često se zaletim u Villu samo radi toga, da se ispričam s majorom, jer se s ovim svijetom ovdje ne može družiti: pretjerava i laže, da nas Bog sačuva! Kako ti već rekoh, zaletim se onamo i razgovorim se s njim do mile volje.

— Divim se vašoj strpljivosti, — prekine ga Cyrino. — Nego, recite mi g. Pereira, mogu li ja tu kod vas štogod i zaraditi?

— Pa razumije se, čovječje božji! Bolesnikâ ima mnogo, a ima i onakovih, koji pobolijevaju kao i moja kći. Pola udaljenosti od moje kuće stanuje Coelino, koji umire već godinama, a ima i dosta novaca. Ako njega izliječiš, on će ti platiti, što ne će drugih deset! A sve ostalo ovisi više manje od ljudi...

— A jesi li ponio sa sobom dosta kinina? — upita ga kasnije.

— Ponio sam, — odgovori Cyrino, — ali je dosta skup.

— Znam, da je skup. Glavno je, da ga imaš dosta, jer ovdje je groznica početak svakoj bolesti.

Dobričina Pereira počeo je na široko da priča, koliko je bolesti prepatio u svom životu: bilo ih je malo, ali su sve bile opasne. To je bila tema, o kojoj je mogao da govori toliko, da mu je skoro dah izišao.

Cyrino je bio zamuknuo, a možda je u mislima i slušao, što mu novi prijatelj priča, potvrdjujući mu samo ponekad muklim glasom pogdjekoje pitanje. Više puta je udarao nogom mazgu u trbuh, kad je htjela da stane nasred puta i da si potraži hranu.

I Pereira je napokon opazio, da mu je drug zamišljen.

— Kao da si mi nešto zamišljen ili tužan? — zapita ga. — Jesi li koga od svojih negdje ostavio?

— Zaželjeli ste, da budem iskren, — odgovori Cyrino s uzdahom. — Dobro dakle: ostavio sam dugove... dugove u igri.

— To je zlo, — prihvati Mineirac trgnuvši se. — Igra i žene su razlog, da na rubovima puteva niču križevi... A je li svota velika?

— Tri stotine milrejsa.

— Priličma svota. A s kime si igrao?

— Sa Totó Siqueirom iz Sant' Anne. Radi toga sam i odlučio, da malo otegnem putovanje; obećao sam mu, da ću već iz Sucuriú po sluzi poslati sav dug, pa sam mu dao i priznanicu. A sada mislim, da li ću naći donde sredstava, da iskupim svoju riječ.

— Ako ti plate, koliko se plaća, svakako. U svakom slučaju moraš i liječenje malo da otegneš...

— Ne možete ni zamisliti, — razjasni mu Cyrino čuvstveno, — koliko mi je taj prokleti dug zadao brige. Ne toliko radi novca, koliko zbog toga, što sam izgubio na kartama, kojih ranije nikada nisam uzimao u ruke, a sada, eto...

— Ništa zato, dragi moj gospodine, — nastavi Pereira, — neka ti to bude dobra škola, pa se u buduće čuvaj ljudî iz pustinje; ne onih, koji stanuju u svojoj kući i koji se brinu za nju, nego od putnika, čuvara blaga i kočijaša. To je upravo cijela organizacija igrača, koji hodaju potkovani svim vještinama varanja i koji iskorišćuju ovu pustoš i svijet po njoj. A kasnije, ako se demon igre zavuče u tijelo, odmah si tamo savije gnijezdo i odatle dolazi sva nesreća. Život s lakomislenim djevojkama i s raspuštenim ženama zavodi ljude na stranputicu; ali karte i hazardno igranje može da te odvede ravno u zatvor, da tamo razmišljaš o promjenljivosti sud-

bine. Ja sam imao jednog strica, koji je bio na Trairama, pet milja od Camapoana, i što misliš, radio je taj čovjek cijele godine, da onda ode kudagod, pa da igra tako dugo, dok ne izgubi i posljednji groš, što ga je s mukom zaradio...

Pereira, našavši time opet novu temu, spominjao je hiljade primjera; jedni su bili žalosni, drugi veseli; istiniti, izmišljeni ili doživljeni. Pričajući tako, prevalili su dosta puta. Sunce se je već naginjalo prema obzoru, a sa strane dopirkivao je već i večernji povjetarac, živ i mirisav.

— Zaboravili smo u silnom pričanju, da potjeramo naše životinje. A eto, ovdje je već i moj puteljak. Podji ovuda, gospodine Cyrino. Da podješ ravno dalje, došao bi u Leal. Moje se imanje počinje ovdje na rubu puta i ide dosta daleko onamo gore; ima ga toliko, da hektarima ni broja ne znam.

Odmah iza ovih riječi preuzeo je vodstvo i skrenuvši sa široke ceste, pošao je vijugavim i gusto obraslim putem, dok nije došao na obalu potočića, koji je bio pun vode, a onda pošao dalje obalom.

Čim su životinje osjetile vodu, skrenuše sa puteljka i zagaziše u vodu skoro do prsiju, pa ispruživši vrat, počeše pohlepno da piju, stupajući polako napred, da nadju brzicu i najhladnije mjesto.

— Nemoj, gospodine Cyrino, da se mazga mnogo zadrži! — opomenu ga Pereira. — Upa! — nastavi on povukavši uzde svog konja i udarajući ga prijateljski po vratu. — Hodi, konjče, pa ćemo i glad utišati djetelinom negdje na livadi!

Kad su prešli preko potoka, počeo se širiti i prosjek kroz šumu, a pošto su prošli kroz guštaru, našli su se na putu, po kojem su pošli u kasu.

Sunce se već bilo skoro posve spustilo na zapad, kad ugledaše iza drveća na visokoj motki sliku sv. Ivana Krstitelja, koju je Mineirac pozdravio s veselim usklikom kao znak, da je došao u blizinu svoje drage kuće.

Ali prije nego što ćemo da stupimo u kuću, reći ćemo, tko je bio taj mladić, koji je sebi prisvojio pompozni naslov »ljekara« i koji je, šta više, znao da priča i o liječenju, koje je bilo slično čudu.

III. — Liječnik.

Posadio sam obećanja: nikome ne škode, a svijet se napunio riječima. Kad drugi vjeruju u nadu, mnogo se dobiva u vremenu.
OVID.

Sganarelo: Sa svih strana dolazi svijet, da me traži, pa ako ovako nastavi, mislim, da ću se posvetiti ljekarstvu. Držim, da je to najunosnije od svih zvanja: jer, činiš li dobro ili zlo, konačno ipak uvijek primaš platu.
MOLIÈRE: »Liječnik na silu«.

Cyrino de Campos rodio se, kako je već rekao i Pereiri, u državi Sao Paulo, u mirnoj i lijepoj vili Casa-Branca, koja je oko 50 milja udaljena od morske obale. Sin jednog drogiste, koji je sebi prisvojio naziv ljekara, pa osim toga bio i upravitelj pošte, rastao je pod roditeljskim nadzorom do svoje dvanaeste godine; čim je navršio te godine, poslali su ga preko praznika sa mnogo raznih preporuka jednom starom stricu i kumu, koji je stanovao u Ouro Pretu, u državi Minas Geraes.

Taj rodjak, koji je bio i ostao uvijek samac, ćudljiv, mizantrop i škrtac, primio je dječaka vrlo rdjavo i odmah pokazao to svoje nezadovoljstvo, a to tim više, što je radi nazočnosti toga djeteta morao da mijenja svoje običaje, na koje se je u samoći priučio.

Taj stric je bio čovjek, koji je još išao obučen po staroj modi: nosio je plitke cipele, hlače do koljena, kosu naprašenu, a dakako da nije manjkao ni obligatorni perčin.

Uživao je u Ouro Pretu glas bogataša, a znalo se i to, da je velika škrtica; fama je tvrdila, da je njegov novac, kojega nije bilo malo, sav sakupljen u nebrojenim loncima i zakopan pod podom njegove spavaće sobe.

— Moj prijateljčiću, — rekao je taj neobični kum Cyrinu nekoliko dana iza njegovog dolaska, — znaj, da ću ti isprašiti hlače radi svake malenkosti... To moraš da znaš i radi toga ti preporučujem, da ideš pravo kao kuršum, ispaljen iz puške...

Dječak je cijelo popodne, pun straha, plakao u jednom kutu tamne kuće i sa žalošću mislio na vesele dane svoje mladosti, na ludorije, koje je pravio sa svojim drugovima po lijepom travniku pred ulazom u vilu Casa Branca, a povrh svega najviše se sjećao nježnog milovanja svoje majke, dok nije u kutu i zaspao.

Iza te prethodne opomene, uputio je stric svog štićenika nekim patrima, koji su imali uticaja u kolegiju Caraça, i s njima uredio, da dječaka prime k sebi na nauku.

Kako je bio lukav, lako je sve postigao, plaćajući lakovjernim patrima glavnicu i kamate samo s praznim obećanjima.

— Za sada ne mogu ništa učiniti za odgoj djeteta, — izvinjavao se on pred njima, — ali napokon... jednoga dana... već sam ostario i znam, koja mi je dužnost prema svojim dobrim patrima, koji su me toliko potpomogli...

Na taj način, pripravljeni na eventualno nasljedstvo, patri odluče, da prime maloga u kolegij.

Djeca, koja osjete, da im manjka očinsko pokroviteljstvo, postaju s vremenom ponizna i rezignirana. Zato se nije ni maleno seljanče branilo, kad je ulazilo u seminar, u kojem je moralo da provede najljepše godine svoje mladosti učeći latinski, deklamirajući »Telemaka«, bubajući dan i noć i pjevajući dijelove raznih pjesama.

Najbolji posao pri svemu je bez sumnje napravio stari stric. Hodio je po gradu dijeleći na sve strane dobre riječi, i kako se zakačio za ovaj život, dotjerao je daleko, da je otpratio na vječni pokoj i dvojicu patera, koji su se nadali nasljedstvu od njega.

Ali je najzad i na njega došao vječni red... Jednoga dana, kad se to najmanje očekivalo, umre starčić ostavivši svoju toliko spominjanu oporuku, koja je bila otvorena s najvećom znatiželjom.

Oporuka je postojala, mora se priznati; ili bolje reći ne oporuka, nego opomene i savjeti, ispisani staračkom rukom; ali o gomilama zlata ili hrpama novca, o tome se nigdje ni riječ nije spominjala...

Prevrnuli su svu kuću, ispodizali daske sa podova, kuckali u sve zidove, razbijali namještaj, ali se nigdje nije našlo ništa, što bi odavalo skrovište blaga, niti je igdje bio ma i najmanji znak, koji bi koga upućivao u tu tajnu.

Napokon su svi uvidjeli, da je taj škrtica bio dobar račundžija i stari poštovalac Xaviera, zvanog Tira-Dentes (Vadizub), koji nikada nije imao prebijene pare u džepu, a živio kao filozof i uvijek govorio sâm sa sobom o drugima i o svemu i o svima.

Njegova je oporuka bila jedna rugalica, nešto izmedju savjeta i ironije, ispisana u najbiranijem stilu, punom sarkazma i pompoznih riječi, zavještajući patrima u Caraça svoju biblioteku. »Da«, kako je pisao, — »na taj način potpomogne odgoj djece i dade dobre putokaze njihovim časnim i kreposnim upraviteljima«...

Nato su potražili i tu takozvanu njegovu »biblioteku« i našli samo škrinju, punu djelâ, koja su od veće česti bila izjedena od mravi, a kad su razabrali, što je sve ondje sakupljeno, bacili su sve iz vjerskih razloga u vatru... Bile su tu »Ruine« od Volneya, »Čovjek Prirode«, erotične pjesme Boccaccia, filozofski rječnik Voltairov, »Citador« Pigault-Lebruna, »Rat Bogova« od Parnya, romani markiza Sada i druga slična djela, nekoja i u francuskom jeziku i sve to s napomenama čitaoca, više ili manje umjesnima.

Prvo, što je došlo iza te oporuke, koja je iz osnova razrušila bajke o cijelom jednom životu, bilo je isključenje Cyrina iz kolegija.

U ono je vrijeme dječak imao osamnaest godina, pa kako je bio živahne naravi, uspjelo mu je, da nadje usprkos prirodne zapreke, koja je ostajala radi srodstva s pokojnim starcem, namještenje u jednoj vrlo staroj ljekarni, gdje je, medju drogama i ljekarijama, opet naišao donekle na običaje svoje roditeljske kuće.

Taj posao je bio vrlo lak, jer su liječnički recepti dolazili tako rijetko, da su ljekarije mjesecima ostajale u mutnim i razbijenim bočicama i čekale, da ih se tkogod konačno sjeti i prije kvara baci.

U malom mjestu samo je jedan korak od ljekarnika do liječnika. Tako je i Cyrino zalazio u nekoliko kuća stvarajući si sa vremenom kakvu-takvu praksu, pa je iza toga, poznajući upotrebu ljekarijâ, počeo da obilazi po okolici s ljekarijama u džepu i u jednom kovčegu od jakoga platna, tražeći ljude, kojima je mogao koristiti svojim znanjem.

Na tim kratkim izletima počeli su ga nazivati »doktorom«. Da si taj naslov što bolje osigura, upisao se i u ljekarničku školu u Ouro Pretu. Nastojao je, da dobije u toj školi svjedodžbu, potpisanu od predsjednika Minas Geraesa, pa je onda mogao na temelju toga dokumenta da vrši službu i prava liječnika.

A prije nego što je dobio tu laskavu svjedodžbu, odbije se Cyrino jednog dana u svijet i počne putovati po pustim krajevima, da liječi, da pušta krv i da izvršava lake operacije, usavršava-

jući na taj način znanje, koje je stekao u školi, radeći medju narodom.

Sve njegovo znanje baziralo je na knjizi Czernoviza. To je njegov nerazdvojni »vade-mecum«, njegova zlatna knjiga, Homer nad uzglavljem Aleksandra. Dan i noć ju je imao u ruci; dan i noć je u njoj tražio savjete u hladovini drveća ili uz uzglavlje bolesnika.

Upućeni tvrde, da je Czernoviz pun pogrešaka, da ima mnogo praznina, mnogo nekorisnih i nepotrebnih stvari, ali po unutrašnjosti Brazilije je to knjiga, koja vrši najbolju službu i čije su riječi toliko poštovane, koliko i samo evandjelje.

Cyrino je svoju knjigu poznavao skroz nakroz; otvarao ju s najvećom sigurnošću ondje, gdje je tražio savjeta, pa imao da zahvali samo njoj, što je stvorio podlogu svome znanju. To svoje znanje upotpunio je proučavanjem prirode i još više proučavanjem ljekovitih trava na livadama.

Da upotpuni i proširi svoju ljekarnu, prepunu travâ, proširio je pomalo djelokrug svoga rada i vraćao se u grad samo onda, kad mu je ponestalo lijekova ili kad je, recimo otvoreno, htio da potroši u veselju novac, koji je zaradio liječeći ljude po pustim krajevima.

Konačno, naučivši se na potpunu slobodu, odluči, da se uputi prema Camapoanu i prema jugu Matto Grossa, vodjen koliko od želje, da proširi djelokrug svog djelovanja, toliko i da vidi nove i udaljene krajeve.

Vidar, ništa drugo nego obični vidar, išao je svuda liječeći kao liječnik, pa je na taj način pomalo postajao pravi liječnik, što mu, uostalom, nitko nije ni osporavao, a svaki ga je rado i zvao doktorom.

Srce toga mladića bilo je dobro, njegova se duša bavila samo uzvišenim mislima, ali u najtamnijem kutu njegova karaktera ugnijezdili su se znaci oholosti, koji su proizašli manje ili više iz nekog

šarlatanizma, koje nije niklo samo radi nedovoljnog njegovog znanja nego i pod uticajem društva, u kojem se je ponajviše kretao.

Ipak se i s ovim svojim manama razlikovao od mnogih drugih liječnika, koji su hodili po pustinji; tipovi, koji se često nalaze u onim krajevima i koji su prototipi neznanja, ali često izvrsni praktičari, da se pred njima moraju sakriti i mnogi izučeni doktori.

Liječnik ulazi svagdje u kuću; pregledava sve nedostatke u porodici, dobiva najbolje mjesto za stolom medju gostima i najmekši krevet. Jednom riječju: on je osoba, koja je u onim krajevima dobro došla kao poslanik božji i čim se pojavi, sazna se to miljama uokolo i dolaze ne samo pravi, nego i oni umišljeni bolesnici, koji su se godinama liječili po savjetima susjeda ili po svojim osobnim načelima, pa nije čudo, da toga čovjeka onda smatraju Mesijom, u čije se ruke polažu sve želje i nade, da će im on konačno povratiti izgubljeno zdravlje.

IV. — Kuća Pereire.

Večera ja na stolu. Neka dobar prijem učini prijatnom slabu večeru.
Walter SCOTT: »Ivanhoe«.

Kad su naša dva putnika stigla do zemljišta, koje je pripadalo Pereiri, izašlo je pred njih četiri-pet visokih i mršavih pasa, koji su skačući i veselim lavežem pozdravljali povratak gospodara.

Nekoliko se kokoši od nenadane uzbune zbunilo, a pijetlovi počeli kukurijekati, iako su se već bili spremili da noćuju na tavanu; a iz slame izašlo je i nekoliko krmaka i odojčadi gledajući svojim malim i pospanim očima u došljake.

Domala iz kuće izadje jedna stara i vrlo slabo obučena crnica, koja je oko glave imala omotanu bijelu vrpcu od vune, čiji su krajevi padali do sredine ledja.

— E, Maria Conga! Ima li šta novo kod kuće? — upita Pereira.

— Najprije blagoslov, gospodaru! — zamoli ga crnica približavajući se polako gospodaru.

— Bog da te očuva od zla! — odgovori Mineirac. — Kako je maloj Nocenciji?

— 'stiva ima groznicu.

— Ma znam to, dijete božje, nego reci mi, kako je prošlo vrijeme od prekjučer do sada?

— Svakog dana, kad dodje vrijeme, 'stivu uhvati groznica, jest, 'stivi.

— Dobro. To znači, da još nije popustilo... Vidjet ćemo i to skoro. A ručak?... Je li gotov? Umirem od glada... Šta veliš ti, gospodine Cyrino? — obrati se Pereira na mladića vraćajući se k njemu.

— I ja bih mogao što da založim. Razloga imamo dosta.

— Pa onda, — prekine ga Pereira, — skoči junački na tlo, jer je ovo ovdje moje. Moja je kuća, kako sam ti već rekao, siromašna, ali ima u njoj dosta i pred nikim se ne zatvaraju vrata.

On mu odmah i primjerom pokaza, šta treba da uradi, pa skoči s konja, koji je odmah pošao prema onom dijelu kuće, gdje je vidio hranu.

I Cyrino je sjahao, ali sjetivši se nečega, nenadano se zamislio, pa mu je lice primilo sasvim drugi izgled.

— O, gosp. Pereira, — usklikne on udarajući jednom nogom u ostatke od kukuruza, koji su bili razasuti po dvorištu, — tek sam se sada sjetio, da će moji ljudi poći u Leal, a mene ostaviti ovdje bez rublja i ljekarija... Kako sam nepromišljen! Trebali smo ih sačekati na vašoj medji.

Mineirac odgovori mu u veselom smijehu:

— He, he, doktore, zar si baš takav novajlija u putovanjima po ovim krajevima? Zar misliš, da nisam za tvoje ljude ostavio siguran znak? Ne sjećaš se, da sam preko sredine puta položio jednu zelenu granu?

— Istina, — odvrati Cyrino.

— No dakle! U najkraćem vremenu stići će i tvoji ljudi ovamo. A sada udjimo u kuću, jer me mori strašan glad.

Kuća Pereirina bila je velika i niska baraka, pokrivena slamom, sa širokim vratima izmedju dva vrlo uska prozora, koji su bili vrlo nepravilni. Prednji se zid bio opasno nakrivio, jamačno pod težinom krova, pa ga je gazda podupr'o balvanima, koji su ga ozbiljno opominjali, da što prije popravi kuću, zbijenu od tankog drvlja i blata.

Na desnoj strani kuće, uza zid, bilo je napravljeno spremište od paomovih balvana, oko kojega su mali prasići razvlačali ostatke kukuruza ne mičući se sa tog mjesta preko cijelog dana.

U dužini cijeloga pročelja kuće nalazilo se sklonište od bambusa, pokriveno palmovim lišćem, koje je zacijelo napravljeno na brzu ruku, da prilikom kakve svečanosti posluži gostima, koji nisu mogli da nadju skloništa u gostoljubivoj kući.

Iznutra je cijela kuća bila razdijeljena u dva dijela: jedan, zatvoren za sebe, imao je samo velika vrata, na koja se ulazilo i bio je odredjen za goste; drugi, po zadi kuće, bio je odredjen za porodicu, bez veze s prednjim dijelom i sasvim zatvoren za oči stranaca.

Pod je bio od tvrde i izgažene ilovače i bio je pun tragova, gdje se je palila vatra; isto tako su bile i slama i letve krova svijetle i obložene tankom naslagom čadji, koja im je davala čudan sjaj i stvarala skupocjeno drvo.

— Ovo ovdje, — rekao je Pereira, kad je stupio u veliku dvoranu i sjeo na nisku stolicu, — nije moje, nego onih, koji ovdje zatraže sklonište. Malo je ljudi, koji stižu amo, ali je bolje i s njima da se računa... Moja porodica stanuje u onom dijelu kuće, koji je na drugoj strani.

Rekavši to, pokaže prema zidu, da se vidi, da se kuća prostire još i na onu stranu.

— Gospodine Pereira, — reče Cyrino najotmenijim svojim glasom, — ne dajte se od mene smetati. Radite, kao da ovdje nikoga nema.

— Vrlo dobro, — odgovori mu Mineirac, — ti se malo odmori, dok ja pogledam, što ima novo po kući. Sada je vrijeme za jelo, a ne za razgledanje, ali počekaj malo i strpi se; a ako hoćeš, možeš malo i da prilegneš, jer to je uvijek bolje, nego da se čeka sjedeći ili stojeći....

Gost nije odbio tu ponudu. Skinuo je torbu, svukao čizme, postavio jedno na drugo i tako napravio jastuk, na koji je položio glavu.

Tko legne na ledja, pošto je prevalio nekoliko milja, taj će sigurno brzo zaspati. Pa i Cyrinu je san došao na oči i iza nekoliko časaka se razabiralo samo još pravilno disanje usnuloga mladića.

Spavao je možda sat i pô, a spavao bi bio još i više, da ga nije probudila vika ljudi, koji su zaustavljali mazge i s njih skidali tovar.

Na vratima se pojavio Pereira vesela lica:

— Nisam li rekao, ha?

— Istina; sada i sâm vidim.

— A i spavao si podosta, ha?

— Možda čitav sat.

— Mislim, da je bilo malko više. Ja sam cijelo vrijeme proveo uz Nocenciju, koja se toliko tužila na zimu, kao da je i sada u Ouro-Pretu u vrijeme, kad se na ulicama nahvata mraz.

— Zar joj nije bolje?

— Poslije večere ćeš da je pogledaš. Sirotica, propala je toliko, da izgleda, kao da već boluje tri mjeseca.

— Sva sreća, da sam ovamo stigao! — reče Cyrino sa važnošću, — pa ću je u najkraćem vremenu staviti na noge.

— Iz tvojih usta u božje uši! — prihvati Pereira s istinskom pobožnošću.

— Hej, zemljaci! — viknuo je odmah iza toga na ljude, koji su malo prije došli, — idite i odmorite se tamo pod krovom! U blizini je dobra voda, a i drva ima dosta: treba samo da ispružite ruku. Nemojte ni na životinje zaboraviti! Dajte im kukuruza, koliko ga ima; to je ovdje glavna krma za životinje. Ovdje se prodaje jeftino. Četiri klipa za jednu paru, a ipak su bolji nego igdje... Eh, la! Maria Conga, dosta je bilo čekanja! Večeru na stol!

Starica posluša, a i drugi učiniše odmah, što je Pereira naložio.

Starica je na neravni i široki stol položila velik, besprikorno čisti stolnjak od bijele vune i odmah iza toga donijela dva velika tanjura sa farinjom od kukuruza; iza toga je ispraznila jednu veliku zdjelu od plavog porcelana i postavila na svaku stranu tanjura po jednu žlicu i viljušku.

— Sjedni, dotkore! — reče Pereira Cyrinu. — Ja ne ću jesti s tobom, jer sam već u kući založio. Oprosti, ako jelo ne bude sasvim po tvom ukusu.

U tom trenutku opet dodje crna Maria Conga sa dvije velike zdjele, iz kojih se dizala para: u jednoj je bio crni grah, u drugoj riža.

— A gdje je povrće? — upita Pereira, — zar ga nema?

— 'stivi, odmah ću donijeti, — odvrati crnica, koja se za čas opet vrati sa novom zdjelom.

Pereira se opet počeo ispričavati radi nedostataka u jelu i molio, da mu oprosti, što je zacijelo zlo priređjeno.

— Ja sam vrlo zadovoljan s ovim, što je na stolu, — odvrati mu Cyrino vrlo srdačno.

I, uistinu, brzina, kojom je počeo da jede i izmjenjuje tanjure, svjedočila je, da je govorio čistu istinu.

— Maria! — reče Pereira opet robinji, koja je stajala u nekoj udaljenosti od stola i prekrstila ruke, — donesi sada sok šećerne trstike i slatku kafu!

Došao je dessert i fildžan crne kafe, koji su upotpunili večeru.

— Hoho! — usklikne Cyrino, do grla zadovoljen i ispružajući ruke, — najeo sam se kao vuk. Grah je bio izvrstan. Neka bude hvaljen naš gospodin Isus Krist, što me je poslao u tako gostoljubivu kuću.

— Amen! — prihvati Pereira.

— A sada, dragi prijatelju, — poče mu mladić iza kratke stanke, — stojim sasvim na vaše raspolaganje; možemo da pogledamo bolesnicu i da pokušamo, da je spasimo što prije od groznice. U ovakovim slučajevima ne volim mnogo čekati.

Preko Pereirinog lica preleti lak nemir; skupi obrve, a oči mu nemirno zaigraše.

— Kasnije! — odvrati on sa čudnom brzinom.

— Ne, gospodine, — odvrati Cyrino, — što prije, to bolje. To je moj sud u ovom slučaju.

— Šta se toliko žurite? — upita ga Pereira s nekim nepovjerenjem.

— Ja? — prihvati drugi, a da nije opazio ništa osobito. — Sve je to samo u korist gospodjice.

Oči Pereirine se nenadano zasjaše.

— A odakle znaš, da je moja kćerka gospodjica? — upita ga živahno.

— Pa zar mi niste sami rekli na putu, dok smo pripovijedali?

— Ah... Istina. Ona više nije djevojčica... Ima 14—15 godina, najviše. Petnaest i pô... Dijete, nježno dijete.

— Uostalom, kako vam je po volji. Kad me ustrebate, dodjite po mene. Dotle ću pregledati svoje stvari i spremiti neke lijekove, da mi budu pri ruci.

— Vrlo dobro! — pristane Pereira. — Objesi svoje stvari kuda god i odmori se; nitko u njih ne će dirati. Kad moja kćerka... onda ću odmah doći; udarit ću na vrata... pa ćemo se razgovarati.

V. — Prve opomene.

Gdje ima ženâ, tamo se skupljaju sva zla u isto vrijeme.
MENANDRO.

Nikada nije dobro, da čovjek mislilac odgoji svoju djecu tako, da im previše razvije duh.
EURIPID: »Medea«.

Djeco, budite car duše ljudske!
MENANDRO.

Cyrino je pregledavao svoju prtljagu i već je počela da pada noć, kad se Pereira vratio.

— Doktore, — reče Mineirac, — sada možeš ući, da vidiš dijete. Ruke su joj tanke kao šipka, ali na svu sreću nema groznicu.

— Dakle joj je već mnogo bolje, — reče Cyrino i spremivši stvari, koje je izvadio iz kovčega, ustane.

Prije nego što su izašli iz velike sobe, pristupi Pereira gostu ozbiljna lica, da ga već unapred pripravi na važnost razgovora i na ozbiljnost svojih opomena.

Napokon poče, promislivši najprije dobro:

— Gosp. Cyrino, ja sam čovjek dobroćudan, prijatelj sviju; lako se prilagodjujem svemu i kažem uvijek sve, što mi dodje na jezik, kako si se već i sam mogao uvjeriti.

— Jesam, — potvrdi Cyrino.

— Dobro... ali imam jednu veliku pogrešku: vrlo sam nepovjerljiv. Ulaziš, doktore, u moju kuću, u moju porodicu i... treba da se vladaš...

— O, gospodine Pereira, — prihvati mladić živahno i bez velikog iznenadjenja, jer je poznavao veliku ljubomoru, kojom čovjek iz pustinje skriva ulaz u svoje porodične prostorije. — Mogu se pohvaliti, da sam već ulazio u mnoge poštene i vrlo poznate porodice, pa znam, kako treba da se vladam...

Lice Mineirca donekle se razvedri.

— Vidim, — reče sa zadovoljstvom, — da nisi nikakav vjetrogonja, ali ipak nije nikada dobro zatajiti ma šta... I kad već nema drugog izlaza, reći ću ti neke kućne tajne. Nemoj, da me sramotiš, za Boga miloga; ne volim, da se išta o mojoj porodici govori izvan moje kuće... Moja kćerka Nocencija navršila je oko Božića 18 godina, pa izgleda kao da je djevojka iz grada: tako je lijepa, uistinu krasna i lijepoga ponašanja... Siroče bilo je odgojeno bez majke i ovdje u pustinji. Imam još jednog sina prvenca, koji je sav zarastao u bradi, ali je on vani kod svinja, koje imadu da se otpreme u Rio de Janeiro...

— I, vrlo dobro, — nastavi Pereira, gubeći se opet u dalekosežnosti svog opisivanja. — Čim sam vidio, da se djevojče razvija, mislio sam na udaju.

— Dakle je udata? — upita Cyrino.

— Kako se uzme: jest i nije. Ali je već sve ugovoreno. Ovuda prolazi često sa svojim blagom jedan čovjek, dosta bogat, kojega možda i ti poznaješ... Manecao Dóca*)...

— Ne poznajem, — odvrati Cyrino odmahajući glavom.

— Taj mi se čovjek svidio, jer je pošten i radin. Prolazi kroz ove krajeve goneći marvu i često zastaje kod nas. Ljudi kažu, da je već mnogo zaradio i da ima dosta novaca, što lako može da bude, jer ne troši i ne ide k ženama... Jednoć, kad je došao ovamo, da se odmori, bilo je baš na istom mjestu, na kojemu ti sada stojiš, pa sam mu govorio o ženidbi... to jest, učinio sam samo neke napomene, jer otac treba da se brine za sreću svoje djece, zar nije tako?

— Nema sumnje; imate potpuno pravo, jer je i vaša dužnost.

— Da nastavim! Došlo je tako, da Manecao nije pravo znao, šta bi mislio, ali kad sam mu po-

*) Čitaj: Manekon Doka.

kazao djevojku, okrenuo se vjetar... Aha! Djevojka kao pupoljak.

Pereira, zaboravivši sve sumnje, koje su ga bile zaokupile malo prije, uzdahne duboko i otvorenom šakom pogladi bradu.

— Sada je malo oslabila od bolesti, ali kad je zdrava, ima ljepšu boju nego manga*) sa pješčanih poljana... Ima dugu kosu, tanku kao najljepša svila, divan nosić i čarobne oči. Upravo i ne izgleda, da je moja kći...

Očinska ljubav zanijela je Pereiru toliko, da je počeo govoriti i sasvim nepromišljene hvale.

— Udavati djevojke, vraški je posao... Ako se ne udadu što prije, postaju usidjelice i babe... a ako se udadu, mogu da padnu u šake kakovom čovjeku, da Bog prosti... I onda nastaju priče... Uh, Bože, žena u kući isto je, što i strašilo! Zaštićene su staklom, koje se uvijek može razbiti... Ali, što se tiče moje kćeri, ona služi na čast očevu imenu, dok je djevojka... A kad ode iz kuće, Manecao ima da se brine za nju... Za ljude, koji odlaze ispod krova, nitko ne može jamčiti... Radi njih mogu da propadnu cijele porodice, a ona... vrag će da izgubi za cijelo to vrijeme tek jedno oko...

Ovaj neopravdani sud o ženama uobičajen je na svim brazilskim pustinjama. Prva, vidljiva posljedica toga suda je ta, što žene ostaju uvijek zatvorene u kući kao u samostanu, pa i samu udaju uglave roditelji bez znanja i pitanja ženske djece. Isto tako i ona nebrojena zločinstva i ubistva, koja se ondje dogadjaju, plod su samo toga suda, jer se smatra najvećim zločinstvom kakav god nevini odnošaj izmedju jednoga člana porodice i kakve strane osobe.

Pereira je naširoko razložio sve svoje ideje i odmah dokazao, da je sve to potpuno opravdano.

*) Plod »mangueire« od vrste Terebinthacea; crven kao krv. Prev.

— Ponavljam, — nastavi domaćin vatreno, — ženama se ne smije vjerovati. Dobro su radili naši u staro vrijeme. Djevojka je išla ravnije negoli kuršum iz puške... Samo jedan pogled, koji bi pao kudagod na stranu, već je donosio batine... Pričaju mi, da danas u gradovima — strašno! — nema djevojke, ma kako bila siromašna, a da ne bi čitala sve one štampane knjige i črčkala po papiru!... Pa da hodaju po ulicama u haljinama, koje su oko vrata razgaljene, kao što hodaju raskalašene žene... Da se zabavljaju plešući, da govore glasno i da se razgovaraju s mladim ljudima, o kojima gotovo ništa i ne znadu... A ludjaka i budala nije nikada falilo. To je već i previše. Šta misliš ti o tome? Reci! Ja držim, da se sirotice ne smiju zlostavljati, ali opet držim, da se ne smije dozvoliti svakom mravu slobodan lijet... Kad se potpuno razviju, priredi se mala slava, a onda se već nadje kakav mladoženja iz dobre i poštene kuće i cijela je pripovijetka svršena...

— A kasnije, — doda domaćin širom rastvarajući oči, — udarac i britva za onoga, koji bi sa strane došao, da unesreći porodicu i kuću. Moja kći...

Pereira nenadano promijeni glas:

— Jadnica... Radi nje zacijelo ne će saći zlo na svijet. Ona je rajska ptičica. Tako dobra i tako brižljiva... I tako lijepa!... Ne mogu ja s njom. I sama pomisao, da je moram predati u ruke drugom čovjeku, potrese me cijelog... Ali se mora. Godine su tu, pa se moram brinuti. Ne znam... svaki put, kad mislim o tome, zaboli me duša. Ona je djevojka, koja nije stvorena kao one druge... Ah, gospodine Cyrino, djeca to su komadići srca, koje čovjek trga iz svoga tijela, pa ih pušta da se razilaze po svijetu...

Trepavice dobroga oca ovlažiše se suzama.

— Moj prvenac danas je, Bog zna gdje... Da ja ovoga časa umrem, ostala bi sirotica bez zaštite.

Već radi toga morao sam da prekinem tu nesigurnost... Osim toga, obećao mi je Manecao, da će Nocencija ostati ovdje u kući, pa će na taj način biti i koza cijela i vuk sit, to jest, kći je udata, pa ima netko drugi, tko se brine za nju, a ipak ostaje uz mene.

Nekoliko je časova šutio i bilo je sve tiho u sobi.

— A sada, — nastavi Pereira s nekim olakšanjem, — pošto sam ti sve rekao, molim te jednu stvar: gledaj samo bolesnicu, a nemoj da vidiš Nocenciju... Govorio sam tako s tobom, jer je to bila moja očinska dužnost. Nikada nikoji čovjek, osim najbližih rodjaka, nije stupio u sobu moje kćeri... Zaklinjem se. Samo u ovom slučaju, u slučaju najveće potrebe...

— Gospodine Pereira, — Cyrino poče s mirom, — već sam vam rekao i ponavljam još jednoć: kao liječnik ja sam mnogo zalazio u različite kuće i porodice, pa znam poštovati tu svetinju. To je moja dužnost i, hvala Bogu, do danas mi je glas ostao dobar. Što se tiče ženâ, nisam istoga mišljenja kao vi, niti nalazim, da je vaš sud pravedan i razborit. Medjutim, nije potrebno, da o tome raspravljamo, jer bi se oteglo na dugo i široko, a uostalom, tko se s tim sudom rodio, tome je teško dokazati protivno. Ne uzmite za zlo ove moje riječi! Vi ste mi govorili sasvim otvoreno, pa hoću i ja otvoreno da odgovorim. Po mom skromnom sudu, žene su isto tako dobre kao i mi, ako ne i bolje: nema dakle razloga, da im se ne vjeruje, a muškima opet da se vjeruje sve... Naposljetku, taj vaš sud vama je možda ugodan i ja nemam običaja, da ikome protivurječim, jer želim, da sa svima živim u miru i da me svi poštuju onako, kako sam to i zaslužio. Svaki neka se brine za sebe, Bog neka se brine za nas i nitko ne će smetati drugome na svijetu, gdje ima mjesta za sve...

Ova ispovijed, izrečena gotovo dogmatički, učinila je najbolji utisak na Pereiru, koji je mladiću živahno potvrdjivao glavom, premda nije razumio ni polovinu od onoga, što mu je gost u svom dugom govoru razložio.

VI. — Inocencija.

U ovoj su djevojci ujedinjeni moj život i moja smrt.
HENOCH: »Knjiga prijateljstva«.

Nikada nisam vidio ništa savršenije od tvoga blijedog lica, tvojih očiju, okruženih dugim trepavicama, i od tvog nježnog i bolećivog pogleda.
George SAND: »Savršeni gitaraš«.

Pošto je Pereira svoga gosta uputio u sve, osjetio je, kao da mu je pao težak teret s duše.

— Sada, ako hoćeš, možemo poći, da pogledamo našu bolesnicu.

— Ja sam pripravan, — odvrati Cyrino.

I pošto su izašli iz velike sobe, odvede ga Pereira do donjih vrata tako, da je morao dva puta prelaziti kroz plot i zaobići cijelu kuću. Nasuprot tim vratima bio je divan gaj, pun narandži u cvatu, sav okićen bijelim, mirisavim cvijećem.

— Ovdje se sastaju svakoga dana čitava jata kosova, koji dižu toliku viku, da mi uši zagluše, — reče Pereira. — Nocenciji je to opet sve toliko drago, da uvijek izlazi u voćnjak, pa se šeće ispod rascvaloga drveća. Čudna je to djevojčica!

I pošto se ustavio još i na pragu vratâ, nastavi opet:

— Ne možeš ni zamisliti... Često mi to dijete stavlja pitanja, da se upravo zaprepastim... Po kući se potezao stoljetni kalendar moje pokojne bake. Pa šta misliš? Jednoga me dana Nocencija zamoli, da ju naučim čitati!... Kakva luda misao! Onda opet, nedavno, rekla mi je, da žali, što se

nije rodila kao princesa... Ja je upitam: »A znaš li ti, što je to princesa?«... »O, znadem«, odvrati mi ona posve sigurnim glasom, — »to je vrlo lijepa djevojka, koja ima na glavi krunu od dragog kamenja, mnogo bisera i vlada nad ljudima«... Ostao sam otvorenih usta. A da vidiš samo, kako ona opći s malim životinjicama i s kukcima! Čini mi se po gdjekad, kao da s njima govori i da se sporazumijevaju... A kad slučajno kakav leptirić dospije pod njene noge, tome ne spadne ni jedan prašak sa krila... No da sada počnem pričati o njoj, nikada ne bismo prestali... Bolje je, da udjemo!...

Kad je Cyrino stupio u sobu Pereirine kćeri, već je skoro bila pala noć, pa na prvi pogled, što ga je mladić bacio oko sebe, mogao je da razabere osim raznog starog namještaja samo jedan od onih visokih i širokih kreveta od kože, koji se mnogo upotrebljavaju po unutrašnjosti Brazilije. Taj je krevet stajao u jednom tamnom kutu i slabo se nazirala u njemu spodoba, koja je u njemu počivala.

Pereira naloži, da se zapali luč. Kad su donijeli svijetlo, obojica se približe krevetu bolesnice, koja je odozgor do dolje bila sva umotana u teške vunene pokrivače. Pogledavala je znatiželjno prema došljacima.

— Ovdje je liječnik, — reče joj Pereira, — došao je, da te brzo izliječi.

— Dobar večer, dono! — pozdravi je Cyrino.

Odzdravio mu je neki preplašeni glas. Mladić, u tom času samo liječnik, sjeo je na jednu stolicu blizu kreveta i uhvativši ruku bolesnice, potražio žilu kucavicu.

U tom je času pao odozgor trak svijetla na nju i osvijetlio joj lice, vrat i dio glave, koja je bila zamotana crvenom maramom, povezanom otraga.

Iako je bila blijeda i vrlo slaba od bolesti, ipak je Inocencija bila neobično lijepa.

Njeno je lice odavalo jednostavni izgled čarobne nevinosti, koju je slatkoća njenog mirnog po-

gleda samo još povećavala. Taj je pogled izlazio ispod dugih, svilenih trepavica i pretvarao obrve u duge trake, koje su joj zasjenjivale blijede obraze.

Imala je tanak nosić i usne divno zavijene; usta su bila malena, a bradica neobične pravilnosti.

Kad je malo podigla glavu, da ispod pokrivača izvuče glavu, pomakla se i tanka košuljica, koju je djevojka imala na sebi, pa se vidio vrat, bijel kao bjelokost. A da taj sjaj iskoči što više, razabirala su se i dva-tri madeža.

Liječnik se našao u velikoj muci osjećajući u svojoj ruci onu hladnu ručicu, koja je nesigurno drhtala i na kojoj nije mogao da napipa žilu kucavicu.

— Dakle? — upita ga otac.

— Zasada nema groznice, — odgovori Cyrino, koji je vrlo teško skrivao svoje iznenadjenje radi Inocencijine ljepote.

— Pa šta da radimo?

— Odmah moramo da joj damo oblog od narandžine kore, pa ćemo sačekati, da vidimo, hoće li se oznojiti; onda ćete me oko ponoći opet pozvati, da joj dadem poveći obrok sulfata.

Bolesnica je pridigla svoj pogled i pogledala u Cyrina, da pažljivije pripazi na te lijekove, koji treba da joj vrate izgubljeno zdravlje.

— Ne osjeća nikakova glada, — doda otac; — već tri dana živi samo od pića. I stalno ima veliku vatru; meni se sve čini, kao da to i nije ta prokleta malarija.

— Tim bolje, — odvrati mu mladić, — vidjet ćete, da sutra ne će imati groznicu, a za nedjelju dana bit će vam kći opet zdrava. Ja vam jamčim za to.

— Daj Bože, da njegov angjeo vjesnik govori na tvoja usta, doktore! — reče Pereira veselo.

— A i izgubljena boja će se opet brzo vratiti, — nastavi Cyrino.

Inocencija se lako zarumenila i spustila glavu u jastuk.

— Zašto ste zavezali glavu? — upita dalje mladić.

— Ne znam, — odvrati ona djetinjasto.

— Boli vas glava?

— Ne, gospodine.

— Onda skinite maramu; bolje je, da se krv ne navraća silom u glavu; još bolje će biti, ako i kosu posve rasplete.

Pereira je poslušao i otkrio djevojčinu glavu, prepunu kose, crne kao zrno cabiúne*), i koja bi joj padala zacijelo do koljena, kad stoji na nogama. Bila je spletena u guste pletenice, koje je dvaput omotala oko glave.

— Onda treba sobu dobro zračiti po danu i krevet postaviti tako, da ga sunce izjutra obasja.

— Sutra ćemo izjutra rano okrenuti krevet, — reče Pereira.

— Dobro, i onda danas, ili još bolje, odmah sada obloge. Zatvorite sve, da se dona dobro prознoji. A oko pola noći doći ću opet, da joj dadem lijek. Umirite se i izmolite dvaput »Zdravu Mariju«, da vam kinin odmah pomogne.

— Hoću, gospodine, — prošapuće djevojka.

— Ne smeta vam svjetlost od svijeće? — upita Cyrino i prinese joj svijetlo pred lice.

— Malo . . . gotovo ništa.

— To je dobar znak. Nadam se, da ne će biti ništa ozbiljno.

I pošto je ustao, oprosti se:

— Do vidjenja, mlada gospodjice!

Iza toga je pozvao i Pereiru, da izadju. Ovaj zovne nekoga, koji je bio negdje u kutu, sasvim u tami.

— Oj, Tiko, — reče Pereira, — hodi amo . . .

*) Vrsta drveta iz brazilskih šuma. Prev.

Na ovaj se poziv podigao jedan patuljčić, sav ukočen, ali ipak dosta pravilno gradjen. Lice mu je bilo puno bora, kao da je već čovjek vrlo star; ali njegove žive oči i kosa svjedočile su, da starost još nije bila toliko pokročila, koliko je na prvi mah izgledalo. Njegove male, skoro oble noge, svršavale su se u vrlo velikom stopalu, koje bi se mogle privezati i svakoj životinji iz močvare, a da ju ne bi ni najmanje unakazile.

Nosio je kratki, crni kaput iznad hlača, koje su nekada pripadale nekom visokom čovjeku; podsuvratio ih je dolje nekoliko puta, a ipak su mu bile još uvijek duge. Na glavi je nosio šešir, što ga je sâm spleo od slame paome carnaube; kako šešir nije imao gornjega dijela, to se činilo, da mu duga, crna kosa raste iz tog šešira.

— Oh, — klikne Cyrino, kad je opazio tog čudnog čovječuljka, koji je stupio u svijetlo; — kakvo je to čudno stvorenje!

— Nemoj se smijati mojem Tokici! — odvrati mu uz smijeh Pereira. — On je malen... ali je dobar. Nije li tako, palčiću, ha?

Čovječuljak se nasmija ili bolje reći, razvuče lice toliko, da su mu se vidjeli bijeli i oštri zubi, dok je u isto vrijeme promatrao i Cyrina, gledajući ga vrlo pažljivo.

— Ovaj čovječuljak, gosp. doktore, čuje vrlo dobro sve, što mu se kaže, a i razumije me sasvim dobro. Ali ne može da govori... to jest, može da kaže nekoliko riječi, ali uvijek sa velikim naporom i sa najtežom mukom. Kad hoće nešto da objasni, onda je to čudna zbrka, kao da u jedan glas viču svi moji grijesi, i od svega toga se može razumjeti tek tu i tamo samo po koja riječ.

— A zašto mu nisu prorezali žilu ispod jezika? — zapita Cyrino.

— Nema tu šta da se reže, — odgovori Pereira. — To je pogreška, koju on nosi već od rodjenja, pa tu nema šta da se popravlja. Ali je on

pravo čudovište: prolazi pustinju u svako doba dana i noći. Nije li tako, Tiko?

Patuljak potvrdi glavom, gledajući ponosno u Cyrina.

— Je li rodjen ovdje u kući? — upita Cyrino.

— Ne, gospodine, ima majku na obali rijeke Sucuriú, oko 40 milja odavde i odlazi često onamo. Ostaje po kućama neko vrijeme i svagdje ga rado primaju, jer je tako malen, a ne čini nikome ništa na žao. Ostaje svagdje po dvije-tri sedmice, pa i više, a onda opet bježi kao srna majčinoj kući. On je neka vrsta psa čuvara za Inocenciju. Nije li tako, Tiko?

Patuljku se otkine iz usta neki mukli znak, da je tako, i okrene glavu smiješeći se prema djevojci.

Iza ovoga razjašnjenja sagne se Pereira posve k patuljku, i reče mu:

— A sada, sinko, potrči u voćnjak i naberi mnogo lišća i kore od narandže! Izaberi od onih najvećih i najboljih.

Patuljčić pokaže živahnim pokretom, da je razumio i potrči u vrt.

Cyrino se spremio da izadje iz sobe. Ipak je još jednoć okrenuo glavu i zagledao se u ono mjesto, gdje je ležala bolesnica, kad ga Pereira prekine u promatranju:

— Ej, doktore! Nocencija hoće da pije malo vode... Hoće li joj škoditi?

— Zar nemate ovdje slatkih limunova? — zapita mladić.

— Koliko god hoćeš... i to od onih najboljih.

— To će biti najbolje; dajte joj nekoliko, neka ih siše.

Pošto ju je nato Pereira očinski namjestio, poravnao pokrivače i perine, otprati Cyrina, koji se ustavio na pragu sobe gledajući u prve zvijezde, koje su iskočile na nebu.

— Je-li, gospodine doktore, — upita Mineirac zaplašenim glasom, — ima li kakove opasnosti za moga angjelčića?

— Nikakve, upravo nikakve! — odgovori Cyrino. — Vidjet ćete, da će za tri dana biti potpuno zdrava.

— Prokleta groznica!... Ako već krštenog čovjeka ne uništi posve, onda ga muči cijeloga vijeka. Ne bih htio, da moja kći ostane blijeda ili da poružni. Kad djevojke nisu lijepe, čini se, da su vječno bolesne... Ah! Eto, skoro sam zaboravio na limunove!... Luda glava!

Pereira se nagne preko ograde na terasi, sklopi ruke pred ustima i vikne iza glasa:

— Oj, Tiko!

Produženi krik odgovori mu iz daljine.

Pereira dade neke znakove zviždukom, kako to čine Indijanci.

Nekoliko je časaka vladao mir; zamalo doleti patuljčić i pokaza znakovima, da dobro ne razumije, šta se traži od njega.

— Nekoliko slatkih limunova, ali brzo! Nocencija je žedna.

Čovječuljka nestade kao sjenke, izgubivši se u pomrčini, koja se spuštala sve više na prostrani voćnjak.

VII. — Prirodoslovac.

Sva moja filozofija sastoji se u tome, da strpljenje postavim protiv 1001 protivnosti, od kojih se sastoji život.
HOFFMANN: »Izgubljene misli«.

Svijetla noć je prolazila sasvim tiho. Na čistom i bistrom nebu svijetlilo je divnim sjajem bezbroj zvijezda, bacajući na dugu cestu tajanstveno i slabo svijetlo.

Kako su zvijezde bile rasporedane, moglo je da bude oko pola noći. U to vrijeme nije bilo u pustinji nikoga osim odvažnih životinja, koje su tražile hranu; a ipak su te noći po državnoj cesti prolazila dva živa bića: jedan je pješačio, a drugi jahao na mršavoj i premorenoj životinji.

Pješak je bio obični radenik, kako se to na prvi pogled vidjelo. U ruci je imao dug i debeo kolac, kojim je udarao u zdepasto i ludo magare, koje je išlo ispred njega, natovareno bezbrojem koševa i kovčega, koji su bili medju sobom povezani debelim konopcem.

Onaj, koji se bio savio iznad sedla, bio je sav utonuo u misli. Izgledalo je, da je čovjek vitak i povisok, i koliko se može uprkos poodmakloj dobi noći razaznati, romantičnih očiju, lica gotovo okruglog i mladog, očiju malo zamagljenih, a ipak živih, i malog, tupastog nosa. Kosa mu je bila duga i posve plava, dok su mu se brkovi objesili niz lice. Odijelo mu je bilo, kako se obično nosi na putovanju: čizme, lak kaput, koji je bio vrlo udoban i šešir od čilske slame sa širokim rubom. Osim toga nosio je na vrpci, koju je imao oko vrata, četiripet kutija za naočari, durbine ili neke slične sprave, dok je u ruci držao dug, tanak štap, kojemu je na gornjem kraju bila vrećica od tankog ružičastog vela.

Radenik je bio čovjek običnog i prostog izgleda, a način i nestrpljivost, kojom je mučio natovarenu životinju, odavali su na prvi pogled, da mu život, što ga je toga časa provodio, nije bio zanat.

Mala karavana putovala je tiho i prema već unapred utvrdjenom planu: napred natovareni magarac, odmah iza njega nespretni gonič i onda kao posljednji, onaj putnik, koji se bio onako zgrčio na konju.

Bilo je i takovih časova, kad se radenik bunio proti svome gospodaru, koji ga je u tako neobično vrijeme tjerao kroz pustinju. Pošto je neko-

liko puta udario razdraženo magare, stao bi nogama na pijesak i spremio se, da odlučno počne prosvjedovati.

Na taj bi način izazvao otpornost magareta, pa bi počeo još bjesnije da udara po jadnoj životinji. Udarci su muklo odjekivali, izmiješani njegovom vikom i psovkama.

— Vražje magare! — vikao je on. — Grom da te sravni sa zemljom, prokleta životinjo! Crkni odjednoć!... Vrag da te nosi! Neka ti urubú*) ispije mozak!

Putnik na konju nekoliko je časova s velikom strpljivošću očekivao uspjeh te vike, pa da tvrdoglava životinja krene dalje ili legne usred puta.

— Juque (Juke)! — reče on s grlenim naglaskom, koji je odmah odavao teutonsko poreklo njegovo, — bi li ti bilo drago, da po tvojim ledjima tako počnu padati udarci?

Čovjek, kojega je nazvao Juque, okrene se i prasne:

— Čujte, Mochú (Mošû), ovo je besramna nesreća, koja treba da crkne pod udarcima toljage! Ovaj život nije za mene...

— Ali, Juque, — odvrati Nijemac s nepomućenim mirom, — tko zna, nisi li životinju ranio tom svojom toljagom?

— Kako? — pobuni se radenik; — to joj je samo lukavost. Poznajem ja tu mrcinu, tu bezobraznu životinju, tu...

I podigavši opet toljagu, udari s tolikom silom po ledjima nesretne životinje, da joj se oteo mukao, bolan vapaj.

— Juque — reče gospodar suzdržavajući svoju ljutnju, — tko zna, nema li pred nama kakav kamen ili drvo, koji nam je prepriječio put?

*) Sarcorhamphus papa, bijela vrana, preko jednoga metra duga; krila su joj izvana crna, iznutra crvenkasta; prsiju bijelih, a glave i vrata žuta, narančastog i crvenog. Pticu ovu zaštićuje država, jer uništava strvine.

— Kamen, Mochu, i toljaga po glavi, to je jedino, što je ovaj gad zaslužio.

— Pogledaj, Juque! — nastavi Nijemac.

— Ali, Mochu (Monsieur)...

— Pogledaj, nikada se...

Radenik nezadovoljno zaobidje natovarenu životinju i onda se okrene. Bio je opazio na zemlji slomljenu granu, koju je Pereira bacio nasred puta, da upozori Cyrinove nosače, kuda treba da krenu.

— Ho, ho! — usklikne on u čudu, — ovuda je netko prošao i ostavio znak, da se ne ide dalje ovim putem...

— Nisam li ti rekao? — odvrati Nijemac s izvjesnim zadovoljstvom. — Magarac je imao pravo; pred nama ima nešto...

— Ali u Villi su nam rekli, da put vodi uvijek pravo i da nema nikakova skretanja s njega...

— To su nam doista rekli u Villi, — potvrdi drugi.

— Pa onda?

— Pa onda? — ponovi Nijemac.

Nekoliko je časova vladao mir.

Iza kratkog vremena objasni putnik s nepromijenjenim mirom, kao da je to svoje objašnjenje smatrao posve naravnim:

— U Villi mnogi ne znaju puta. To su...

— Hiljadu milijuna vragova! — prekine ga razdraženi pratilac sav izvan sebe; — kakva je to čudna manija hodati po ovim paklenim šumama u ovo nevrijeme! Rekao sam ja već sto puta, da ovako nitko ne putuje! To je nesreća.

— Juque! — prekine ga gospodar, — s kojim pravom vičeš kao kakav mahnitac? Pogledaj radije, ne ćeš li pred sobom negdje opaziti kakav put.

Drugi ga posluša bez riječi i nadje brzo prosjek kroz šumu, koji je vodio do Pereirine kuće.

— Ovdje je, Mochu, ovdje! — vikne on radosno. — Ova grana pred nama nekakav je znak, koji nam naviješta, da je u blizini neka kuća...

I promijenivši nenadano glas, reče sa nekom žalošću:

— Samo ako ne budemo morali da prevalimo pet milja do nje...

— Ah! Nisam li ti rekao? — odvrati mu Nijemac. — Sada podbodi malo magare, pa će pohrliti kao vjetar...

Kao da je i životinja shvatila moralni uspjeh svoje pobjede i pošla novim putem tako lako, kao da se nije ništa umorila.

Zamalo je i ova životinja, kao i sve druge, osjetila blizinu potoka, pa je još brže pošla prema bistroj vodi, koja je nedavno osvježila Pereirinog i Cyrinovog konja.

VIII. — Ponoćni gosti.

Znam, da znam, da je ponoć.
XAVIER de MAISTRE: »Put oko moje sobe«.

Za kratko vrijeme začuju putnici bijesno lajanje pasa na imanju Pereirinu, koji su javljali, da se približuju sumnjivi stranci kući, koju su oni čuvali.

— Ovdje u blizini stanuju ljudi, Mochu, — najavi radenik; — konačno ćemo se danas moći odmoriti... Ali kako ti psi laju!... Rastrgat će nas u komade prije negoli što netko dodje i sazna, jesmo li kršćani ili ne... Vraže! Kakvo zavijanje! Mochu, vi morate poći napred... da prokrčite put.

— Ti ćeš po njima udarati svojim štapom!

— O, nema ništa od toga, — odvrati energično José (Hosê); — to nije pravo. Onaj, koji jaše, treba da ide napred. Pa još u ovom slučaju!

Pošto je neko vrijeme promislio, usklikne:

— Ipak sam se nečemu dosjetio... Nije ni sin moga oca od najludjih...

Iza tih riječi, skoči na magare, koje je muklo zastenjalo osjetivši na svojim ledjima to neočekivano breme.

— Juque! — reče Nijemac bez ikakove promjene u glasu, — na takav ćeš način prebiti magare. A kad crkne, onda ćeš ti morati na svojim ledjima da nosiš sav teret...

Radenik je htio opet da počne raspravljati, ali u taj čas stigoše do majura. Sve mjere sigurnosti, koje je José preduzeo, pokazale su se vrlo opravdanima. Sav opkoljen od raznih koševa i zavežljaja, počeo je da viče kao opsjednut:

— Oj, ukućani... Ljudi! Prijatelji!

Divljački bijes pasa toliko se pojačao, da su se prvi probudili Cyrinovi ljudi, koji su spavali u obližnoj klijeti. Počeli su svi zajedno da viču:

— Koji je to vrag vani? Jesu li se ovdje uročili vukodlaci?

U isto se vrijeme na vratima pojavi i Pereira sa Cyrinom. U ruci je nosio svijeću, koju je šakom zaštićivao od vjetra.

— Tko je? — povikaše oba u isti mah.

— Radenik i putnik! — odgovori jakim i prijatnim glasom Nijemac, koji je sjahao s konja, kad je došao do svijetla. — Tko je gospodar ove kuće?

— Ja, — odgovori Pereira i podigne svijeću iznad glave, da bolje rasvijetli svoju okolicu.

— Vrlo dobro, — reče putnik. — Tražim sklonište za sebe i za svog pratioca i molim, da mi oprostite, što smo došli tako kasno.

Prikučio se i José, koji se sa sto muka riješio zavežljaja i vreća, skinuo ih sa magareta, poredao po podu i onda životinju zavezao za jedan kolac, koji je bio usred dvorišta zabijen u zemlju.

— Ali koja vas je nesreća nagnala da putujete po gluhoj noći? — zapita Cyrino.

— Pusti gospodina, da udje i da se raspremi, kako mu bude po volji! — prekine ga Pereira. — Dobro mi došli svi, koji dolaze pod moj krov!

— Hvala, hvala! — prihvati Nijemac.

I pruživši svoju široku šaku, pritisnu tolikom silom Pereirinu i Cyrinovu ruku, da su im prsti ostali nekoliko trenutaka ukočeni.

Kad je ušao u veliku sobu, najprije je skinuo sve kutije i sprave sa sebe i položio ih s najvećom pomnjom i u najljepšem redu na stol. Drugi su ga znatiželjno promatrali i čudili mu se.

Taj čovjek, na kojega je padalo slabo svijetlo svijeće, uistinu je zaslužio, da mu se čude: duge noge, kratko tijelo, ruke vrlo duge i skoro bijela kosa, koliko je bila plava.

— Da nije kakav vieštac? — upita tihim glasom Cyrino.

— Kakav vieštac? — odgovori Mineirac posve otvoreno i od srca, — tako dobar čovjek i tako dobro obučen!

José stupi u sobu s velikim košem, koji spremi u jednom kutu sobe; odmah iza toga pristupio je drugima misleći, da je dužan, da dade obavještenje o čovjeku, koji mu je bio gospodar.

— Ovaj je gospodin doktor, — reče on pokazujući na Nijemca, a govoreći prema Cyrinu.

— Doktor? — klikne ovaj s omalovažavanjem.

— Da, ali ne doktor, koji liječi bolesti. On je Švabo i dolazi iz stranog svijeta. Sada stiže iz grada svetog Sebastijana, iz Rio de Janeira, loveći kukce i hvatajući leptire.

— Leptire? — upita Pereira sav u čudu.

— Da! Cijelim putem lovi kukce. Pogledajte. Ona vrećica, koju nosi...

— Moj pratilac rado govori mnogo, — razjasni mirno i tihim glasom prirodoslovac. — Gospoda će se malo strpiti... Idi, Juque, ne brbljaj toliko!

— A zašto da ne govori? — usprotivi se Pereira sav goreći od radoznalosti; — treba da se znade, s kim čovjek ima posla. Dakle, gospodin ubija leptire? Ali zašto, Preslatka Djevice?

— Zašto? — odvrati radenik naslonivši se na rub stola. — Gospodar i ja poslali smo već više od deset sanduka punih u njegovu domovinu.

— I tako će naša zemlja ostati bez leptirova! — odgovori Cyrino u poletu svog lokalnog patriotizma.

— A kako se zove gospodin? — upita Pereira, pošto se obratio prema Nijemcu, koji se bio okrenuo prema zidu i promatrao jednog od onih velikih i tamnih leptirova iz roda sfingâ, kojih ima toliko po onim krajevima.

— Juque, — reče on, a da ga pitanje domaćinovo nije ni najmanje smelo. — Jednu iglu od onih najvećih!

— Sada ćete vidjeti sve, — podje José i učini neki osobiti znak prema Cyrinu, — sada ćeš vidjeti!

Prirodoslovac uze u ruku jednu veliku iglu i sa sigurnošću probuši kroz sredinu tijela leptira, koji je počeo udarati krilima i vrtjeti se oko igle, na koju je bio naboden.

— Čepovinu, čepovinu! — zatraži Nijemac. — Brzo, Juque, brzo...

José otvori jednu kutiju, u kojoj je već bilo nabodeno tridesetak lijepih leptirova.

— To je saturnija... i ne od onih običnih, — mrmljao je Nijemac, pričvršćavajući tu novu vrstu na čepovinu. Nato joj je kanuo na glavu nekoliko kapljica kloroforma iz jedne bočice, koju je izvadio iz svog širokog kaputa, u kojemu je bilo bezbroj kojekakvih bočica.

— Vi ste putujući prirodoslovac? — upita ga Cyrino, koji je pratio tu operaciju.

Nijemac podigne glavu i odgovori mu veselo:

— Da, gospodine, da! Kako ste pogodili? Ja sam putujući prirodoslovac, gospodine! Vidim, da ste mnogo učili... Vrlo dobro, vrlo dobro! Mnogo ste učili.

Dotle je bio izvadio iz džepa jednu bilježnicu i u nju zapisao nekoliko riječi.

— Pa i ovaj ovdje je doktor, — reče Pereira ponosan, što je pod svoj krov primio tako učene ljude.

— O, doktor, doktor!? Vrlo dobro, vrlo dobro. Doktor, koji liječi?

— Da, gospodine, — odvrati mladi Cyrino vrlo važno.

— Ah! Vrlo dobro.

Pereira se medjutim vrtio oko prtljage.

— A kako se zoveš, gospodine?

— Meyer, — odvrati Nijemac. — Tako mi je ime.

— Maja? — upita ga Mineirac.

— Ne, gospodine; Meyer, dolazim iz Saske u Njemačkoj.

— To je tamo u njihovoj zemlji zacijelo isto, što i maja*), — primijeti Pereira sasvim tiho.

Radenik je medjutim unio u dvoranu sve koševe i zavežljaje i onda se bez ikakova uvoda upustio u razgovor:

— Ovaj Mochu dolazi iz vrlo dalekih zemalja i samo radi ovih leptirova. Unosan je to posao: zaradjuje mnogo novaca. Što se mene tiče...

— Juque! — prekine ga Meyer sa čudnom žurbom, — idi i pusti životinju na pašu.

— Ne, — reče Pereira, — neka ostane do zore u dvorištu; požvakat će ono, što nadje; dvorište je puno komušine.

— Pa to sam već i učinio, — reče radenik, — a ja sam, kako vam već rekoh, rodom iz Rio de Janeira; zovem se José Pinho i dolazim iz daleka prateći ovoga Švabu, koji je vrlo dobar čovjek.

— Istina? — upita Pereira ne vjerujući i gledajući prema Meyeru.

Nijemac otvori još više oči i potvrdi sve nekim grlenim mrmljanjem, koje je odjeknulo u cijeloj sobi.

— Jedino, što kod njega ne valja, — nastavi José, — to je, što je vrlo tvrdoglav. Uvijek mu ja

*) Maja, cvijeće, kojom se u svibnju okiti kuća. Prev.

govorim: Mochu, ovo putovanje noću ludorija je i besmislica. Ali on u svojoj tvrdoj glavi misli, da je tako bolje. I hodamo po tim cestama, kao da smo ljudi sa drugog svijeta. Neki dusi ili... viješci. Do sto djavola!

— Gosp. Maja, — reče Pereira, — smatrajte, kao da je ova velika soba vaša. Ako želite mrežu za spavanje...

— Velika hvala, velika hvala! Moj krevet je koš. Ne ću da smetam...

— A sutra ćemo dalje razgovarati, — završi Pereira ispruživši zadovoljno ruke.

Zaista, kako je sve izgledalo, činilo mu se, da će imati mnogo prigode da razgovara, a osobito s tim José Pinhom, koji je iz carskog Rio de Janeira, i koji je prema svemu, što je dosada od njega čuo, čovjek, koji voli na široko da priča.

— Dakle prespavajte dobro ostatak noći! — reče Pereira i otvori vrata, da izadje.

— Oho! — usklikne on gledajući prema nebu. — Doktore, ponoć je već davno prošla. I Južni križ se već sav okrenuo.

Cyrino, koji se digao, uzeo je neke papiriće, koje je već prije bio spremio i metnuo ih na rub stola.

— Pa ništa za to, — reče on, — sve je već gotovo i kad dodje vrijeme, dat ćemo lijek. Idite, spremite malo kave i probudite vašu kćer, ako spava, što će biti posve naravno iza onog znojenja.

Pereira s Cyrinom izidje sa svijećom, obidje cijelu kuću i dodje do ulaza u unutrašnje prostorije.

Nijemac i njegov sluga ostadoše u potpunoj tami. Oba su se već bila spremila za spavanje: jedan na koševima s jednom okruglom torbom mjesto jastuka, a drugi u mreži, koju je raspleo usred dvorane.

— Mochu, — upita José, koji je nešto jeo, — a kako je sa zairom?

— Zairom? — odvrati Meyer i podigne glavu, — šta je to opet?

— Pitam: da li već spavaš?
— Zaboga, kako da spavam, kad govorim?
— Dakle ne ćeš ništa jesti?
— Da večeram, je li?
— Dabome.
— Eh, da imam što! Baš sam i ja na to mislio.
— Ja jedem. Hoćeš li malo?
— A šta imaš, da mi daš?
— Šećernu trstiku sa kukuruznom farinjom.
— Vrlo ću rado uzeti ma šta bilo...

Sluga se digao i počeo pipajući tražiti gospodarov krevet. Nabasao na stol, naletio na neke stare koševe, koji su bili spremljeni u drugom kutu sobe. Konačno napipa jednu nogu prirodoslovčevu i pruži mu komad šećerne trstike i nešto malo farinje, umotane u papir. Bio je odviše malen obrok, ali ga je dobri Sas pojeo s najvećom slašću.

IX. — Lijek.

Ne mučite se s teškim bolesnikom; to je služba, koju od vas očekujem.
HOFFMANN: »Zatvorena vrata«.

Tko mi može reći, zašto mi se krevet čini tako tvrd?... Zašto je prošla ova noć, koja mi se činila tako dugom, a ipak nisam u njoj našao ni časka odmora?... Neka se znade istina: u mom srcu ostale su oštre strijele ljubavi.
OVIDIJE: »Elegije, II.«

Kad je Cyrino stupio u sobu, Inocencija je već bila budna. Otac je sjeo uz uzglavlje kreveta, dok je patuljak Tiko čučao kraj njenih nogu, na velikoj tigrovoj koži.

— Pa kako se osjećate? — upita liječnik, primivši ruku bolesnice.
— Bolje, — odvrati ona.
— Jeste li se dosta iznojili?
— Promijenila sam tri košulje.

— Vrlo dobro... Sad vam je koža svježa. Pa i sama malarija nije ništa, ako se za vremena spriječi i ako krv ne upije mnogo bacilâ. Ali, ako jednoć zasjedne u krvi, onda je ni vrag ne može istjerati. A šta je s kavom? — upita odmah iza toga Pereiru.

— Odmah će biti, odmah. Idem sam u kuhinju, da ju spremim. Mariju Congu valjalo bi poslati po smrt. Hodi amo i počekaj časak...

Ustao je sa stolice i ponudio svoje mjesto Cyrinu. Tek kad je mladić sjeo, domaćin je izišao.

Mladić je ostao uz bolesnicu. Kako je na njeno lijepo lice padalo svijetlo sa svijeće, koja je bila pričvršćena na zidu, počeo ju je pažljivo i potanko promatrati; patuljak je opet gledao u njega pogledom, punim nemira i gotovo neprijateljski.

Inocencija je bila položila glavu na jastuk, da sakrije svoj nemir, što ga je osjetila pod vrelim pogledima mladićevim; pričinila se, da spava. Bar je spustila svoje velike trepavice i lice joj se činilo sasvim mirno, ali su joj se grudi burno dizale, a preko bezbojnoga lica bi joj od časa do časa preletilo rumenilo stidljivosti.

Pereira se dugo zadržao. Cyrino je opet okrenuo svoj pogled i cijelo lice, koje se zacrvenilo od unutarnjega nemira, prema bolesnici i divio se njenoj ljepoti.

Samo je u jedan mah napola otvorila oči: jedan strašljivi pogled sretne se s pogledom mladića; pogled brz, nesiguran, ali koji je odjeknuo u njegovom srcu toliko, da mu je uzdrhtalo cijelo tijelo.

Nije znao zašto, ali joj je prihvatio ruku, a kroz cijelo tijelo prodjoše mu ledeni trnci.

— Osjećate li još groznicu? — upita Cyrino vrlo tiho.
— Ne znam, — odvrati ona zavlačeći.
— Dozvolite, da nadjem žilu kucavicu.

Uhvatio je ponovno njenu ruku, stisnuo je medju svojima i privlačio k sebi, premda se ona odupirala sa željom, da se oslobodi njegovih šaka.

U tom trenutku udje Pereira. Inocencija zatvori brzo oči, a Cyrino se okrene prema njemu i prinese prst k ustima, da mu pokaže, da ima biti miran.

— Spava! — upozori ga tihim glasom.

— Marija Conga, — nastavi Pereira isto takvim tihim glasom, — promijenila je posudje za kavu, pa sam morao sâm da spremim drugu. Jesam li se dugo zadržao?

— Niste, — odvrati Cyrino s najvećom iskrenošću.

— Ali sada moram probuditi našu bolesnicu, primijeti Pereira.

— Nema druge.

Otac pridje krevetu i poče da je dozivlje najnježnijim glasom:

— Nocencija, Nocencija!

Kako djevojka nije odmah odgovorila, prodrma ju on nježno, dok nije primijetio njenog prestrašenog pogleda.

— Čudnoga li sna! — reče dobri starčić. — Zaspala za ovo nekoliko časova, dok ja vani kuham kavu!... Hajde, dijete, vrijeme je, da se uzme lijek.

Cyrino uspe kinin u kavu i polako ga razmiješa.

— Ispijte ovo na dušak, dono, a odmah iza toga uzmite polovicu slatkog limuna, — reče joj.

— Prema tome mora da je lijek vrlo gorak, — reče bolesnica plašljivim glasom.

— Gorak jest, ali ćete vi sve ovo ispiti na dušak.

— Oče, — usprotivi se djevojka, — ne ću... ne mogu...

— Dijete Božje, nemoj se protiviti; to mora da bude... A sutra ćeš vidjeti, kako će ti biti dobro; zar ne, doktore?

— Svakako, ali prije morate popiti ovaj lijek, — potvrdi Cyrino.

— A onda, kad podjem u Villu, donijet ću ti lijepu ogrlicu od kovana zlata... Jesi li čula?

— Jesam, oče.

— Hajde, Tiko, — doda Mineirac okrenuvši se prema patuljčiću, — idi brzo i potraži nekoliko slatkih limunova; i u kuhinji ima još jedan raspolovljen.

— Uzmite, dono, — zamoli je i Cyrino i prinese joj čašicu s kavom do nježnih usta.

Ona podigne svoje ponizne oči i uzevši odlučno lijek, ispije ga na dušak.

Iza toga je samo lako uzdahnula i stegnula usne čekajući slatki sok limuna, da joj skine gorčinu lijeka s usnica.

— Strah je bio veći nego lijek, — usklikne Pereira. — Junački si ga popila!

— Sutra ujutro, ili bolje: danas pred zoru spremit ćemo još i drugi obrok, — izjavi Cyrino. — Iza toga će se dona moći pridići iz kreveta.

— Zar još jedan? — usplahiri se ona.

— Mora se; to je vrlo potrebno, — objasni joj zaljubljeni ljekar, koji je pokušao da mekoćom glasa ublaži strogost svoga naloga.

— Svakako, — doda i Pereira.

— Onda ne smijete jesti svježega mesa, bilja, jaja, ni kukuruznog brašna i to kroz cijeli mjesec; morate piti što više mlijeka. Morat ćete živjeti samo od dobro isušenog mesa sa rižom, gotovo bez soli, a crne kave sa vrlo malo šećera...

— Za to ću se već ja brinuti, — prihvati Pereira; — moja će briga biti, da se sve to izvrši.

— A sada spavajte dobro i ne brinite se ništa, ako vam počne šumjeti u ušima ili ako budete malo teže čuli. To je od lijeka i sve su to dobri znaci.

— Ti doktori znadu baš sve, — promrmlja Pereira i cmoknu jezikom.

Cyrino nije zaboravio da joj prije izlaska iz sobe uhvati ruku, pa joj potraži žilu kucavicu i lako ju stisne.

On je u svemu tome prošao najgore: jer liječeći bolesnika, sâm je obolio i to vrlo opasno.

Zaista, kad se vratio u dvoranu, nije više mogao da spava i kad je zora već počela da šara nebo, još nije ni oka bio sklopio. Činilo mu se, da mu sve grudi gore i da mu ta vatra izlazi na lice, paleći mu sve njegove misli.

Ono divno lice, koje je nasamo promatrao; one krasne oči, kojima je sjaj iz potaje gledao; onaj alabastreni vrat, koji se bojažljivo razotkrivao; oni divni oblici tijela, sva ona krasna harmonija, koja ga je začaravala i koju je gledao u slabom svijetlu svijeće, bacali su ga u ponor, pun bujica, koji se zove — ljubav.

Nesretnik je već počeo da osjeća djelovanje tog strašnoga zla. Nemirno se prevrtao po krevetu, dok je njegov drug, Nijemac Meyer, mirno i pravilno dišući, odgovarao na glasno hrkanje José Pinha.

X. — Preporuka.

Onaj dobri starčić, čija gostoljubivost nije poznavala granica, smatrao je svojom dužnošću, da se prema Waverleyu najbolje ponaša, makar on bio i posljednji saksonski seljak... Ali sam naslov »Fergussonov prijatelj« bio je dovoljan, da ga smatra najskupocjenijim darom i da ga posluži sa svom brižljivošću i iskrenošću.

WALTER SCOTT: »Waverley«.

Kad je Meyer otvorio oči, ugledao je Cyrina, koji se već bio digao i spremao jedan od svojih kovčega.

— Oho! — usklikne on glasom, punim hvale, — kako vi volite rano raniti!

— Istina, — prihvati drugi donekle žalosnim naglaskom.

— A Juque još spava!... Ovaj Juque izgleda više »tatú«*) nego čovjek... Cijeloga dana moram da ga budim...

I da odmah potvrdi te svoje riječi, podje tromi gospodar da budi svog slugu. Pošto se ovaj do mile volje protezao, sjeo je na kožu, na kojoj je spavao i počeo lijeno trljati oči, još pune sna.

— Bog s vama! — pozdravi ih on zijevajući pospano. — Ali, Mochu. probudio si me iz najljepšega sna. Sanjao sam, da sam se vratio u Rio de Janeiro i da sam trčao za glazbom na trgu Rocio. Poznaješ li Rocio? — upita on Cyrina.

— Ne, — odgovori mu ovaj.

— Kako! Taj trg! He, Mochu?...

Novo zijevanje je prekinulo opisivanje tog slavnoga trga.

— Juque! — vikne veselim glasom Meyer gladeći bradu, — danas je divan, vedar dan, pa moramo uhvatiti najmanje dvanaest novih leptirova.

— A koliko ćeš mi platiti, ako mi podje za rukom, pa donesem dvadeset i pet?

— Dvadeset i pet? — ponovi Nijemac sumnjivo.

— Da, dvadeset i pet... pa i više: dvadeset i šest. Reci, koliko ćeš platiti.

— O, dat ću ti dva milrejsa.

— Rečeno! Posao je sklopljen. To je tako sigurno, kao što se ja zovem José Pinho, tvoj sluga, rodom iz Rio de Janeira i kršten u župi Lagoa.

— A sada idi i donesi vode, da se umijemo, pa onda izvadi sapun i češalj iz torbe! — prekine ga Meyer.

— Vidiš i ti, gospodine doktore, — nastavi sluga uvijek istim glasom i u istom položaju na koži, okrenuvši se posve prema Cyrinu, — vidiš,

*) Pogledaj bilješku na str. 18.

kakav je to vražji život! Već su prošle dvije godine, otkako smo pošli iz Rio de Janeira; nije li tako, Mochu?

— Dvadeset i tri mjeseca, — ispravi ga Meyer.

— No, eto! I od onda uvijek samo putujem i putujem, kao da mi je ta pokora naložena u ispovijedi. I nije samo to, gospodine. Svaki dan prevalim najmanje osam milja, jureći i skačući za životinjama, koje lete po zraku...

— Juque, — pokuša Meyer da prekine tu bujicu od riječi.

— Sve je to, kako sam ti već kazao, — nastavi Pinho. — Te su mi gadosti izašle već na vrh glave. Pa i ne znam, zašto je Gospod Bog stvorio te mrcine, od kojih nitko nema nikakve koristi... Konačno, On to znade... Da mene tko upita za savjet, naložio bih, da se spale sve gusjenice, jer se samo iz njih radjaju te bube, koje onda ispunjavaju cijeli svijet... A šta je najčudnije, gospodine doktore, eto, u njegovoj zemlji (neka mi oprosti, baš je dobričina i poštuje me mnogo), vrijede te životinje više nego zlatni prah... Ali opet, da me Mochu ne voli, bio bi vrlo nepravedan. Ne može on naći čovjeka kao što sam ja... ne, gospodine, jamčim glavom za to.

Usred te bujice riječi otišao je Meyer osobno, da izvadi češalj i sapun. Pokazujući ih onda brbljavcu, naloži mu energično:

— Prestani već jednoć s tim svojim brbljanjem! Odmah mi donesi vodu, ili... ili danas ne ćeš sa mnom u šumu...

José Pinho se brzo digao i odmah ostavio sobu, ponesavši sa sobom i zdjelu za vodu.

— On je prava dobričina, — reče nakon male stanke Meyer, da opravda svoje vladanje! — dobar je, razborit i vjeran. Ali govori previše. Trebam ga, jer hvata leptirove sa mnogo volje i vještine.

José Pinho je upravo ušao i čuo posljednje riječi. Njegovo lice odmah uhvati izražaj velike važnosti. Stavi vodu na pod.

Pošto je Meyer skinuo naočari, postavi se pred zdjelu s vodom, ili bolje reći: sav se previo pred njom. Noge su mu bile vrlo duge, ali mu je glava kod pranja doprla gotovo do koljena. Njegovo umivanje ispunilo je nekoliko dugih časova; kad je onda u sobu stupio Pereira, bila je Meyeru sva kosa slijepljena uz glavu i preko lica mu se još cijedila voda. U tom trenutku bio je upravo smiješan, ali je ljudsko shvaćanje o ljepoti tako različito, da se Pereira sagnuo do ušiju Cyrinovih i šapnuo mu sasvim tiho:

— Jesi li opazio, kako divno tijelo ima taj stranac? Kako je vitak! Pa te njegove oči! Sve će žene izgubiti glavu radi te životinje... No, gospodine Maja, — okrene se on prema tom svom idealu muške ljepote, — pa kako si proveo noć pod mojim krovom?

— O, gospodine Pereira, oprostite, što vas nisam odmah opazio. Skinuo sam naočari. Odmah ću odgovoriti... strpite se samo malo...

Još sav mokar, poletio je, da uzme naočari, pa da ih natakne na nos.

— A sada... vrlo dobro! Spavao sam, dobri moj prijatelju, kao čovjek, koji nema grijeha.

— Onda mora da sam ja veliki grešnik, — primijeti Cyrino, — jer iza ponoći nisam mogao ni oka da stisnem...

— To je posljedica neke ljubavi, — objasni mu Pereira i udari ga svom silom po ramenu.

Cyrino samo lako uzdrhta.

— Pa još si mlad... Ostavio si tamo negdje u Minasu kakvu djevojčicu, pa se sada katkada nje sjetiš i uzbuni ti se srce... Pa i godine su već tu...

— Može vrlo lako da bude, — doda Meyer sasvim ozbiljno.

— Nije li tako? — navali Pereira, — Priznaj... nitko ti to ne će uzeti za zlo. Mala nesreća i ništa drugo!

— Priznajem, — zastenje Cyrino.

— Oh, ako je to, — uplete se José Pinho, koji je mislio, da i on mora dodati svoju, — ja na primjer u Rio de Janeiru... Kecelja, to je da zaludi čovjeka... Ne ću ništa da kažem, ali...

Nijemac, posve miran kao i uvijek, okrene se prema njemu i prekine ga:

— Juque, idi pogledaj, šta rade životinje i ne miješaj se u govor, kad bijeli ljudi govore sa tvojim gospodarom.

Kako se sluga spremao, da opet nešto dobaci, nastavi Nijemac svojim mirnim, nepromijenjenim glasom:

— Idi, idi, od samog razgovora nikada nitko nije imao koristi.

José proiznese pola tuceta uzdahâ i podje, još uvijek nešto mrmljajući. Meyer je opet mislio, da ga mora ispričati:

— Dobar je, izvrstan je čovjek, ali njegov vječiti razgovor upravo je strašan!

— A sada mi ispričaj iskreno, — upita ga Pereira s izrazom, koji je odavao veliku sumnju, — da li je istina, da putuješ po ovome kraju samo da loviš kukce?

— A zašto ne bih putovao, — odgovori Meyer s nekim zanosom, — u mojoj zemlji oni vrijede mnogo novaca radi proučavanja, zbirki i muzeja. Putujem po nalogu svoje vlade i poslao sam već mnogo krcatih kutija. A i trebaju mnogo...

— Čudna čuda! — usklikne Pereira, — tko bi rekao, da ljudi i s tim mogu da zaslužuju novce? Do djavola! Čovjek kao ovaj, doktor, pa švrlja po pustinji kao djeca za bubama i trči za životinjicama, koje lete po zraku! Što sve čovjek ne nauči u tom širokom svijetu! Hoćeš li, da ti nešto kažem? Da nemam porodice, mogao bih poći s tobom u te daleke krajeve, jer sam uvijek rado raspravljao i pričao s učenim ljudima. Takav sam eto ja. Tko me poznaje, dobro to znade. Čovjek bez mnogog skanjivanja. Katkada mi padne na um kakva čudna misao, upravo čudna; ali kako sam tvrdoglav, prodje; jer ako itko u svijetu ima strpljivosti, da mnogo premišlja i razmišlja, to sam ja, tvoj sluga... Ali kad poludim, onda poludim sasvim... Da sam na okakvu prigodu naišao, dok sam još bio momak, kako bih rado s tobom pošao u ta polja i lovio s tobom te životinje! Šta više, mogao bih i kosti ostaviti u tvojoj zemlji... Ne gledaj me tako začudjeno... To je prigoda, koja bi me mogla vrlo lako zavesti...

— A kako je bolesnici? — prekine rastreseni Cyrino taj dugi govor.

— Zadovoljan sam. Uzela je već po drugi put lijek, pa joj je skoro dobro. Već izgleda posve drugačije. Učinio si čudo, gospodine.

— Samo s pomoću Gospoda Boga i Presvete Djevice, — doda skromno Cyrino.

— A ti ne liječiš? — upita Pereira Meyera.

— Ne, gospodine. Ja sam doktor filozofije, promoviran na sveučilištu u Jeni, gdje...

— Je li to ime neke životinje? — upadne mu u riječ Pereira.

— Ne, gospodine; to je ime jednog grada!

— Gle, gle! Nego, evo ovdje jednoga, — nastavi Pereira pokazujući na Cyrina, — s kojim se bolesti ne smiju šaliti...

— Ah! — promrmlja Nijemac otvarajući još više oči. — Osobita mi je čast, da sam upoznao u gospodinu stručnjaka. U ovim je to krajevima vrlo rijetka stvar.

— I te kako rijetka! — klikne Pereira. — Na sreću nabasao je ovamo kao naručen, da mi izliječi kćer. Baš mi je pala, štono kažu, sjekira u med!

Cyrino nije mogao da sakrije na licu svoje radosti. Prekinuo je Pereiru važnim licem:

— Ne govorite o tome, gosp. Pereira; slučaj je bio vrlo običan. Bila je prosta groznica i ništa više. Odmah sam vidio, šta je potrebno: dobri oblozi i dva-tri puta sulfat od kinina i bolest je morala popustiti. Jednostavno i brzo. Želudac je bio čist, pa nije trebalo i tu da se pomaže.

Meyer je slušao to terapeutičko razlaganje vrlo pažljivo; kasnije se okrenuo prema Pereiri i rekao klimajući glavom:

— Dobar liječnik! Dobar liječnik!

Od toga je trenutka Meyer bio i Cyrinu vrlo simpatičan. A Pereira opet, videći, kako se ova dva učena čovjeka, kojima je znanost bilo zvanje, lijepo slažu, osjećao se vrlo sretan, jer je u svom skromnom domu u isto vrijeme imao dva tako učena čovjeka.

— Ovaj, — počne opet Pereira, da svrati govor na leptirove, — tvoja vlada, veliš, plaća dobro taj posao, nije li tako, gosp. Maja?

— Dosta dobro. I sve vlasti ove lijepe zemlje potpomažu me mnogo. Imam mnogo preporučnih pisama. Hoćete li da vidite? Juque, Juque! — zovne Meyer slugu zaboravivši posve, da mu je sluga već davno izišao iz sobe; — daj mi... Ah, istina, odveo je magarčiće na vodu... ništa zato... pokazat ću vam ja sve...

Pošto je medju svojim stvarima našao jednu torbu, omotanu u nepromočivo platno, otvorio ju je i izvadio iz nje bezbroj pisama, koja su bila providjena brojevima i omotana raznobojnim vrpcama.

— Ovo je za Mirandu u Matto Grossu; ovo za Cuxima, Cuyabá... za Poconé u Diamantini... a ova ovdje upućena su na ljude, koje nisam našao, pa ću vratiti pisma onima, koji su ih pisali.

— A ima li ih mnogo? — zapita Pereira.

— Tri, četiri. Možemo da vidimo... Evo ova jedna preporuka je za Joao Miguel Quaresmu u Pitanguy; ovo za gosp. Martinho dos Santos Pereira u Piumhy...

— Za koga? — upita Pereira ustavši sa niske stolice, na kojoj je sjedio i začudjeno pogleda u Meyera. — Pročitaj još jednoć... za volju božju... čitaj...

Meyer ga posluša.

— Pa to je moje ime! — klikne Pereira. — Prema tome je ta preporuka upućena na mene!

— Vidi, vidi! — promrmlja Nijemac otvarajući usta. — To je stvar vrlo, vrlo čudnovata...

— Ja sam, ja sam! — nastavi Pereira presretan i prepuštajući se sav svojoj radosti. — Pa to je jasno kao dan! Jasno kao sunce! Kad su mi pisali, mislili su, da sam još u Piumhy... Tko bi mi rekao, da ću još i to doživjeti, nasmijao bih mu se u lice... Otvori pismo; ne čekaj!... Oh, sveta Anna, kakav je to danas dan? Tko bi to rekao? Pismo! Pismo u ovim krajevima! Možeš da čitaš, gosp. Maja! Gorim od želje da saznam, kome je palo na pamet, da piše meni... Martinho dos Santos Pereira, to sam ja. Nema sumnje; nema dva čovjeka, koja nose to ime... Pogledaj ime onoga, koji je napisao to pismo...

Nijemac je s izvjesnim strahom i sa sumnjom lomio pečat na pismu; čitajući onda široke retke, potraži potpis i pročita posve lagano: »Francisco dos Santos Pereira«.

— Ljudi! — prekipi nenadana radost u Pereiri, — moj brat!... Chiquinho! A ja sam mislio, da već davno leži pod ledinom!... Gospode, sačuvaj ga u životu još mnogo godina!... O Chiquinho! Je li tko već vidio nešto takovo? Zar nije čudan ovaj život gosp. Cyrino? Tko bi rekao, da će mi ovaj čovjek, koji je jučer slučajno došao u kasnoj noći, donijeti u svojoj torbi pismo od brata, kojega

nisam vidio već preko 40 godina! A sada!... Tako je u svijetu. Stijene se nalaze... Bilo je god. 1819. ili 20.... nego, čitaj mi brzo to pismo... da čujemo, šta ima Chiquinho da mi javi. Bio je u porodici uvijek smatran za starješinu, a i bio je najstariji medju nama. A Roberto, mezimče... Gospodine, dobro mi došao u ovoj kući! Iza toliko godina donosiš mi vijesti od mojih rodjaka!

Meyer presiječe ovaj izliv riječi, koji se počeo produžavati u nedogled i to na taj način, što je počeo da čita ili bolje reći odgonetava pismo, u kojemu su slova bila sličnija zagonetkama nego slovima. Više puta je samo s teškom mukom iz smisla pisma mogao da razabere, što je bilo napisano.

»Martinho!« bilo je pisano u tom pismu bez ikakovog zaobilaženja, — »upravljam ti ovo ružno i zlo pisano pismo samo da ti javim, da sam zdrav i da je donosilac ovoga pisma učenjak, koji ide u tvoje krajeve da proučava narode i zemlje. Iz Rio de Janeira su mi ga vrlo mnogo preporučili. Molim te, da ga primiš pod svoj krov, ne kao običnog prolaznika, nego kao da sam došao osobno ja, tvoj stariji brat, poglavica porodice«.

— Dobri brate! — usklikne Pereira suznih očiju.

»Čovjek je taj dosta dobro odgojen. Zbogom, Martinho! Ja imam malo imanje u šumama oko Ria, gdje sam se i nastanio. Imam petoro djece, tri sina i dvije kćeri; ove su se već udale prije dulje vremena i nadarile me unučićima. Starosti još ne osjećam. Već je prošlo više od osam godina, da o tebi nisam ništa čuo. Saznao sam, da je Roberto umro, tamo negdje u Parani...«

— Roberto!... Siromah Roberto! — uzdahnu Pereira preneražen.

Sjetivši se nenadano davno prošlih dana mladosti, navale mu suze na oči.

»Nemam više šta da ti pišem«, zaključi Meyer. »Zbogom! Bog ti dao sreću i zdravlje! Tvoj brat Francisco dos Santos Pereira«.

— Zaista, — reče Pereira iza kratke stanke, pristupivši Nijemcu i stisnuvši mu ruku, — danas si me uvelike obradovao. Primi ovu ruku, pa ako se ona podigne prema tebi, da ti makne samo vlas na glavi ili ikome iz tvoje porodice, neka mi je odmah odsiječe Bog, koji je svjedok ovome, što ti sada govorim.

— Hvala, gosp. Pereira, — prihvati Nijemac raznježen i primi otvorenu ruku. Ovaj stisak ruke popratio je cijelim koncertom grlenih zvukova.

— Da, gospodine, — nastavi domaćin, — ovo pismo za mene ima više vrijednosti, nego pismo cara, koji upravlja Brazilijom. Istina je, što kažem, gosp. Maja...

— Meyer, — ispravi ga Nijemac, naglašujući jako posljednji slog.

— Ah! Istina. Treba da se prevede sa Meyer. Sada sam se već sprijateljio i s tim. Nego, kako već rekoh, ova je kuća tvoja. Moj brat, moj stariji brat naložio mi je da te primim, kao da mi je došao on osobno, on, Chico; i to je svršeno. Sada si, kao da si od mojih. Nema više šta da moliš: imaš samo da zatražiš; znaš, ja sam malo nastran, ali te molim za ljubav božju, ne uzmi mi to za zlo. Raspolaži sa mnom, s mojim zalihama, s mojim zemljama, mojim robovima i stokom... svime, što ovdje nalaziš. Dolazi i odlazi, kad hoćeš. Ja, koji sada govorim, nisam više ovdje gospodar... ti si sve. Moj mi je brat pisao, pa se ne smije ni pomisliti, da ne poslušam volju ili nalog starijeg. Isto je to kao da sam primio nalog, pisan vlastoručno od gosp. Dom Pedra II., sina Dom Pedra I., koji je protjerao Portugalce iz ove zemlje i podigao Braziliju na čast carstva, tamo, blizu Sao Paula-Piratininge, na Ypirangi, gdje je nekada bio veliki samostan i otkuda su Mameluci pošli, da se tuku s hrabrim Indijancima i da love once, noseći našu zastavu sve do obala Paraguaya i do vodopada Parane isto kao što potpomognuše i isusovačke gradove i doniješe

odande bezbroj zarobljenika, svih zavezanih, kao znak, da su bili mnogi, ali mnogi umriješe na putu i dovedoše ih samo nekoliko stotina, i to tako mršavih...

Pereira je sve te besmislene fraze izgovorio s takovom brzinom, da se Meyer, gledajući njegov zanos, skupio mirno u kutu i čekao, da mu ova bujica riječi dozvoli, da i on izrekne koju riječ hvale.

Prošlo je dosta vremena, dok mu se napokon pružila u jednoj posve kratkoj stanci, koja je nastupila, prigoda, da rekne samo: »Hvala«, pa da onda odmah nastavi:

— Baš govorite kao mlin! Zar se, zaboga ne umorite?

— Šta? — upita Mineiro s ponosom. — Ljudi iz moje zemlje od naravi su šutljivi, ali ja, nipošto; možda i stoga, što sam odgojen u mjestima, gdje je bilo više svijeta.

I našavši opet novi smjer razgovoru, počeo je da priča i to vrlo zadovoljan, što je našao osobu, kao što je bio gosp. Wilhelm Meyer, koji ga je strpljivo slušao i koji mu nije mogao protusloviti. I oči Nijemca svjedočili su, da sve, o čemu se govori, prati s velikim zanimanjem.

XI. — Doručak.

Jedite i pijte i ne pravite ceremonijâ sa mnom. Moja je kuća slobodna kao i ja. Veselite se i raspolažite sa mnom bez ustezanja.
PLAUTO: »Miles gloriosus«.

Cyrino se nenadano podigao sa divana, na kojemu je sjedio.

— Imam veliku volju, da sutra nastavim put.

— Šta, doktore? — usprotivi se Pereira. — Zar već na put? Ni govora o tome!... Još nisi sa-

svim izliječio ni moju kćer. Ta platit ću ti za štetu, koju budeš imao zadržavajući se ovdje...

— Oh, gosp. Pereira, — odvrati mladić, — to me gotovo vrijedja.

— Oprosti mi onda; ali dok ne prodju dvije sedmice, nema ni govora o odlasku.

— Ali...

— Bolesnikâ ćeš uvijek imati. Moju će kuću svi tražiti kao obećanu zemlju, pa ne možeš sada bježati pred onima, koji će doći, da te potraže. Eto već sam danas izvijestio starog Coelha, i stići će prije, nego što kruh bude ispečen. A iza prvoga doći će ih toliko, koliki je dug i red mojih grijeha. Ni govora dakle! Zar želiš valjda, da Nocencija ostane u onom stanju bolesti, u kojemu je sada?

— Istina je, — uzdahne Cyrino.

— No dakle? Nemoj na to ni misliti! Pusti ti mene, da se brinem za sve: bit će ovdje mnogo unosnoga posla za tebe...

— No kad me već toliko ustavljate... Bojao sam se, da možda smetam... Ali, kad već počnu bolesnici dolaziti amo...

— Doći će, ne brini se za to.

— Onda ću ostati, koliko god vam bude drago, — odluči se Cyrino.

— Vrlo dobro! — klikne Pereira i protrlja zadovoljno ruke, — sada je sve onako, kako želim da bude. A što se tiče gosp. Maje, Meyera, hoću da kažem, on može i korenje da pusti ovdje u kući.

— To ja nikako ne mogu; moja je vlada odmjerila moje vrijeme.

— Dobro, dobro, ali ćeš na svaki način ostati dulje vremena. Šteta je, da Manecao ne dolazi, jer bi onda priredili svadbu i svečanost, kakovu ove šume još nisu vidjele... No ja sam se evo razbrbljao, pa i ne mislim, da i želudac traži svoje pravo... Doručak će odmah doći. Ako dozvoliš, idem da pogledam...

Iza tih riječi izadje iz sobe i vrati se brzo s Marijom, starom ropkinjom, koja je nosila stolnjak i obligatnu zdjelu sa farinjom.

— K stolu! — vikne Pereira. — Danas ću jesti s vama... A ti ćeš, gosp. Meyeru, odsada jesti sa mnom i s djetetom tamo u kući; jesi li razumio?

I okrenuvši se prema Cyrinu reče:

— Znaš sve dobro, pa objasni ovome; on mi je kao rodjeni moj Chiquinho...

Kad je na stol bilo sve donešeno, zauzeše sva trojica veselo svoja mjesta.

— Ovo ovdje, gosp. Meyeru, — reče Mineirac služeći Nijemca, — ovo je crni grah, i to najbolji što se dade zamisliti. Pomiješaj ga s rižom i sa nekoliko žlica farinje...

Prirodoslovac je počeo da jede žvačući kao životinja, prekidajući se od vremena na vrijeme:

— Zaista izvrsno, vrlo dobro!...

Cyrina je cijelo vrijeme jeo malo i bez riječi.

— U Njemačkoj najveća mahuna ne može da bude tako velika kao ovo zrno, — primijeti Meyer promatrajući jedno zrno graha. — Ova mahuna morala je da bude duga najmanje palac i pô. Jedan doručak kao ovaj, stajao je u Rio de Janeiru, kad sam odlazio, 2 milja i 500 reisa.

Pereira ga prekine sa smiješnim pokretom.

— Dva milja i 500? Čudne mi zemlje! A kako vam se zove?

— Saska, — odvrati Nijemac vrlo važno.

— Saska? — klikne Pereira. — Ne poznajem. Pa prema tome ondje mora da umire mnogo svijeta od glada?

— Prema posljednjim podatcima, — počne da objašnjava Meyer prekidajući se svaki put, kad je u usta turao tečnu mješavinu, — znade se, da u Londonu preko zime umru od glada 8, u Berlinu 5, u Beču 4, u Pekingu 12, u Yeddu 7, u...

— Prestani! — upadne mu Pereira u riječ kličući od radosti, — onda neka živi naša Brazilija! U njoj se nitko i ne sjeća glada. Kad nemaš ništa da jedeš, ideš u šumu, pa vadiš med jatahy i mandory*) ili se siše slatka jezgra macanbeire**). To se jede po ovoj pustoši, jer u gradu treba samo da ispružiš ruku, pa odmah pada milostinja. To je zemlja!

— Svakako! — prihvati Nijemac. — Brazilija je vrlo plodna i bogata zemlja. Daje kave za polovicu svijeta, a da ima više svijeta, dala bi ga za cijelu kuglu... samo da ima u njoj više naroda.

— Uvijek ja kažem, — potvrdi Pereira očiju, punih slave i udarajući Cyrina po ramenu. — Svagdje u svijetu nas poznaju, pa se možemo ponositi. Nije li tako, zemljače?... A šta je to s tobom, čovječe božji; tek opažam, pa ništa ne govoriš! Kao da si onijemio, šta li je? Još uvijek ona stvar, he?

I zaista, pošto je Cyrino čuo, da je domaćin pozvao Meyera, da živi s njima u glavnoj kući, postao je tužan, nemiran i šutljiv. Tijelo mu je doduše bilo ondje, ali mu je duh bludio po onoj sobici, gdje je ležala djevojka u groznici, tako lijepa u nježnoj slabosti i bolesničkoj bljedoći.

— Ako su žene tome razlog, kani se toga; nema veće magareštine. To je roba, koja nikada ne uzmanjka...

Slušajući to površno razlaganje, mislio je Meyer, da domaćin govori sa stajališta statistike, pa je pomislio, da tu stvar mora malo bolje objasniti.

— Kod Slavena, — počne on dogmatički, — proporcija je ova: dvije žene na jednog muža; kod Germana broj je više manje podjednak; kod Latina dva muškarca dolaze na jednu ženu. U Francuskoj opet ima muškaraca prama ženama...

— Ama, jesi li ti to sve brojao? — prekine ga Pereira. — Da ti kažem jednu stvar: nisam ni ja gutao arare***).

*) Jatahy i mandory — vrste pčela, koje ostavljaju izvrstan med u šupljem drveću.

**) Vrsta paome, koja ima mekanu jezgru, što se kuha. Pr.

***) Ptice od vrste papiga, u raznim bojama. Prev.

— Pa nisam ni ja, — odvrati Meyer u čudu, — ali ipak ne mogu razumjeti, zašto mi sada govorite o tim pticama... Ako govorite kao lovac, treba znati, da arare, što pužu uz stablo, imaju meso tvrdo i crno...

Pereira se dvosmisleno nasmijao, pa nastavio i taj razgovor sa svojim gostom, ostajući uvijek vjeran svom načelu, da bude što uslužniji.

— Možeš ti meni tako pričati cijelu godinu, — reče Mineirac da zaključi taj razgovor. — Ali što se mene tiče, ja ne razumijem ništa od tog tvog tumačenja i razlaganja. Kod nas to zovu: prosipati sol... A sada da zahvalimo Gospodinu Isusu Kristu, što nam je dao ovo malo jela, slabo priredjena.

Iza toga ustane, sklopi ruke na prsima i počne moliti glasno pobožnim glasom. Oba se gosta povedoše za njim.

— Neka je Gospod s vama! — završi domaćin svoju molitvu, pa se prekriži.

— Amen! — odgovore Cyrino i Meyer.

— A sada ću da obidjem svoje zemljište, da vidim, šta rade ona moja tri crnca, od kojih je jedan upravitelj mog imanja. Iza toga ću posjetiti znance, da ih obavijestim o tvom dolasku, doktore. Ah, gle! — okrene se on s ljubeznim smiješkom prama Meyeru, — moram ti još predstaviti i svoju kćerku, gosp. Meyeru!

— Vašu kćerku? — klikne Nijemac. — Dakle imate i djece?

— Imam, gospodine! Zar ne znaš, da u tebi gledam svoga brata Chiquinha? Pa onda? Mogu li ti dati veći dokaz povjerenja i prijateljstva? Nije li tako, gosp. Cyrino?

— Bez sumnje, — proiznese s velikom mukom Cyrino.

— Ime joj je Nocencija, pa se tek danas pridigla iz kreveta... Bila je bolesna, i sada još ne znam, da li se je već riješila te vražje malarije. Tijelo se katkada privikne na te bolesti, pa...

— To je moja briga, — upadne mu s nekom brzinom u riječ Cyrino. — O podne mora opet uzeti kinina.

— Učini, što držiš, da je najbolje... Hoćeš li sa mnom, gosp. Meyeru?

— Zašto ne? Zašto ne? — odvrati najljubeznijim glasom Nijemac.

— Nocencija je jedina osoba od moje obitelji, koju sada imam ovdje. Još imam i prvenca, koji je sada na radu negdje, da zasluži za život... Hajdemo! Hodi i ti, Cyrino! — okrene se on prema mladiću. — Liječnik je gotovo kao član obitelji.

Sva trojica podjoše. Pereira je stupao napred i pošto je obišao dvorište, otvorio je vrata na plotu od pletene žice i ušao u kuhinju, u kojoj je stara Conga prala tanjure i redala bijelo posudje u jednom ormaru.

XII. — Upoznavanje.

Ali se najviše čudio i divio Sancho Pansa. Nikada u svom životu nije vidio slične savršenosti.

CERVANTES: »Don Quijote«.

Muhe, koje umru na balzamu, otimaju mu toplotu mirisa. Jedna ludorija, iako neprimjetljiva i kratkog vijeka, često je razlogom, da se ne uzme u obzir ni znanje ni slava.

ECCLESIASTES: X.

Pošto su prošli kroz jednu dosta mračnu sobu, ušli su gosti u veliku blagovaonicu, popločenu opekom, i bez ikakovih sagova. U jednom je kutu bila kći Mineirca, koja je više sjedila nego ležala na nekoj vrsti divana od bambusa.

Noge je držala na jednoj divnoj panterskoj koži, na kojoj je kao i obično čučao patuljak, kojega je Pereira zvao »Tiko« (brazilski vrabac).

Kad je lijepa djevojka ugledala tolike ljude, iznenadjeno je otvorila velike oči i htjela, da se pridigne, ali joj to nije uspjelo, nego je, zarumenivši se malo, pala natrag.

Cyrino odmah priskoči k njoj.

— Dona je tako slaba, — reče Pereiri, — da je moramo poštediti.

Uto joj se već približio i otac s Meyerom, pa prihvativši djevojčinu ruku, upita je umiljatim i mekim glasom:

— Je li ti gore, mezimče moje?

— Nije, tata, — odvrati ona ponizno.

— No onda! Tijelo se ne smije sasvim prepustiti slabosti. Otvori oči!... Gledaj... ovdje je jedan čovjek (i pokaza na Meyera), koji je Švabo i koji je donio pismo od tvoga strica, od Chique-a, iz šuma oko Ria. Hoću, da mu dokažem, da nam je isto, kao da je došao kakav naš rodjak, pa sam ga zato doveo, da ti ga predstavim...

Djevojka nije ništa odgovorila.

— Reci: »Vrlo mi je drago, da vas poznajem«... Reci...

Inocencija je polako i, prekidajući se, ponavljala te riječi, dok joj je Meyer pružao desnu ruku, široku kao peraji kita, a otvorenu, kao što je bilo i njegovo srce.

— Drago mi je... meni je vrlo drago, — reče on sa tri ili četiri glasna gutljaja. — Samo mi je žao, da sam vas zatekao bolesnu... Ali gosp. doktor će se pobrinuti, da bolest što prije prodje; zar ne, gosp. Cyrino?

Ovo je pitanje potpomogao sa još jednim »hen?« koje je odjeknulo u cijeloj sobi.

— Dona bi morala da uzima nekoliko dana malo dobrog portskog vina, u koji bi se trebalo usuti nešto poljskog kinina, — odgovori Cyrino. — Ali gdje da nadjemo sada vina?... Samo u Villi de Sant'Anna...

— Vina? — upita Meyer.

— Da!

— Portskog vina?

— To bi bilo najbolje.

— Onda možemo sve da uredimo. U svojim kovčezima imam bocu najboljeg, pa ću ga s najvećom radošću ponuditi kćerki svog dobrog prijatelja, gosp. Pereire.

— Oh, gosp. Meyer, — zahvali mu domaćin sa zanosom, — ne znaš, kako sam...

— Ništa nemate da zahvaljujete, gospodine. Vaša je kći vrlo lijepa. Mora da ima divne boje, pa bih dao ne znam šta, da ju mogu vidjeti zdravu...

»Vrlo lijepa!«...

Ove riječi, koje je Sas izgovorio »ex abundantia cordis«, učinile su vrlo neprijatan utisak na osobe, koje su ih čule.

Pereira je sav poblijedio; čelo mu se zamračilo i gledao je mrko u toga nepromišljenog govornika, koji je tako besmisleno, licem u lice, hvalio ljepotu njegove kćeri. Inocencija se zarumenila kao prezreli šipak; Cyrino je osjetio neki snažni pokret, pomiješan sa čudjenjem i očajem, a i patuljčić, tamo na tigrovoj koži, napola se podigao.

Meyer od svega toga nije ništa opazio, nego nastavljao sa svojom uobičajenom otvorenošću:

— Ovdje u brazilskoj pustinji vlada vrlo rdjav običaj, da se žene pred strancima sakrivaju. Putnik ne zna, da li su lijepe, da li su ružne, pa ništa ne može da saopći u knjigama onima, koji ih čitaju... Ali, časna riječ, g. Pereira, ako su sve, kao ova vaša kći, onda je to stvar, koja je vrlo vrijedna i dostojna, da se spomene u knjigama. Ja...

— Kako bi bilo da izadjemo? — prekine ga Pereira grubo.

— Pa možemo! — prihvati Nijemac.

I, opraštajući se, okrene se još jednoć prema Inocenciji:

— Zovem se Wilhelm Tembel Meyer, vaš sam pokorni sluga i vrlo cijenim ovo poznanstvo, jer ste

kći moga prijatelja i jer umijete začarati ljude tim svojim lijepim lišcem...

Pri tome mahne rukom, klimne nedužno glavom i podje za Mineircem, koji je već izlazio sav blijed od gnjeva.

— A šta ti veliš o tom čovjeku? — upita on Cyrina tihim glasom, gurajući ga sa strane.

— Tu bi imalo mnogo da se govori, — odvrati mu mladić istim glasom.

— Ja se i sâm čudim, kako sam se mogao suzdržati. Oslijepio sam od bijesa. Kakav mi je to poklon poslao Chico!... Kuga je taj plavi vrag... Tek što vidi djevojčicu, odmah zine, da joj u lice saspe pola tuceta ludorija i gluposti. Propalica! Ovo mi ne miriše dobro, pa moram pripaziti...

— Bit će tako najbolje, — potvrdi mu riječi Cyrino.

— Gledaj samo, kako će sve to da se razvije, — nastavi Pereira istim glasom okrenuvši se prema mladiću, da na taj način navede Meyera, da se udalji. — Da mi nije brat poslao po njemu ono pismo, zaklinjem ti se, da bi Švabo danas plesao slušajući glazbu moga štapa... Ništarija! Ženi, koja čeka svaki dan, da joj dodje muž!... Bože sačuvaj, da to čuje Manecao. Isprašio bi ga na mjestu, ako ga već ne bi zaklao britvom... Vidi ti njega! Stranac. Tako sam i nedavno vidio jednu nakićenu vucibatinu, a zacijelo je bio opasan ljubavnik...

Cyrino ga je slušao šuteći.

— A žena opet, — nastavi Mineirac sav bijesan, — to je svijet, koji se tako lako povuče za nos i koji se sav rastapa slušajući riječi tih ljubavnika... Uvijek ja kažem, da se njima ne smije vjerovati. U zao čas je došao taj Švabo. Grom da ga ubije! A onda: taj moj brat! Sada sam pao medju čekić i nakovanj. Mogu da držim stražu, da mi lisac ne udje u kokošinjak... Tko bi to rekao!

— Pa ne će dugo ostati ovdje, — podsjeti ga Cyrino, da ga donekle umiri.

— Neka ga vrag nosi što prije! Upravo pobjesnim, kad na to samo i pomislim.

U tom trenutku Meyer se vrati, kao da je čuo zadnje riječi.

— Gosp. Pereira, — reče mu Nijemac, — ostat ću možda dvije sedmice u vašoj kući. Magarčići će na vašoj paši odebljati, a ja ću propješačiti cijelo vaše imanje, hvatajući sve, što mogu da stignem... Jeste li čuli?

Pereira je vrlo teško suzdržao živahan pokret, ali sjetivši se svoje domaćinske dužnosti, odgovori brzo, ali posve suhim glasom:

— Ostani dvije sedmice, dva mjeseca ili dvije godine. Već sam ti rekao: kuća je tvoja, a Mineirac ne gazi svoje riječi. Ovdje nisi ti, nego moj stariji brat.

I pograbivši snažno Cyrinovu ruku, reče muklo i sa strahom u glasu:

— Eto, doktore, sada si vidio!... Ah, Meyeru, zar me tako misliš mučiti? Ali kad sam već upozoren, ne će mi ni tri takova Nijemca baciti prah u oči... Ne će lje! Nocencija se rodila od siromašnog oca, ali hvala Presvetoj Djevici, još ima oca sa jakom šakom i mnogo krvi u žilama, da ju obrani od kradljivaca dragocjenosti... Neka se ne šali sa Manecaom; on ne poznaje šale i ako ga opali jedanput, raznijet će mu vjetar sve kosti kao što ih sucury raznese jelenu...

Meyer medjutim nije ni slutio, kakovu su buru prouzrokovale njegove nepromišljene riječi. Sjetio se zacijelo lijepih uspomena, koje je u njemu razbudila krasna djevojka, kojoj se malo čas divio, pa je pjevuckao neki stari njemački valcer, koji je bez sumnje nekada plesao sa kakvom njemačkom plavušom; davno, davno, kad se još nije bio sasvim posvetio nauci i znanosti kao sada...

XIII. — Nepovjerenje.

Često nas povjerenje zavara, dok nepovjerenje opet vara nas same.
PRINCE DE LIGNE.

Kad je Sas stupio u veliku sobu, bio je tako zadovoljan sa zadobivenim utiscima, postojanošću vremena i nadom u budući lov na leptirove, da je odmah pobudio pažnju i svoga pratioca Joséa.

Sluga se bio naslonio na jedan od velikih koševa, pa velikom britvom, koju je držao u ruci, strugao tabane, da se uvjeri, nije li gdje u njima ostao kakav trn; njegova debela koža bila je već toliko otupila, da toga više nije osjećao.

— Gle, gle! Moj je Mochú danas neobično veseo. Nije li možda vidio gdje zelenu pticu?

— Zelenu pticu? — upita Meyer. — Šta je to? Nisam vidio nikakve ptice, ali sam vidio jednu lijepu djevojku...

— Hoho! Pa to je još bolje. Pričaj mi o tome. A čija je?

— Kći gosp. Pereire.

— Evala! Evala! — klikne José vrlo indiskretno. — Lijepa je djevojka vrlo rijedak plod u ovim krajevima i paklenim šumama. Što se mene tiče, ja nikada ovdje nisam vidio ništa osim starih uljega i vještica... Druga je stvar bila u Rio de Janeiru. Ne sjećaš li se, Mochú, procesije sv. Gjurgja? Onda se ulica napuni toliko toga svijeta, da čovjek poludi smjesta, pa lomi vrat... Jedne su tako bijele, dok druge imaju boju kave s mlijekom... lijepa roba... Pa vatrene Kreolke!

— Juque! — opomene Nijemac slugu strogim glasom, — ne upuštaj se u ludo pričanje sa ljudima, koji nisu tvoga položaja.

— Pa nisam rekao ništa rdjavo, Mochú, — ispriča se sluga i šuteći produži pregledavanje svojih tabana.

Na tavan iznad velike sobe popeo se Pereira. Ovaj ga je gost mogao uništiti pričajući ovako u sav glas, da je vidio Inocenciju, da se s njom razgovarao i da mu se dopada... I to on govori o djevojci, koja je već zaručena! Kolika nepromišljenost i kolika opasnost, o, svi sveci božji!

Slučaj je postajao sve zamršeniji. Svaki nepromišljeni korak mogao je da donese nepopravljivih posljedica.

Da se potpuno razumije unutrašnja borba, koja je ovladala Mineircem, pa da se onda istom shvati, zašto je odjedanput počeo da sumnja i da ne vjeruje novome gostu, potrebno je, da se sasvim uživimo u prilike, u kojima je on živio.

S jedne strane se Meyeru samo čudio, pa kako ga je držao za osobitu ljepotu, kojoj nikoja žena ne može odoljeti, morao je povećati svoju pažnju, držeći pod svojim krovom takvog zavodnika; s druge strane opet bile su mu ruke čvrsto vezane zbog imperativnih običaja gostoljublja, koji su radi naročite preporuke starijeg njegovog brata za njega postali svetinja. Osim toga dolaze u obzir predrasude o kućnoj tajni, odgovornost, da sačuva tajnu posvećenog domaćeg ognjišta pred stranim ljudima. Onda krajnja ljubav prema jedinici, kojoj nije ništa vjerovao, kao uopće nijednoj drugoj ženi, pa je smatrao posve prirodnim prema onom razlaganju od malo prije, da je stranac ostavio dubok utisak u srcu njegove Inocencije, koja je već skoro posve pripadala drugome. A najgore su bile posljedice, koje je predvidjao radi toga, što je svoju časnu riječ dao u dva protivna pravca: — sve to skupa bio je cijeli svijet razmišljanja, premišljanja i strahovanja. A to sve, kad se nakupilo u njegovoj glavi, pretvorilo je njegovo uvijek veselo lice u zamišljeni i mrki izgled.

— Koji je razlog, — upita on José Pinha, da se ukloni razgovoru, koji mu je bio tako neugodan, — da gospodina Meyera uvijek zoveš »Mochú«?

José osjeti svoju nadmoćnost i nasmija se odgovarajući mu:

— Eh, to je jedan običaj; tako se govori...

— Kako?

— Odmah ću da te poslužim čistim vinom... A zar ga ne zoveš i ti »gospodine«?

— Zovem.

— No onda?... I ja ga zovem tako... samo što govorim francuski... Mochú (Monsieur) znači »gospodin« u tom jeziku.

— Ah! — prihvati Pereira osjetivši, da je pobijedjen; — to je dakle? A ja sam mislio, da je to neka druga stvar.

— Juque! — javi se Meyer, koji je prevrtao po svojim koševima, — pripravi sve, jer odmah polazimo u šumu.

— Hajde sa mnom, — pozove ga Mineirac glasom, koji je htio Nijemca da uvjeri. — Ja ću ti pokazati mjesta, gdje ima životinja, kakovih još nikada nisi u svom životu vidio.

— Sa najvećom pripravnošću, — prihvati Nijemac ponudu.

I okrenuvši se prema sluzi, reče:

— Juque! Izvadi aloje, kutije sa flandrijskim papirom, kloroform i mrežu... Brzo, samo brzo!

José Pinho, kojega su ove riječi posve zbunile, trčkao je iz jednog kuta u drugi, sav zauzet svojom službom.

— Moja povećala; vrećicu za biline i pušku za veće zvijeri. Brzo! Pomoći ću ti i ja.

I on poče da vadi iz koševa stvari, koje je trebao. Oko vrata je opet objesio razne kutijice i zavijutke s tankim vrpcama. U jednoj je imao jednu srebrnu čašicu sa nekom tekućinom; u drugoj opet razne malenkosti od kovine. Sa druge strane objesio je bočicu, opletenu vrbovim šibljem, u kojoj je bila rakija, koju je tek nedavno kupio u Villi Sant' Anna do Paranahyba.

Ali sve, što je objesio oko sebe, nije mu bilo još dosta teško, pa je uzeo još jedan zavijutak flandrijskog papira, jedan veliki engleski nož, pištolj i jednu malu lopaticu.

Pošto je sve te stvari s najvećom pažnjom uredio, dok su ga Pereira i Cyrino pomno promatrali, zamijenio je Meyer svoje velike naočari s drugima od tamnog stakla, koje su bile vrlo velike i odredjene, da ga zaštite od toplih sunčanih zraka. Još se i na drugi način zaštitio: uzeo je jedan plašt od bijela platna, koji je s druge strane bio zelen, i objesio ga na široki obod svoga šešira, pa je izgledalo kao da su obodi toga šešira toliko dugi, da mu padaju i preko ramena.

U tom odijelu bio je bez sumnje najsmješnija osoba, koju je kršćena duša mogla da sretne na tri stotine milja uokolo. Pereira se medjutim uvrijedio radi tolikih preventivnih mjera, koje je on smatrao samo ženskom željom za kićenjem.

— Gledaj samo, — reče on Cyrinu, — kako ovaj čovjek voli da se kiti! Ali me ne ćeš prevariti, gospodine Švabo, pa makar vas bilo dvadeset...

U tom se trenutku Meyer ogledao, da li mu štogod ne manjka.

— Ja sam gotov i teško čekam, da nogom stupim u prašumu! — usklikne.

— Da te divlje zvijeri izjedu! — pomisli u sebi Pereira.

— Ah, — reče Meyer, — rukavice?... Juque, potraži ih u košu broj jedan, na lijevoj strani, u drugoj pregradi...

Sluga izvuče vrlo velike i široke rukavice od bijele vune, koje su već bile posve zamazane od česte upotrebe. Na njih je Nijemac bio prišio dugu vrpcu, da uvijek ostanu zajedno.

— A sada? — klikne on sa zadovoljstvom.

Proturivši kroz usta još jedno glasno »Hm!« dohvatio je mrežicu za hvatanje leptirova. Napokon, podigavši prst do usta, vikne:

— A vino? Zar sam to mogao zaboraviti?.. Vino za vašu kćer, za vašu lijepu kćerku...

Mineirac, planuvši, stisne šake i šapne Cyrinu:

— Pretvara se, da je zaboravio, samo da opet može govoriti o djevojčetu.. Gledaj ti njega! Ne će meni taj probisvijet baciti prah u oči.

Primivši bocu, koju je José Pinho izvadio iz jednoga koša, nastavi Pereira glasno:

— Zahvaljujem ti na daru, gosp. Meyeru, ali ako... ako ti je žao ovoga vina, zadrži ga; djevojčica će ozdraviti i bez toga.

— Ne, ne, ne! ne, ne! — odgovori Sas sa cijelim nizom tih »ne«, da se činilo kao da to »nijekanje« ne će doživjeti kraja.

— Na svijetu još nitko nije promašio klin, kad je zamahnuo čekićem na njega, — govorio je Pereira više za sebe, nego za druge, — ali sam ja pustinjak čovjek, pa sa mnom nema šale...

Cyrino uze bocu u svoje ruke.

— Ovo će zacijelo najbolje potpomoći moje liječenje.

I bojeći se, da ne izusti ime ili stanje osobe, koju je liječio, doda:

— Imat će malo teka, a može i da se pridigne malo, jer je već popila lijek.

— Dakle u podne, — preporuči Pereira posve tiho Cyrinu, — možeš da zovneš našu bolesnicu i da joj dadeš lijek. Jesi li čuo? Ja sam u sobi već sve uredio.

Cyrino spusti glavu i lice mu postade tajanstveno.

— A ja ću paziti budnim okom na svog nesretnjakovića... Izgleda mi kao onça, koja vreba na svoj plijen... A nema li možda ovo vino kakovu čaroliju u sebi?

Cyrino odbije energički takovu pomisao.

— Ja se bojim, — nastavi Pereira, ne popuštajući. — Ovi su ljubavnici na sve spremni. Nisi li nikada čuo priče o raznim napitcima i pilulama?... A? Reci mi!

— Ne brinite, gosp. Pereira, — umiri ga Cyrino, — ispitat ću tekućinu... ali sam sasvim siguran, da nema ništa.

— Vrlo dobro! Dakle točno o podne... zovni Mariju Gongu ili Tika. Nocencija će se do toga vremena obući i ti ćeš joj dati lijek.

— Zar već da se oblači? — primijeti Cyrino sa čudjenjem. — Ne, gospodine, s tim nisam sporazuman... Ja ću ići k njoj, da joj dadem lijek... Ništa to ne stoji...

Pereira se nadje u neprilici.

— Ne znam...

I odlučivši se nenadano:

— Pa dobro, podji k njoj! Ako ja ne dodjem, onda ti sam sve uredi, kako najbolje znadeš. A što se tiče onoga Švabe, odvest ću ga daleko i ne će se vratiti kući prije duboke noći i to tako umoran, da ne će ni na što drugo moći ni misliti, nego samo na spavanje.

Bojazan Pereirina bila je posve naravna i lako razumljiva sa moralnog stajališta.

Koliko god je nepovjerenje radi nedužnih namjera Meyerovih raslo u Pereiri, toliko se više razvijalo povjerenje prama mladiću, koji mu je bio isto tako nepoznat i koji mu je s početka zadavao iste brige, kao sada i ovaj.

Tako je uvijek u životu: čim se zapleti i teškoće malo povećaju, sugeriraju nam s tolikom silom potrebu za tudjom pomoći, blagonaklonošću i savjetima, da nam dobro dolazi ma kakav saveznik, premda bi u ovom slučaju bilo mnogo razboritije, da se sve dobro razmislilo i pokazalo što manje povjerenja prema trenutačnim saveznicima.

XIV. — Realnost.

Cordelia: Vrijeme će nam pokazati ono, što nam danas još sakriva pretvaranje.

SHAKESPEARE: »Kralj Lear«, I. čin.

Kad je Cyrino vidio, da se Pereira sa svoja dva pratioca izgubio iza vrta s narandžama, pošavši cestom, punom kamenja i gruboga pijeska i pošto se je uvjerio, da je ostao sam u cijeloj kući, počeo je grozničavo raditi.

Čas je brzo i nemirno hodao po sobi, čas laganim korakom išao po njoj u svim smjerovima, ili bi najzad izišao u dvorište i ondje, otkrivene glave, stajao i gledao pažljivo na sve strane, zaklanjujući oči pred jakim sunčanim zrakama.

Kako je izgledalo, dan je imao biti vrlo sparan. Na sve strane cvrčali su svojim prodirnim glasom cvrčci i iz daljine se razabiralo metalno siktanje poljskih miševa.

Cyrino je često gledao i u sunce, a onda trljao oči i osjećajući potrebu, da hoda, vratio se u dvoranu i počeo opet iznova svoje šetanje.

A zašto mladić nije mirovao?

Krmčići, koji su familijarno ulazili kroz otvorena vrata u veliku sobu, zaklanjajući se pred sparinom dana, polijegali su pod nekoliko stolova, predajući se slatkome snu.

Sve, što je bilo živo, tražilo je hladovinu i odmor. Zrak je vani titrao od usijanih sunčanih zraka i sjena drveća postajala je sve kraća. Jedna kobila, koja je bila na paši sa velikim i gustom dlakom obraslim ždrebetom, takodjer se vratila u hlad kuće, gdje je stala i predala se odmaranju.

Ovom djelovanju sparine pridružilo se još i jednolično pjevanje nekih narodnih pjesama uz pratnju gusala na tri žice, koje je dolazilo iz hambara za kukuruz, gdje su se bili raspremili Cyrinovi pratioci.

Svemu tome odolijevao je mladić, koji je sa sve većim nestrpljenjem pogledavao na svoj sat, što ga je svakog časa vadio iz džepa.

Prolazili su trenutci, časovi, sati. Konačno mu se izvije iz grudi uzdah olakšanja:

— Podne!... Bojao sam se već, da nikada ne će ni doći!...

I pošto je ohrabren opet izišao u dvorište, viknuo je iza glasa:

— Maria!... O, Maria Conga!

Nitko mu nije odgovorio. Samo s one strane, gdje je bila kuhinja, zalajaše psi.

Pošto je još neko vrijeme čekao, obišao je Cyrino cijelu kuću, kako je to radio i sa Pereirom, i kad je došao do plota, koji dijeli donji dio kuće od gornjega, počeo je opet vikati:

— O, Maria!... Maria!... Spavaš li, starice?

Napokon se pojavio Tiko, ali ne stara robinja. Tiko je u čudu mahao glavom, kao da pita: zašto se u to vrijeme bude ljudi?

— A gdje je ta Maria Conga? — upita Cyrino, kad je došao do njega.

Tiko je mašući rukama vrlo jasno pokazao, da je stara crnica otišla na potok, da pere rublje.

— I nema više nikoga u kući? — upita liječnik.

Patuljčić pokaza nekim osobitim kretnjama, koje su odavale ponos i ulijevale neko poštovanje, da je on ovdje i bacio pogled, pun mržnje na drskog i znatiželjnog stranca.

— Onda slušaj, — odvrati Cyrino sa smijehom, — podji svojoj doni i reci joj, da je došao čas, kad ima da uzme lijek. Nosim vino, a moraš što prije spremiti i kavu.

Tiko se izgubi, pošto je prije toga čudno klimnuo glavom prema liječniku. Patuljak je mislio, da je i liječnik otišao sa drugima.

— Zar da ostanem ovdje na suncu? — klikne Cyrino razdraženo i ljutito.

I bez dalnjih priprema stupio je u kuću, ulazeći u sobu, koja je bila izmedju kuhinje, gdje je radila Maria Conga, i blagovaonice, gdje su se upoznali Meyer i Inocencija.

Zamalo začuje tihe korake i opazi Inocenciju, umotanu u vuneni plašt od šarene tkanine. Duga i lijepa kosa bila joj je raspletena i padala joj je preko ledja. Velike, baršunaste oči, uokvirene dugim trepavicama i bolesničkim licem, odavale su još slabost; ali nježno lice, kao da se trudilo, da primi neki izraz boje, sličan pupoljku ruže, koji nestrpljivo čeka da procvate i pokaže svu svoju živost i veselje. Nije prešla preko praga od vratâ, nego se, naslonivši se na vrata, ustavila, sva neodlučna i sa zaplašenim odbojnim pogledom.

Cyrino je učinio nekoliko nesigurnih koračaja prema njoj, kad ju je opazio; ali kasnije, kad je došao do jedne stare stolice, koja je bila uspomena, što ju je Pereira donio još iz Piumhy, zastao je i on kao i ona.

Iza duže stanke, za koje su im se nekoliko puta sreli nesigurni pogledi, upita ju on s naprezanjem:

— Dakle... gospodjice... kako je?... Je li bolje?

— Bolje, hvala, — odvrati Inocencija slatkim i malo drhtavim glasom.

— Jeste li već što jeli?

— Jesam, gospodine... jedno pileće krilo... ali sa... mnogo teka.

— A kako se osjećate u tijelu?

— Umor me prolazi... jučer je bilo gore.

Malo pomalo Cyrinu se vratila hladnokrvnost, pa se približavao djevojci, koja se povukla više u tamu, kao da traži zaklonište i pomoć.

Na jednoj strani vratâ bila je ona; na drugoj Cyrino, a oboje toliko uzbudjeno i rastreseno, da je Tiko imao posve pravo, da ih iz svoga kuta oštro promatra svojim živim i pažljivim očima.

— Došlo je vrijeme, da uzmete lijek...

— Zar već, doktore? — upita ga ona nesabrano.

— Da, gospodjice.

— Ne ću više ništa da uzmem...

— Ovo je, da se odjedanput riješite malarije. Pomislite, ako se opet vrati... meni bi bilo vrlo neugodno...

— Ali je to tako odvratno, — primijeti ona.

— Doduše, nije slatko, ali je mnogo bolje, da se vrati zdravlje. Sa malo volje čovjek može da podnese bez velikoga napora sve. Pa kad je već tako gorko... popit ću i ja malo skupa s vama...

— Oh, ne, ne! — usprotivi se Inocencija.

— To je samo, da vam pokažem, da osjećam, što i vi osjećate...

Djevojka se je zacrvenila kao pitanga,*) podigla svoje presenećene oči i brzo ih opet spustila, da se ukloni njegovim vatrenim pogledima.

— Lijek? — zamoli ona konačno puna topline.

— Ah, istina! — klikne Cyrino. — Hajde, Tiko, donesi nam kavu iz kuhinje. Operi dobro fildžan... jesi li razumio?

Patuljak odmjeri mladića od glave do pete i ne pomače se sa mjesta.

— Jesi li gluh?

— Nije, — odvrati Inocencija. — Tiko se tako češće pretvara.

I okrenuvši se prema čovječuljku, zamoli ga mekim glasom:

— Idi, Tiko; to je za mene. Jesi li čuo?

Izgled lica se u patuljka nenadano promijenio. Na usnama mu se pojavio neobjašnjiv osmijeh; klimnuo je dva-tri puta glavom u znak potvrde; onda mu se lice od nenadanog bijesa sasvim za-

*) Plod pitangueire iz razreda myrtacea. Crven je kao krv. Prev.

crvenilo i on poče da prevrće nemirno i sumnjivo očima.

Inocencija je morala ponoviti svoju molbu.

— Rekla sam ti, Tiko: idi i donesi kavu!

Nije se usudio protusloviti ovome nalogu, ali je vrlo lagano izišao i često se okretao prije, nego što je stupio u kuhinju, gdje se zadržao vrlo kratko vrijeme.

U tom je trenutku Cyrino ispitivao djevojčino bilo; ne misleći, što radi i pošto je vrlo lako slomio odupiranje slabe djevojke, obasuo joj je ruku i malu šačicu, koju je držao u svojoj ruci, poljupcima.

— Gospode Bože, šta je to? — prostenje ona.

— Gledaj, Tiko dolazi...

Mladić se odmah okrenuo od nje i da bolje sakrije svoje osjećaje, obratio se prema patuljku, koji je dolazio noseći u jednoj ruci posudu, a u drugoj fildžan.

— Vrlo dobro! reče Cyrino, — postavi sve to ovamo na stol.

Lijek je priredio vrlo brzo i pružio ga Inocenciji, koja ga je ispila bez premišljanja.

— Ostavite i meni samo malo! — zamoli je nježnim glasom Cyrino. — Kad je tako gorko, da i ja malo patim...

— Ne! — odvrati ona s odlučnošću, — zašto da patite i vi?

Ili je bilo nepoznato i dotle neosjećano čuvstvo, koje je djelovalo na njeno slabo tijelo, ili vrijeme, u koje je obično dolazila groznica, tek ona se nenadano strese od slabosti, pa se morala jačom silom nasloniti na vrata ili bolje reći: morala se je uhvatiti za njih, da ne padne na tvrdi pod.

— Oh! — klikne Cyrino sa strahom, — gospodjica će se srušiti!

Prešavši preko praga, uzeo je na ruke blijedu djevojku, položio bez razmišljanja njenu umornu

glavu na svoje rame i svojim toplim dahom lako i brzo povratio joj opet svijest.

— Već mi je bolje, — prošapuće ona, pokušavajući da se odmakne od Cyrinove glave.

— Ne naprežite se sada! — opomenu je on. — Podjimo do one stolice!

Posve lagano i pažljivo doveo je bolesnicu do stolice, na koju je sjela, dok je on skidao polako sa svoga lica kosu, koja mu se bila omotala oko vrata i splela s njegovom.

— Koliko kose! — klikne Cyrino sa smiješkom.

Tiko je vrlo pažljivo pratio sve, što se događa. Kad je vidio, da se Inocencija skoro onesvijestila, izmakao mu se mukli i očajni krik; kasnije, slijedeći ju do stolice, sjeo je do njenih nogu i gledao u nju s velikim nemirom.

Cyrino se posluži tom prigodom i okrene se prema malome:

— Zabrinuo si se, Tiko? Ali nije ništa... tvojoj će gospodarici za čas biti bolje... Nije li to, što i ti želiš?

Kad je patuljak razabrao ove ljubezne riječi, digao se i odgovorio na prijateljski pogled mladićev pogledom, punim prezira i omalovažavanja, kao da je htio reći:

— Ne upuštaj se ti sa mnom, putujući ljekaru!

— A sada, — nastavi Cyrino, okrenuvši se prema Inocenciji, — možete ispiti dva-tri gutljaja od ovoga vina... I odmah ćete osjetiti, kako će vam tijelo ojačati.

Iza toga je iz džepa izvukao dug nož i šiljkom otvorio bocu, koju je Meyer poklonio, pa joj je u čaši od bijeloga porculana ponudio malo te okrepe.

Bolesnica je jedva nakvasila usne i zahvalila predusretljivom mladiću čarobnim smiješkom.

Ovaj joj se liječnik vrlo svidio: — liječio joj je bolesno tijelo i shvatio njenu dušu. Do toga vre-

mena vidjela je — osim oca, Manecao i nekoliko crnaca — vrlo malo ljudi, pa je zato mislila, ne poznajući prilike ni svijet, da se nitko ne može uporediti s ovim mladićem ni što se tiče uslužnosti, a ni ljepote. I onda: kakva je to bila tajanstvena naklonost, koja ju je privlačila prema tome mladiću, kojega je istom danas vidjela i kojega bez sumnje više nikada ne će vidjeti?

A tko opet znade, nisu li samo nježnost i dobrota, koje je Cyrino pokazivao, bili jedini razlog tom novom čuvstvu, kojega ranije nije poznavala i koje je tako nenadano niklo u njenom srcu, kao što niču gljive po polju iza kiše?

Zahvalnost obavezuje čovjeka na mnogo.

Ove su misli brzo prolazile kroz dušu Inocencije. Njene su se zjenice medjutim digle i ustavile na Cyrinu. Te su zjenice bile velike, svijetle, otvorene, kao da hoće, da mu dozvole ulaz u nju samu, da i on vidi, šta se u njoj odigrava.

— Osjećam se tako dobro, — reče ona blagim i zvonkim glasom, — i tijelo mi je tako lako, da mi se čini, da više nikada ne ću oboljeti...

— Ne, ne, sigurno nikada više! — usklikne Cyrino. — Uostalom ja sam tu...

Maria Conga, stara crnica, koja je upravo došla, prekinula je nastavak ovog razgovora. Došla je sa vrela s velikom hrpom rublja, koje je počela da vješa na bambusovu trstiku, koja je bila isprekrštena po sobi.

Opraštajući se Cyrino od Inocencije, reče sa smiješkom, uhvativši je za ruku:

— Sada treba da se malo odmorite i kasnije uzmite malo šećerne trstike... i zaželite mi svako dobro...

— Bože sveti, — upita ga ona sa slatkom naivnošću, — zašto da ti ne zaželim dobro? Nikada mi nisi ništa učinio na žao...

— Ja da vam učinim nešto na žao? — prihvati Cyrino živahno. — Prije bih umro, dono moga srca, nego...

I onda reče ne dovršivši rečenice:

— Zbogom!

Laganim korakom se udaljivao i onda prošao ispod prozora, za kojim je Inocencija sjedila.

— Ovaj, — preporuči joj on, naslonivši se na prozor, — pazite na jelo!

— Hoću, gospodine.

— Ne pijte mlijeka!

— To si mi već rekao.

— Jedite samo suho meso!

— Znam.

— Onda zbogom!... Zbogom, lijepa djevojko!

Samo sa najvećim samopregorom otišao je sa tog mjesta, gdje bi najradije bio ostao, dok mu starost ne bi u toliko oslabila noge, da više ne bi mogao stojati...

XV. — Meyerovi doživljaji.

Velika je sreća, kad netko ima razboritog i dobro odgojenog sina; ali, što se tiče kćeri, to je veliki teret za oca.

MENANDRO: »Nećaci«.

Pred večer su se vratili Meyer, José Pinho i Pereira, a odmah iza njih stigla i tri postarija roba; ovi sa svoga rada, a ona tri sa svojih velikih entomologijskih izleta.

Mineirac je došao sav blažen i glasnim vikanjem stao buditi Cyrina, koji je već spavao i sanjao o lijepoj svojoj bolesnici.

— E, prijatelju... doktore! — vikao je Pereira u sav glas, — to je život, ha? Dok mi radimo, ja i Joséov Mochú, ti ovdje spavaš na mekom krevetu.

— Istina, — prihvati mladić, — jedva što ste ostavili kuću, već sam i legao i u jednome sam snu prospavao sve do sada...

— A lijek za djevojku? — upita Pereira tišim glasom.

— Vidi vraga, zaboravio sam... Ali ne škodi, ako nije imala groznice. Aha! Čekajte... sada se sjećam... Dao sam joj ga... Još sam pun sna.

Pereira se smiješio.

— Ovi liječnici ubijaju ljude, kao da su psi bez gospodara... Za jedan trenutak već se više ne sjećaju, da li su dali ili nisu lijek ili otrov krštenoj duši.

Videći, da je Meyer izišao iz sobe, promijeni Pereira nenadano svoj glas i nastavljajući brzo tihim glasom reče:

— Pomisli, ovaj je Švabo preko cijeloga dana kušao da govori o djevojci.

— Zaista?

— Kako ti kažem... A ja sa vezanim rukama radi one ponude, da jede s nama u stanu! Ali ne smije ništa da posumnja ili da se ljuti radi mog postupka. Nemoj ni ti da mi protusloviš u stvarima moje porodice. Bog neka te čuva!

Kako je predvidjao, tako je za vrijeme večere i bilo: Meyer se našao u velikom čudu, što jede u istoj sobi sa Cyrinom; ne radi toga, što je želio da jede u porodičnoj sobi, nego, kako je bio dosljedan, sjećao se obećanja Pereirina, pa je mislio, da ga mora na nj podsjetiti.

Isprike, koje je Mineirac na brzu ruku našao, bile su vrlo površne, ali ih je Cyrino uspješno potkrijepio, potvrdjujući, da je svu odgovornost radi djevojčinog zdravlja primio na se i zbog toga naredio, da se bolesnica što više čuva i bude ponajviše sasvim sama.

Pereira je vrlo živahno potvrdjivao sve te mjere opreznosti ljekarove.

— Priznajem, — rekao je otvoreno i stišćući liječniku ruku, — da je ovaj liječnik vrlo ozbiljan čovjek, u kojega se možemo povjeriti. Manecao će te jako zavoljeti. O tome ne može biti sumnje. Dobri ljudi moraju se poznavati i poštovati... A gle ovoga, kako je bojažljiv! Ne škodi, platit će on sve to.

Koliko god je Pereira upadao u protivurječja i koliko god je bio nemiran, toliko se više činilo, da prirodoslovac pliva u moru sreće.

— Gosp. doktore, — priznao je Cyrinu za večerom, — ja sam neobično zadovoljan sa svojim boravkom ovdje. Danas sam našao više kukaca nego u svim krajevima, po kojima sam dosad vrludao.

— Ne možeš zamisliti, — prekine ga Pereira, okrenuvši se prema Cyrinu, — šta ovaj gospodin radi, kad je u šumi. Još će jednoć preko kakve povaljene klade da slomi vrat, jer uvijek gleda samo u zrak, kad hoda... Čudim se, da već nije izgubio obadva oka... ne vidi ti on ni grane ni drveta; jedino što traži, to su ti bube i kukci... Nekoliko sam mu puta govorio i opominjao ga, ali napokon, svak je sebi najbliži...

Opomene Mineirca bile su promišljene i uvijek umjesne; Nijemac je ipak jedne večeri došao kući sav razderan i s jednom ogrebotinom na licu, da je Cyrinu to odmah udarilo u oči.

— A šta je to s vama, gosp. Meyeru? — upita ga on iznenadjen. — Jeste li se po šumi igrali skrivača s kakvom onçom ili čim drugim?

— Oh! Nije to ništa, — odvrati flegmatično Nijemac.

— Ali vaše je odijelo posve zablaćeno i razderano...

Pereira se nasmija u sav glas:

— Čudo od čovjeka! Rekao sam mu lijepo, da će prije ili kasnije to da se dogodi. Ali moj prijatelj ne sluša opomene. Bio je to dan, kad sam se

nasmijao kao još nikada. Zamisli samo, taj gosp. Meyer hoda, kako sam ti već pričao, po šumi uvijek po najneprohodnijim mjestima, kao da je rodjen u šumi, dok njegov José Pinho, koji poznaje prašumu, uvijek izabira lijepe i čiste puteve.

— Lijenčina! — upadne mu u riječ Meyer.

— Zna on, što radi, — nastavi Mineirac, — ali, kako već rekoh, gospodin sa svojim ogrebotinama i ranama izgleda kao nastrijeljeni tapir. Kad ugleda kakvu životinjicu, koja leti po zraku, hopa, cupa, poleti za njom bez obzira na izvaljene panjeve i ne misleći, da bi mogao stati na zmiju ili se zaplesti u povijuše. Leti ti on za takvom životinjicom, dok je ne uhvati u svoju mrežu... Danas je opet prešao cijeli dio šume, koji je isječen, i zašao u prašumu, a José potražio negdje hladovinu i odmah počeo hrkati, kao zaklan.

— Nisam, nisam! — ispriječi se José Pinho, koji je vrlo napeto slušao, šta se priča.

— Jesi, jesi! — potvrdi Meyer vrlo strogim glasom, — lijenčino nijedna! Hajde, dodaj mi onu vrećicu!

— Da nastavim, — produži Pereira. — I za dva sata se Mochú iz šume vratio u ovom stanju, u kojem ga sada vidiš; ali je nosio jednu kutijicu punu životinjica iz šume...

— Gle, gle! — klikne Cyrino. — A jesu li bar lijepe?

— Nema ih više, — uzdahne Meyer žalosnim glasom. — Cijeli mi je trud izgubljen... Uhvatio sam bio pet novih vrsta, ali sam, na nesreću, pao i...

— Ja ću o tome pripovijedati, — prekine ga Pereira. — Ala sam se nasmijao!

Da potvrdi te svoje riječi, počeo je opet da se smije iza svega glasa, našto mu se pridružio i José, a konačno i sam Meyer, ali ne tako slasno kao ona dvojica.

— Kad je Mochú došao, izgledao je tako zadovoljan, kao da je našao zakopano neko blago. Bio je to bezbroj kukaca, leptirova, životinjica, da ne možeš ni zamisliti nešto slično. Bilo je svega. Kasnije, kad smo se vraćali iz šume, opazio je na jednom trulom panju jednog crvenog kukca i poletio da ga ulovi. Ja sam ga opomenuo: »Čuvaj se, ondje je ponor; drvo je gnjilo i trulo, pa ćeš poletjeti preko njega, da ne ćeš imati vremena ni da se pomoliš za dušu«. Ali on tvrdoglav kao kakav nosač. Vikao sam: »Pazi se, Mochú«!... Ali on, ne slušajući dobre savjete, skočio na panj i počeo stupati po deblu, pod kojim se skrivao najdublji ponor. I upravo, kad je htio rukom da uhvati onu životinju, okrene se panj i... pljus!... izgubi se Mochú uz krik, koji je bio sličan kričanju jarebice. Jedva je našao vremena, da se prihvati za grane, pa je na njima ostao viseći izmedju života i smrti, vičući: Juque, Juque!... Kad sam ja to vidio, poletio sam odmah, da potražim u šumi što dulju motku, i da je nisam za čas našao, gosp. Meyer i sve njegove životinjice bi već davno ležale na dnu onoga ponora.

— Ne, — ispravi ga Nijemac, — životinja pobjegla, kutija se otvorila i otišlo sve napolje...

— Mochú se zubima i noktima uhvatio za granje, a mi ga počeli vući polako i sa strahom, sa kakvim strahom!... Presveta Djevice!

Iza kratke stanke, doda Mineirac:

— No ono, što je najgore, još nije došlo. Morat ćeš i ti, doktore, da se nasmiješ! Kad je Mochú opet osjetio tlo pod nogama, počeo je da skače kao ludo jare, pun mravi »novatas«*).

— Da! — klikne i Meyer očajno, — mravi iz trulog drveta!... Mein Gott! Razderem odijelo, skačem... kričim... gol sam, kao od majke rodjen.

*) Sasvim sitni mravi, koji žive u trulom drvetu. Njihov ujed strašno boli, ali ujedaju samo novajlije, odakle im i ime. Prev.

Strašno... Vraški mravi! Cijelo mi je tijelo bilo izgriženo... Bilo je upravo strašno!

Pereira, Cyrino i José svaki čas su se iznova počeli smijati slušajući ovo živahno opisivanje.

— Mislim, da bi ga to moglo izliječiti od bolesti, što ne sluša savjete drugih.

I okrenuvši se prema Cyrinu, reče Pereira:

— Ali što ima tijelo, to ne rodi više! Kako je samo vitak, doktore! Bio je pun mravi i morali smo ga trljati lišćem od duhana. Kasnije se i okupao u potoku...

— Sve bi bilo dobro, samo da se nije otvorila kutija i sav moj trud odletio u zrak...

— Ništa zato, ostalo je za sutra, — umiri ga filozofskim mirom José.

Pošto se Pereira malo smirio od smijeha, približio se Cyrinu i govorio mu tihim glasom:

— Eh, doktore, kakva me je salijetala volja, da ga ostavim, pa da pogine u onim rupčagama! Da nije moj gost i da mi ga nije preporučio brat, časna riječ, otputovao bi k vragu, da ni sâm ne bi znao, kako je onamo došao.

— Ali zašto za ime Boga? — upita ga Cyrino prenavljajući se.

— Pa ti još pitaš?... Jer taj čovjek ne govori ni o čemu drugome osim o Nocenciji... Tamo mi je ponovno rekao, da je lijepa i sto drugih stvari. Pita me, da li je udata ili nije; da treba udavati djevojke, jer im to pomaže... I tko bi znao, šta još... Taj je čovjek propalica... Ljubavnik!

— Kako to mislite, gosp. Pereira!

— Kako da ti kažem... Zar sam ja možda zmija sa dvije glave, da ne vidim? Ah! Kakav je teret djevojka u kući! Pa još k tome djevojka, koja je već isprošena. To je nemoralno. Šta će samo reći moj zet Manecao?

— Ne može ništa reći, — odgovori mladić. — A ako i prigovori, ima i drugih, koji će htjeti vašu kćerku...

— Hvala Bogu, ne može ništa da prigovori. Ja ne želim, da moja kći prelazi iz ruke u ruku. Ili će se udati za Manecao Dócu, ili...

— Ili... šta? — šapne Cyrino nemirno, ali pretvarajući se, da nije znatiželjan.

— Ili ću ubiti onoga, koji dodje i zavrti joj glavu... Sa mnom neka se nitko ne hvata u koštac! Kako da nemam hiljadu briga, kad vidim ovoga stranca sa svim njegovim majmunštinama, gdje računa sa slabošću ženâ?

— Pa dosad nije učinio ništa.

— Dosad! Samo uvijek govori o djevojci. Neka ju zaštiti Sveta Ana! Trebao sam predvidjeti sve. Ali neka me izjedu majmuni, ako on još i jedanput vidi moju Nocenciju! Pa da dodje i sa preporukama samoga Dom Pedra II.! Pozvao sam i José Pinha, — nastavi Pereira tišim glasom, — i svrnuo razgovor na to. »Ovaj«, rekoh mu ja, — »tvoj je gospodar vrag za žene, ha?« A on, lagan na riječi, odgovori mi smjesta: »Nije, gospodine!« Odmah sam primijetio, da laže. »Kako, ti sa Carioke, pa ti je bacio pijesak u oči?« — »Meni? Nema toga čovjeka, koji će...« — »Prema tome nisi primijetio, šta tvoj gospodar radi?«... »Bio je uvijek svetac«, odgovori mi vragoljan. »U Rio, e...« »Po kućama?« »Da, gospodine, po kućama. Išao je svake noći u jednu kuću, gdje se samo pilo; bilo je to poduzeće, uredjeno vrlo raskošno i ondje je trošio nebrojene sate govoreći i zabavljajući se sa damama, sa lijepim gospodjama... a nekoje od njih su imale sasvim gola ramena i vrat«...

— Je li vam to doista pričao? — zapita Cyrino, sumnjajući.

— Jest, to mi je pričao, — potvrdi Pereira ljutito. — Tko bi rekao, ha? Kako se samo umije pretvarati! O danas ću i ja spavati u ovoj sobi, da vidim, da li se diže iz kreveta... Uh, da mogu, bacio bih ga s krova, da bi mu polomio sva rebra!

Lude priče José Pinha postavile su zadnji kamen u zgradi nepovjerenja, koju je tako brzo podigao Pereira, ne vjerujući ništa Meyeru. Sva istina bila je samo ovo: — Nekoliko sati na dan provodio je prirodoslovac u Rio de Janeiru u kavani »Stadt Koblenz«, uz velike čaše piva, gdje se nalazio sa nekoliko žena, koje su kao i on zalazile u tu kavanu, da provedu nekoliko ugodnih sati razgovora, uostalom posve nevinih, prema nazorima, koji su ondje vladali.

XVI. — Bolesnik.

Nametljivosti nikada ne manjka.
A što se opet tiče vaše sposobnosti,
poznajemo je vrlo dobro.
MOLIÈRE: »Liječnik na silu«.

Kako je Pereira bio obećao, tako je i učinio: donio je mrežu u sobu za goste i počeo da pazi na sumnjivo lice, koje je primio pod svoj krov. Ali sve je bilo badava i doskora se njegovo glasno hrkanje pomiješalo sa dubokim disanjem Meyerovim.

Ali, da nije imao tako neograničeno povjerenje ili bolje: da ga sam nije uvijek sprečavao u njegovoj namjeri, zacijelo bi vrlo brzo opazio, u kakovom se stanju nalazi Cyrino i kako svoga stanja više ne može ni da sakrije.

Uistinu, način, na koji je mladić provodio noći, morao je da ulije sumnju i u najnepristranijeg promatrača, koji uopće nije znao, o čemu se radi. Ili se valjao po krevetu teško uzdišući ili bi izlazio u dvorište, gdje je šetao i pušio jednu cigaru za drugom, dok nisu počeli pijetlovi po krovovima i po drveću navještavati osvit novoga dana.

Strašne su se boli nakupile u srcu tog nesretnika; zaludjivale i zavodile ga na stotinu novih stranputica uvijek nove i nove muke, neočekivane i nemilosrdne, koje su sasvim preuzele vlast u njegovoj duši i hvatale ga u svoje mreže kao Neptunove zmije nesretnog Laokona. Ali, poznajući vrlo dobro običaje po brazilskim pustinjama, silnu moć predrasuda, sudbonosnu vrijednost zadane riječi, predvidjao je toliko teškoća i nesavladivih prepreka, da je na jednoj strani gubio svu volju, dok je na drugoj sve više osjećao silu novog osjećaja, koji se u njemu radjao.

— Bog će mi pomoći, — mislio je u sebi, — i ne želim ništa, nego samo prijateljstvo Inocencije. Već ju nekoliko dana nisam vidio . . . ako je više ne budem mogao vidjeti, onda ću se ubiti.

Njegovo se srce protivilo, krv mu je po žilama strujala mahnitom brzinom i zamagljivala mu pogled, crveneći njegovo glatko i izbrijano lice.

— Naša Gospo samostanska! — molio je on čupajući očajno kosu, — zaštiti me u ovoj prigodi. Daj mi bar nadu, da će mi ova djevojka jednoga dana željeti samo dobro . . . Ništa više ne želim. O, da može ona vatra, koja bjesni u mom srcu, da se zapali i u njenim grudima!

Ovi grozničavi zavjeti, prineseni Svetici, koja je vrlo mnogo štovana u cijeloj provinciji Goyaz, donekle su ga umirivali, pa je, slomljen od muke, pokušao da spava, da onda iza nekoliko časova opet sav prestravljen, skoči iza sna, slabeći iz dana u dan.

Bio je uvijek na nogama, kad je Pereira izlazio iz svoje mreže.

— Oh! — primijeti Mineirac, kad ga je prvi put ugledao, — to se zove uraniti prije zore!

— Ali to nije inače moj običaj, — objasni mu Cyrino, — posljednje sam noći provodio vrlo zlo . . .

— Zaista, u licu si mnogo oslabio.

— Bojim se, da je sada groznica prešla na mene.

— Ta ti je dobra, doktore! To si onda ti od bolesnice uhvatio bolest? . . . Ali danas moraš biti

pri svijesti, jer ima da dodju mnogi bolesnici. Već je poznato po cijelom kraju, da si ovdje i ne će ti pofaliti ničega.

— Ondje već čekaju...

— Dakako, da će prvi doći Coelho. Bit će to dobra prilika, da se riješiš onog duga. Ne boj se, zatraži slobodno i malo poveću nagradu.

— Onda ću odmah odavde poslati jednog svog čovjeka, da odnese novac, pa da taj dug skinem s glave.

— To dokazuje, da si ozbiljan čovjek. Ne kao izvjesni ljudi, koje poznajem...

Kad je izustio ove riječi, vratio se Meyeru, da ga pažljivo pogleda.

Nijemac je zavrijedio, da bude gledan, ako već ne iz drugog razloga, a to radi svog čudnog držanja. Spavao je raširenih nogu i ruku, koje su strčale u sobu, jer je krevet bio vrlo uzak; brada mu je bila posve podignuta radi nezgodnog položaja, u kojem se je nalazila glava, dok su mu usta bila napola otvorena, da mu se mogao vidjeti niz prekrasnih zubi.

— Hrčeš, ha? — mrmljao je Mineirac. — Cavoqueira... mene ne ćeš prevariti... ali svejedno.

Sumnje Pereirine su se pretvorile u fiksnu ideju, a Meyer opet, ne znajući ništa, svakom je prigodom te sumnje još više umnažao.

Tako je i za ručka, izmedju dva velika zalogaja, nenadano upitao:

— A vaša kći, gosp. Pereira? Kako joj je? Je li bolje?

— Šta: je li bolje, Mochú? — zapita otac zastrašenim glasom.

— Njeno zdravlje je li bolje?

— Bolje je, — odgovori Pereira suhim glasom.

— Dobro joj je... i skoro će na put.

— Na put; a kuda?... Zar u Villu?

— Čovječe božji! — vikne Pereira sav bijesan, — baš si kao kakva baba, sve moraš da znaš.

Meyer se ovom ukoru Mineirca vrlo začudio, ali je ipak smatrao, da ga je zaslužio radi svoje znatiželje, pa se odmah učtivo ispričao, iako je i tom isprikom svoj položaj još jače pogoršao:

— Istina je, gosp. Pereira. Dobar odgoj ne dopušta ono, što sam učinio, ali sam zaslužio, da mi se oprosti, zaslužio... Vaša kći je tako zanimljiva, da uvijek na nju mislim... Imam sa sobom nekoliko malih darova...

— Ostavi ih, — promrmlja Pereira u kašlju, koji ga je spriječio da dalje govori.

I da preprijeći daljnji govor o tome, ustane od stola i završi na taj način objed.

— E, doktore, evo dolazi nam Coelho! — vikne on gledajući iz sobe. — Pi, kako je požutio! Već ga dulje vremena nisam vidio. Izgleda već kao duh sa drugog svijeta... To je onaj, o kojemu smo govorili. Drži ga, on je mastan, pa kad stisneš...

I okrenuvši se prema došljaku, vikne:

— Dobro nam došao! Da nije ovdje liječnik, prijatelju, zacijelo te više nikada ne bih vidio; nije li tako?

— Ovaj, — odvrati drugi uzdahnuvši, — uvijek sam bolestan, pa mi se i život više ne mili... A gdje je on?

— Evo ga!

— Već sam čuo, da izvodi prava čudesa. Ostavio je dobro ime s onu stranu Pranahybe... Znadeš već?

— Da je ostavio ondje dobar glas, ne znam; ali, da je izvrstan liječnik, o tome sam se osobno uvjerio, jer mi je u najkraćem vremenu izliječio jednu osobu ovdje u kući.

— Ako me izliječi, ne znam, kako ću da mu zahvalim.

— Treba, da mu dobro platiš, — završi Pereira, da odmah na taj način zaštiti interese svoga gosta.

— Dakako, platit ću mu, — potvrdi drugi premišljajući o nečemu.

— Ali svakako najprije ostavi svoga konja!

Odmah iza toga stupio je u sobu i predstavio Meyeru i Cyrinu osobu, koju je nazvao »Coelho«. Bio je to postariji čovjek, više oslabljen od bolesti nego od godina i vremena; lice mu je bilo puno bora, obrazi napola nabuhli i natečeni; usne su mu bile skoro bijele, a oči bez ikakvog sjaja.

— Koji je od gospode liječnik? — upita on.

— Ja, — odvrati Cyrino vrlo važna lica.

Pereira opet poče prijaznim glasom:

— Sjedni, gosp. Coelho, sjedni! Ne moraš odmah govoriti o bolesti. Ne mora to biti tako na dušak. Odmori se malo. Jesi li već jeo?

— Ono malo, što ja jedem, već je pojedeno, — odvrati mu upitani.

— Dobro, onda se najprije malo smiri, pa onda govori s liječnikom. Reci mi, šta ima novo dolje u Villi?

— Koliko ja znadem, ništa. Već je prošla godina, a i više, da ne primam nikakovih vijesti. Već me i ne zanima, što se na svijetu dogadja. Tko nije zdrav, taj nema smisla ni za što. Nesreća je to...

Dok je Coelho monotonim glasom iznosio i druge svoje tegobe, izvadio je Cyrino iz svojih košara Czernoviza i nekoliko suhih trava, koje je poredao na stolu.

— Vi imate vodenu bolest!

— Istina, gospodine doktore!

— Ja nisam liječnik, ali sam to odmah rekao, — primijeti Pereira.

— Eh, kume! — presiječe mu riječ Coelho i zamoli ga, da bude miran.

— Vi ste mnogo godina patili od malarije, — nastavi Cyrino s nekim osobitim naglaskom, — a iza toga ste počeli osjećati odvratnost prema jelu i boli u želudcu; kasnije ste otekli i počeli mršaviti.

Malo pomalo gubili ste volju za rad i svu svoju snagu...

— Baš tako, — mrmljao je Coelho prateći vrlo pomno riječi liječnikove.

— A sada opet ne možete da jedete, jer vam se sve gadi; nije li tako?

— Tako je, gosp. doktore.

— Ovaj je čovjek čitao mnogo u knjigama, — primijeti Pereira Meyeru.

— Onda ste opet osjećali umor, kad ste hodali, drhćete i tresete se u cijelom tijelu. Bubrezi i slezena vam više puta smetaju. Po noći opet spavate više sjedeći nego ležeći... Često puta kašljete i to je kašalj bez kraja i konca, kao da imate sušicu...

— Tako je, — ponovi bolesnik zadovoljan i gotovo s entuziazmom.

— Da, kako vidite.

— I nema lijeka? — zapita Coelho sumnjajući.

— Ima, ali je lijek vrlo, vrlo jak.

— Samo neka pomogne...

— Već sam izliječio mnogo ljudi, — odvrati Cyrino, — koji su bili mnogo bolesniji od vas, ali opet ponavljam: lijek je vrlo jak...

— Uzet ću sve, — potvrdi Coelho, — već godinama uzimam bezbroj lijekova, a nikakve koristi. Da vidimo!

Cyrino promijeni svoj glas i pogleda prema Pereiri.

— Vi znadete, da je to moj kruh...

Mineirac je pokretom glave potvrdio ovaj uvod u pregovore.

Ali Coelho nije isto to mislio, kad je promrmljao:

— Ah! Ja sam siromah... veliki siromah...

Pereira zlobno zažmiri na jedno oko.

— Moj je običaj, — nastavi Cyrino, — da svoju plaću primam u dvije polovice...

I onda odmah doda malo tišim glasom:

— I kad već sada govorimo o tome, počeo sam tako, jer vrlo hitno trebam novac; nije li tako, gosp. Meyeru?

— Zašto ne, zašto ne? — prihvati Nijemac, — imate sasvim pravo.

— Dragi moj prijatelju, — priključi se i Pereira, — doktor ne radi za biskupa; i on mora zasluživati svoj kruh.

— Dakle, kako rekoh, platit ćete na početku liječenja prvu polovicu, a drugu, kad svršimo, — produži Cyrino okrenuvši se prema Coelhu. Onda bar nema izmotavanja... Hoćete li?

— Baš je jak taj lijek! — uzdahne Coelho. — Platit ću... trideset, makar i četrdeset milrejsa...

— Kako? — presiječe mu riječ Cyrino. — Moja je cijena samo jedna.

— A to bi bila?

— Sto milrejsa!

— Sto milrejsa? — klikne Coelha zaprepašten.

— Pedeset odmah, a pedeset kasnije.

Bolesnik se zamisli.

— A što je to za tebe, kume, ha? — počne i Pereira da posreduje. — Nekoliko tovara kukuruza i sve će biti opet u najboljem redu.

— Ne toliko, ne baš toliko, — bunio se Coelho.

— Ostavi se tih ludorija, — opet će Pereira. — Da znam, da ne možeš platiti, rekao bih odmah svom prijatelju: »Vidiš, ovo je jedan od naših; nema ni toliko, da si plati grob«, i on bi te onda liječio badava... nije li tako?

— Dakako, dakako! — prihvati odmah Cyrino. — Ali s tobom je stvar malo drugačija. Razmisli malo i sâm, zašto bi jedan liječnik hodao po ovim pustinjama? Hoće i on nešto da zaradi. To je bar sasvim pravedno!...

— Pedeset milrejsa!... šaputao je Coelho, — a za ništa...

— Ako vas liječnik izliječi, — uplete se i Meyer, — onda ste napravili izvrstan posao!

Cyrino se dalje nije miješao u razgovor, da sačuva svoje dostojanstvo. Samo je listao po svom Czernovizu, čije su stranice pokazivale, da se mnogo njime služi. Neke od tih stranica bile su po rubovima ispisane opaskama. Tako je na primjer bilo napisano kod članka »hypoemia intertropical«: To je bolest, koja se na sertaima zove »empalamado«. I onda je povukao crtu do ruba knjige, gdje je napisao: »Svi su ovi savjeti za mačku. Poznajem jedan lijek, vrlo jak, ali koji sigurno pomaže. Dao mi ga je prije nekoliko godina Mathios Pedroso, vidar iz Ville Prata, stari i iskusni liječnik, koji je poznavao sve ljekovite trave i korenje«.

— Dakle dobro, — odluči se Coelho iza dugog promišljanja. — Posao je zaključen. Ali tako, da u tu cijenu već bude uračunan i lijek, a posjeti da budu u mojoj kući.

— O tome nema sumnje, — potvrdi Cyrino, — ići ću na vaše imanje svakog dana... Nije daleko odavde?

— Nije, gospodine... Dvije male milje cestom.

— Dobro. Dakle, čim se vratite kući, odmah legnite u krevet.

Coelho potvrdi glavom, da razumije.

— Sutra ćete onda uzeti ove praške, koje vam pokazujem. Razdijelite ih u dva dijela; djelovanje će biti veliko; onda se odmorite dva-tri dana, ako se budete osjećali jako slabim; iza toga...

I zastavši nenadano u svom razjašnjivanju, zagleda se na nekoliko trenutaka u Coelha.

— Vi hoćete, da se izliječite?

— Kako ne bih htio?

— I imate povjerenja u mene?

— Osim Boga samo ti me možeš izliječiti.

— Onda ćete uzimati bez ustručavanja sve, što vam budem dao?

— I usijani ugljen, ako mora da bude.

— Pamtite dobro, što ste rekli. Ne volim, da se počne liječenje, a onda, na pô puta da prestane.

— Ne vodi brige o tom! Život, kako ga ja sada živim, gori je od smrti.

— Dakle, — nastavi Cyrino sa stankama, — kad svršite svoje dnevne poslove, morate popiti malo lijeka od jaracatia.*)

— Jaracati — zaprepasti se Pereira i bolesnik.

— Jaracatia? — promrmlja i Meyer prevrćući očima, — što je to »jaracatia«?

— Pa to će bolesniku ispaliti sva crijeva! — primijeti Mineirac.

Cyrino odvrati donekle uvrijedjen:

— Nisam dijete, gosp. Pereira, pa znam dobro, što govorim. Taj je lijek moja tajna; vrlo je jak i žestok, ali niti je to prvi, a ni drugi put, da upravo tako liječim bolesnike. Sva se stvar sastoji u tome, kako se daje mlijeko; to je i razlog, da to ne držim tajnim; ali vas upozoravam: ako se uzme samo malo više, nego što je potrebno, bolesnik može odmah da si slupa lijes . . .

— Ohoho! — primijeti Pereira, — takvoga lijeka ja sebi ne želim. Onda radije ostajem bolestan.

— Ali šta je to »jaracatia«? — upita opet Meyer.

Coelho je bio spustio glavu, kao da promišlja, da li da prihvati ponudjeno liječenje ili ne. I napokon žalosnim glasom pristane:

— Rečeno, učinjeno! Prihvaćam sve, što mi savjetuješ. Bilo, kako mu drago, samo da mi pomogne . . . A na koji način treba da uzimam jaracatia?

*) Drvo iz razreda papayacca. Prev.

— To ću vam odmah reći, — počne da objašnjava Cyrino. — Najprije se malo nasiječe drvo iznad korena, i to na tri mjesta, da isteče prvo mlijeko; ja ću sam da proberem ono, koje je dobro. Budite uvjereni, da ćete ozdraviti . . . A znate dobro i sami, da se u slučaju bolesti nikada ne može reći: ovo ili ono mora pomoći. Svi smo u ruci božjoj. Samo On znade, da li ćemo ozdraviti ili će nas bolest uništiti . . . Svaki dobar kršćanin to znade i mora da se pomiri sa svojom sudbinom, koju je Bog odredio . . . Sve što liječnik radi, radi samo, da potpomogne prirodu i da pruži ruku pomoćnicu tijelu, kad još ima nade, da se nešto može spasiti . . .

— Tako je, tako je! — podupre ga i Meyer obraćen prama jednom noćnom leptiru, kojeg je htio uloviti.

— Tako i ja sve to shvaćam, — reče Mineirac.

— Ali šta je upravo jaracatia? — navaljivao je dalje Nijemac.

Cyrino se okrene nestrpljivo:

— To je drvo, gosp. Meyer, veliko drvo sa izrezuckanim lišćem, koje daje plodove slične »mamao«. Iz njih teče vrlo gusto mlijeko, koje spali usne, kad ljudi ne paze. Drvo je, jesi li čuo, drvo?

— Ah! — klikne Nijemac svojim grlenim glasom.

Dotle je Cyrino iz svojih koševa izvadio i druge lijekove, koje je predao Coelhu, objašnjavajući mu potanko, kako će svaki od njih uzimati.

— A hvata li vas muka, kad jedete? — upita ga liječnik.

— Uvijek me hvata muka, gosp. doktore.

— Tako; no kad počnete piti mlijeko od jaracatia, doći će vam i têk. Isprva morate piti samo

dobro izmiješan bjelanac. Kasnije ćete moći pomalo uzimati i više razne hrane.

— Iz tvojih usta u božje uši!

Pereira ustane i došavši do vrata, najavi:

— Dolazi svijet. Čujem magarce. Zacijelo je opet neki bolesnik. Što se tiče bolesti, nikada ih nije malo. A i ima toliko tih bolesti, pa nije ni čudo...

Iza kratke stanke doda sav u čudu:

— O Bože sveti!... Blažena Djevice! Znate, tko dolazi?... Garcia već više od dvije godine pati od Lazarove bolesti i ne će da vjeruje u svoju nesreću. Jadnik zacijelo traži, da ga opet netko prevari... Vrlo žalim taj svijet, ali ipak ne ću da ih vidim u svojoj kući. Hajde, gosp. doktore, otpremi brzo Garciu... Sa gubavcem nema šale. Sveta Ana, oslobodi nas od takova zla! Nije dobro ni da se gleda!

I okrenuvši se prema velikoj sobi, zamoli Pereira ubrzanim glasom:

— Doktore, nemoj dozvoliti, da bolesnik sjaše; bojim se, da ću morati inače da radim protiv običaja naše kuće... zaboga, izadji!... Saslušaj ga, šta hoće, pa ga otpravi i zaželi mu laku noć i u naše ime... Evo, već zove. Idi, doktore, izadji!

Iz vana se čuo glas, koji je pitao, da li je Pereira u kući.

Videći ovaj, da se Cyrino ne žuri, iako ga je toliko molio, a opet iz straha, da novi došljak ne stupi u kuću, pojavi se na vratima i odzdravi odbijajući pokretom na njegov ponizni pozdrav i riječi, koje mu je došljak doviknuo.

XVII — Gubavac.

Gubavac: Osjećanje za mene? Oh, nikada nisam doživio drugog osjećanja osim sažaljenja...
Vojnik: Kako bih bio sretan, da ti mogu dati savjet!
XAVIER de MAISTRE: »Gubavac iz Aoste«.

Ne smijem se družiti ni s kim, osim sa sobom; nemam prijatelja osim Boga.
— Plemeniti strančе, zbogom! Budi sretan!
— Zbogom zauvijek!
ISTI.

Putnik, koji je došao, sjahao je s magareta, ali nije pošao prema kući, da se pozdravi sa ukućanima. Naprotiv, čim je sišao, postavio se uz magare, na kojem je dojahao i nije se ni micao.

Pereira ga je pitao sa svoga mjesta glasom, koji nipošto nije bio učtiv:

— Pa kako je, gosp. Garcia?

— Kako može da bude, — odvrati došljak. — Zlo, ili da točnije kažem: kao uvijek...

— Budi uvjeren, da te mnogo žalim...

— Je li ovdje liječnik? — upita Garcia.

— Odmah će izaći, da te pregleda. Počekaj samo trenutak.

Ove okrutne riječi nisu ostavile ni najmanjeg utiska u nesretniku.

— Čekat ću ga ovdje sa svom strpljivošću bolesnika, — odvrati on žalosno.

— Već znam, da se danas želiš i kući vratiti, — dobaci mu Pereira.

— Vratit ću se... A ako me usput uhvati noć, prenoćit ću sa pticama...

— Istina: u poljima ćeš naći skrovište. A ne bojiš se duhova? Kažu, da vrludaju onuda po poljima.

— Ja? — klikne nesretnik. — Samo se sâm sebe bojim. O, da hoće kakav prokletnik da dodje, da se zabavi sa mnom, izljubio bih mu ruke, koje su mu crvi izjeli... Eto, gosp. Pereira, — nastavi on glasnije i kao u agoniji, — ne uzimam ti za zlo, da me nisi pozvao, da udjem u kuću; ne, jer bih u tvom slučaju zacijelo učinio to isto.

— Oh, gosp. Garcia! — pokuša Pereira da se usprotivi.

— Ništa, ništa... kažem ti to od srca. U našoj kući je uvijek vladala odvratnost prema gubavcima. Ja sam prvi. Ne možeš ni zamisliti. Mnogo sam godina živio u očaju, a nikome nisam govorio o tome. Nenadano se zlo pokazalo i na koži. Nisam više mogao prevariti ni slijepca. Oh, Bože, koliko čovjek mora da trpi!

— Neka Bog dozvoli, — prekine ga Pereira sa sažaljenjem, — da ovaj liječnik nadje lijeka, koji bi mogao i tebi pomoći!

— Da izliječi gubu? — odvrati Garcia uz sarkastički smijeh. — Nema toga lijeka, koji bi mogao meni pomoći.

— Pa zašto onda hoćeš da govoriš s liječnikom?

— Samo radi jedne stvari. Da saznam od čovjeka, koji je čitao knjige i koji poznaje bolesti, da li je ta bolest prelazna. Samo to želim. Onda ću pobjeći iz svoje kuće i izgubiti se, dok ne crknem u kakvom kutu... Jedni kažu, da prelazi, a drugi, da ne prelazi, nego da je samo krv... Ne znam.

Spustio je žalosno glavu i naslonio se na sedlo.

— Sve ću učiniti, kako Gospodin Isus Krist odluči... Ako mi liječnik rekne, da je prelazno, otići ću, jer ne želim, da sva moja porodica bude izopćena. Poći ću u Sao Paulo...

Pereira prekine ovaj žalosni i bolni razgovor:

— Dobro je zemljače Garcia; idem da potražim toga čovjeka. Počekaj malo!

Ušavši u kuću, zamoli ponovno liječnika, da izadje. Cyrino se medjutim zabavio s Coelhom pružajući mu razne lijekove, koji se u onim krajevima mnogo upotrebljavaju radi jakog njihovog djelovanja, a mogu se uzimati tek mjesec dana iza liječenja mlijekom od jaracatie.

— Idi, doktore, i pogledaj onoga nesretnika, pa ga otpremi što brže. Jeza mi prolazi tijelom, kad ga samo vidim na svom imanju.

Cyrino posluša i polako se stade približavati nesretniku. Zastao je nekoliko koračaja ispred njega, dok je Garcia ponizno skinuo šešir, da ga pozdravi.

Nad pustinju se upravo počela spuštati večer i melankolična svjetlost blagog sutona zavladala je po cijelom kraju, pa se od tog utiska i Cyrinovo srce nenadano posve razmekšalo.

Gubavac ga je preneraženo gledao. Pred njim je stajao čovjek, koji ima da izrekne sud za vječnost... Sa njegovih će usnica čuti posljednju presudu, nepromjenljivu, odlučnu osudu!

Koliki se strah nakupio u pogledu toga čovjeka! Kako su mu misli morale biti očajne! Koliki bol!

Ostao je zatečen, otvorenih usta, ne mičući se i čekajući, da Cyrino prvi prekine ovo neprijatno mučanje.

— No, — reče ovaj iza kratke stanke, — šta želite od mene?

— Doktore, — šaputao je Garcia, — prvo želim, da sve platim... Donio sam nešto novca sa sobom, ali će možda biti malo...

Cyrino ga prekine:

— Ne primam novac za liječenje vaše bolesti.

— To znači, — odvrati Garcia posve utučen, — da mi nema lijeka. Dobro sam to znao, ali je tako strašno uvijek slušati jedno isto... Pogledaj, moja je bolest istom u početcima. Tko zna, možda poznaješ kakvu travu?

— Nažalost, — odgovori Cyrino, — ne poznajem je ni ja, ni itko na svijetu.

— To je dakle posljednje!

Garcia zatvori oči, kao da želi sakupiti sve svoje sile i nastavi:

— Ah, doktore, ja sam siromah... star sam već i umoran. Zašto nisam mrtav, mjesto da gledam ovu bolest, koja mi izjeda meso?... Dugo sam ju osjećao u sebi. Pretvarao sam se, pretvarao, dok se jednog dana moja nećakinja... moja najdraža rodjaka... Jacintha, nije usprotivila, da me poljubi... Oh, gospodine, koliko čovjek trpi na ovom svijetu!

Garcia, zamoren, prestane govoriti i poblijedi kao krpa.

— Daj mi vode! — vikne iznenada, — Za volju božju, vode! O, da sada dodje moj zadnji čas! Grlo mi je kao živa vatra...

Nesretnik se prihvatio za uzde konja, da ne padne na zemlju.

Cyrino poleti, da potraži vodu.

— Iz čega ću mu dati da pije? — zapita Pereira.

— Makar iz čega! — odgovori Cyrino, — samo brzo! — Zar ne vidite, da taj kršćanin trpi?

— Ah, uzmi onu čašu, pa ćemo ju kasnije razbiti i baciti.

Gubavac je s velikim olakšanjem uzeo čašu i čim je ispio vodu, oporavio se.

— Uhvatila me laka nesvjestica, — reče, pošto je opet sakupio nešto snage. — Nego, kako rekoh, znao sam, da sam bolestan. A sada hoću da čujem samo jedno, pa ću odmah otići. Da li je ova bolest prelazna, doktore?

— Jest, — odvrati Cyrino tužnim glasom.

— I šta mogu da radim?

— Izmoliti od Sv. Ane strpljivost, a od Gospodina Isusa Krista...

Garcia očajno spusti glavu.

— ... da vam udijeli ustrajnost u ovom nesretnom životu...

— Moj Bože! — zastenje gubavac slabim glasom, — daj mi snage, da mogu učiniti ono, što moram da učinim...

I nastavi odmah odlučnim glasom:

— Neka se vrši volja Svevišnjega! Hvala, doktore! Jadni će gubavac moliti na ovom i na drugom svijetu za tebe, što si mu dao učeni savjet... Zbogom! Idem u državu Sao Paulo. Možda će me staviti medju ljude, koji pate isto, što patim i ja...

Pošto se teškom mukom popeo na životinju, okrenu se prema ljudima, koji su iz daleka slušali taj razgovor i vikne:

— Zbogom! — i mahne šeširom, — zbogom, ljudi i zemljaci! Gosp. Pereira, gosp. Coelho i drugi, zbogom! Ja odlazim zauvijek na drugu stranu Paranahybe... Ovaj me sertao više nikada ne će vidjeti!

Mrtva tišina zavlada iza ovih riječi posljednjeg rastanka.

Garcia, podbodavši magarca ostrugom, udari stazom, koja je vodila prema državnoj cesti. Nad pustinju se spuštala noć i prekrivala tamnim plaštem cijelu okolicu.

XVIII. — Idila.

Kakva je ono svjetlost, što se pojavljuje tamo na prozoru? Taj prozor moj je istok, a Julija mu je sunce. Sidji, prekrasna zvijezdo, sidji i ubij iz zavisti blijedi mjesec!
SHAKESPEARE: »Romeo i Julija«.

Od nekoga vremena Virginiju muče nepoznate boli. Na njenom čelu više nije počivao mir, niti se smiješak ustavljao na njenim usnama. Ona misli samo na noć, na samoću i proždrljiva ju vatra obuhvata cijelu.
B. de SAINT-PIERRE: »Paul i Virginija«.

Dan za danom prolazio je bez ikakovih novosti; Cyrino je liječio, ili bolje reći: prepisivao lijekove. Meyer je svaki dan povećavao svoju lijepu zbirku, dakako, uvijek pod nadzorom Pereire, koji se brinuo, da ga što više udalji od svoje kuće.

Cyrino je bio najpovjerljivija osoba, kojoj je domaćin povjeravao sve svoje brige i nevolje.

— Nijemac mi ne dozvoljava, da zalazim u šumu, — govorio je Mineirac, — ali ja pazim na njega sve u šesnaest. Da opazi samo i najmanji trag nepovjerenja, plašio bih se i svoje vlastite sjene. U grdnom sam škripcu. A opet ne razumijem, zašto ne dolazi Manecao Doca. Hoću, da se riješim toga tereta... Sada više nego ikad, moram da udam Nocenciju. Žene su med za muhe... Do sto djavola!

— Dakle se nadate, da će Manecao brzo doći? — upita ga mladić strašivo.

— Ne može dugo da izostane; za dva-tri dana najkasnije. Dolazi iz Uberabe i jamačno je ondje već sve uredio za vjenčanje. Dao sam mu potvrdu svojega vjenčanja, krsni list djevojčin i još novca za trošak.

— Dakle je već sve odlučeno? — upita Cyrino uzbudjeno.

— Čudne li sumnje!... Zar ti to nisam rekao već nekoliko puta? Već smatram Manecao kao sina. Čast ove kuće i njegova je čast.

— A vaša kći?

— Šta je s njom?

— Ljubi li ga?

— Ludjače... zar ti fali jedna daska u glavi? Pa i ako ga ne ljubi, moja je volja, da podje za njega, pa kraj! Ta je udaja za nju velika sreća, pa ona nema ni da pisne. No ja sam siguran, da će joj srce zaigrati, kad sazna za dolazak svoga ženika i kad ga ugleda.

U to se vrijeme Inocencija bila već gotovo posve oporavila, pošto je Cyrino uložio sve svoje znanje, da ozdravi. Ali, kad se vratila poblijedjeloj koži rumen zdravlja i jakost oslabljenom tijelu, nije više bilo razloga, koji bi opravdavao kratke i teško očekivane susrete liječnika s njom, pa se Cyrino morao vrlo jako svladavati, da ne svrati pažnju Pereire sa Meyera na sebe.

Napokon je jednog dana izjavio, iako mu je srce pri tom krvarilo, što njegova nazočnost više nije potrebna i da je sasvim izlišan.

Iza toga su došle i prošle duge sedmice, a da mladić nije ni jedanput vidio lijepe bolesnice. Njegova se ljubav razbujala u tolikom stepenu, da se morao pretvarati, da je bolestan, samo da sakrije svoju bljedoću, uzbudjenje i nemir. Osjećao je neku odvratnost prema jelu, slabio je od dana do dana, dok naposljetku nije pao u postelju.

Nesigurnost, u kojoj se nalazio, jer nije znao, da li mu je ljubav našla odziva, izazivala je žestoke srčane grčeve, koji su njegovo, i onako teško stanje, samo još pogoršali.

Jedne noći, kad se mjesečina razastrla kao tanka magla, preuzeli su njegovi osjećaji toliko maha, da je odlučio, da odmah sutradan ostavi zamak, na kojemu je toliko trpio...

Pošto se već odlučio, podigao se iz kreveta, gdje su ga mučile najokrutnije boli, i s teškom je mukom izišao u dvorište. Vrata je otvorio posve tiho, da ga ne čuju njegovi drugovi. A kad se našao vani, sjeo je na jedan panj u dvorištu i pod uticajem svježeg jutarnjeg zraka počeo malo zrelije premišljati o svom položaju.

Bilo je jedan sat iza ponoći.

Daleki prostori bili su nježno osvijetljeni blagim svijetlom, koje je bacao svijetli mjesec: svijetlo bez sjaja, meko, bez promjene u svojoj jednoličnosti, bez odsjeva i podjednako razdijeljeno po cijeloj atmosferi.

Pijetlovi su već jedanput zapjevali; samo iz velike daljine čuli su se dozivi divljih zvijeri.

Cyrino se nenadano digao.

Pošto je neko vrijeme razmišljao, obišao je jedanput cijelu zgradu i preskočivši preko plota od bodljikave žice, pošao u voćnjak, pod narandže, gdje je neko vrijeme ostao u sjeni drveća. Onda se okrenuo i došao u sredinu dvorišta, gdje je stao i zagledao se s velikom čežnjom prema jednom otvorenom prozoru.

Na prozoru je bilo jedno lice! Bilo je lice Inocencije. O tome nije moglo biti sumnje.

Iz početka se nije micala, ali kasnije se malo povukla i onda naglo zatvorila prozor.

Cyrino se jednim skokom našao ondje i zakucao posve tiho na stakla zatvorenog prozora.

— Inocencija!... Inocencija! — zvao je tihim, ali požudnim glasom, punim molbe.

Nitko mu nije odgovarao.

— Inocencija! — molio je mladić, — pogledaj... otvori... smiluj se! Umirem radi tebe...

Iza kratkog vremena, koje se Cyrino činilo vječnošću, otvori se prozor bojažljivim pokretom i na njemu se pojavi djevojka, zaplašena i ne znajući, zbog čega se on našao na tom mjestu i kako da sve to sebi objasni. Sve joj je izgledalo kao san.

Tražila je u sebi riječi, da se ispriča radi tog čudnog položaja, u kojemu se našla. Pretvarala se, da se ne može snaći od čuda i više šaputala nego govorila:

— Šta hoćeš ti... ovdje? Ja sam već... sasvim zdrava.

Cyrino ju je izvana uhvatio za ruke.

— Oh! — reče joj on vatreno, — sada sam bolestan ja!... Umrijet ću, jer ste me vi ranili... i ne mogu da nadjem lijeka toj rani.

— Ja... nisam, — odupre se Inocencija.

— Da... vi, žena, kakvu još nikada nisam vidio. Vaše oči su me spalile. Osjećam vatru u sebi. Ja više ne živim. Jedino, što još želim, jest, da vas vidim i da vas ljubim. Ne znam više, šta je san i u ovo nekoliko sedmica ostario sam više nego što ću ostariti za čitavoga vijeka. I sve zbog vas, Inocencija! Vi to najbolje znate...

— Ne znam ništa, — odvrati jadnica naivno.

— Jer vas ljubim... ljubim i trpim kao ludjak... kao prokletnik!

— Ah! — klikne ona. — Zar se dakle od ljubavi trpi?

— Ljubav je velika i najveća muka, kad se ne zna, da li ta ljubav nalazi odziva, kad se ne vidi ona, koju čovjek obožava. Ali je ljubav raj, kad se nalazimo u položaju, u kojem sam ja u ovom trenutku.

— A kad su rastavljeni, šta osjećaju onda? — upita ga ona.

— Osjeća se ovdje unutri bol, od koje se može i umrijeti... Sve nam je neprijatno: mislimo uvijek samo na osobu, o kojoj snatrimo svakoga časa po danu i po noći, u snu i na javi, i kad se molimo Presvetoj Djevici, uvijek samo mislimo na onu, onu, onu! O ljubljena...

— Oh, pa onda i ja ljubim, — prekinu ga djevojče prostodušno.

— Vi? — upita ju mladić sa žudnjom,

— Ako je onako, kako si rekao...
— Jest... jest... zaklinjem se...
— Onda.. ljubim, — potvrdi Inocencija ponovno.
— A koga?... Reci, koga?
Nastala je kratka stanka i samo se Inocencija teško suzdržala, odgovarajući neizravno:
— Onoga, koji mene ljubi...
— Oh! — usklikne mladić, — onda mene... mene, zacijelo mene, jer nitko na ovom svijetu, nitko... jeste li čuli?... ne može da vas ljubi, kako vas ljubim ja. Ni vaš otac... ni vaša majka, da je živa... Dopustite, da vam srce govori! Ako želite, da umrem, onda recite, da nisam ja, recite!...
— A kako bi umro? — upita ga ona prestrašena.
— Ima dosta drveća, da me primi, i vode, da me utopi.
— Bog da nas oslobodi od toga. Ne govori o tome... Ali, zašto ti mene toliko voliš? Niti si mi rodjak, niti kum, a daleko smo i od toga, da budemo znanci... Ja sam te vidjela samo kratko vrijeme... pa zar sam ti se toliko svidjela?
— A nije li se dogodilo isto i s vama? — upita Cyrino.
— Sa mnom?
— Da, s vama... Recite, zašto ne spavate u ovo doba noći? Zašto ne možete da spavate?... Jer vam se čini, da je krevet lomača, kao što se čini i meni? Zašto mislite na nekoga cijelo vrijeme? A ipak taj netko nije vam ni rodjak, ni kum, ni ikakav znanac?...
— Istina je, — prizna Inocencija s umiljatom otvorenošću.
Čas kasnije htjela je da se popravi:
— Ali, tko je rekao, da sam mislila samo na tebe?
— Inocencija! — zamoli ju mladić; — nemoj poricati, jer vidim, da me ljubiš.

— Uvijek o toj ljubavi! — prošapće ona više za sebe nego za mladića, koji je teško čekao njene riječi. — Već prošle godine, na praznik Sv. Ane, došle su amo neke moje prijateljice, pa su mi se smijale, jer ih nisam razumjela, dok me jedna, gospodjica Tuca, nije upitala: »Zaista, još nikada nisi ljubila ni jednog mladića?« Ja sam odgovorila: »Ne razumijem, šta vi to pričate«. To je bila istina, kao što je istina, da je Gospod Bog na nebu. Danas...
— I danas?
— Danas, — ponovi djevojka, — tko zna, ne bi li bilo mnogo bolje, da nisam nikada nikoga ljubila.
— To ne ovisi o nama. To je zakon odozgor.
— Konačno, ako je sudbina... neka se ispuni!
Inocencija se malo nasloni na prozor, da joj Cyrino uzmogne tiše govoriti. Držao je u svojim rukama njene ruke i pritiskao ih slabim stiskom, kad je ona htjela da se digne.
Plamene riječi zaljubljenih mladenaca bile su isprekidane stankama, za kojih su se oni opijali zaljubljenim pogledima.
— Dopusti, da dobro pogledam to tvoje lišce! — govorio joj je Cyrino. — Za mene je ono mnogo ljepše od mjeseca, a ima više sjaja nego i samo sunce...
Djevojka se opirala, ali sasvim slabo; kasnije se sasvim nadnijela nad prozor.
— Ljubav mora da je ružna stvar, — primijeti ona.
— Zašto?
— Jer stojim ovdje i jer osjećam crven stida u licu. U duši mi šapuće neki glas, da je smrtni grijeh sve to, što sada činim...
— Ti tako čista! — klikne Cyrino.
— Da sada tkogod dodje i da nas vidi, umrla bih od sramote. Gosp. Cyrino, ostavi me... idi! Dao si mi neku čaroliju... U onom tvom lijeku bile su neke učarane trave, da mi zavrte mozak...

— Nisam! — prekide je mladić energično. — Zaklinjem se dušom svoje majke... Ništa nije bilo u lijeku...

— Pa zašto sam se onda toliko promijenila, da se gotovo više i ne poznajem?... Da dodje otac, ne bi li imao pravo, da me ubije?

Njen je glas postajao sve tiši i napokon se sasvim izgubio u suzama, koje su joj nenadano navalile na oči.

Cyrino se uzdigao na prste i sasvim se nagnuo nad nju.

— Inocencija! — kliknuo je on — zaklinjem ti se svojom dušom, da nisam ništa učinio, da osvojim tvoje srce. Ako me ljubiš, to je zato, što Bog tako hoće. Ja sam mladić, koji je dobro odgojen. Do danas nisam ljubio ni jednu ženu, ali ne znam, kako da se ne zaljubim u djevojku, kakva si ti... Oprosti mi; ako trpiš... i ja trpim mnogo... oprosti mi!...

Mladić poče govoriti malo glasnije.

Inocencija se nenadano strese.

— Nisi li čuo neki šum? — upita ga ona prestrašena.

— Nisam, — odvrati Cyrino.

— Netko se u sobi probudio...

— Pa idi i vidi, što je. Ako ne bude ništa, a ti se vrati. Čekat ću te ovdje u sjeni zida.

Djevojka se iza nekoliko časova vratila.

— Nisam ništa vidjela, — reče.

— Onda ti se samo pričinilo.

— Ali će biti bolje, ako odeš...

— Ne, Inocencija; smiluj mi se! Ne ću te moći vidjeti tako skoro, a moramo govoriti, jer hoću da uredim naš život. A i Manecao može stići svakoga časa...

— Ah! — klikne ona zaprepaštena, — dakle je i tebi to poznato?

— Jest. Nažalost će domala doći.

— Znala sam dobro, da ćeš me upropastiti... Prije, nego što si ti došao u našu kuću, bila mi je prijatna pomisao, da ću poći za toga čovjeka. Bila je to novost, jer mi je rekao, da će me odvesti u Villu. Ali sada se tresem od te pomisli! Zašto si se umiješao u moj život? Ja sam sirotica, koja nemam majke od djetinjstva... Zar nema toliko drugih djevojaka po gradovima i u naseljima?... Zašto si došao, da uznemiriš moje srce, koje je bilo tako spokojno? Zašto si rastjerao san s mojih očiju?... Tako sam voljela da živim... tako sam bila vesela... da do danas još nisam ni pomislila na nesreću... i nikada nisam nikoga proklela...

— A ja? — odvrati energično Cyrino. — Misliš li, da sam ja sretan? Čuj me dobro, Inocencija! Bog mi je svjedok: ili ću se oženiti tobom ili ću umrijeti!... Da je dotle došlo, kriva je moja prošlost. Da sam prošao ovuda prije nego onaj čovjek, kojega mrzim i kojega bih htio ubiti, ništa nam ne bi smetalo, da danas budem i ja medju najsretnijim živim stvorovima... Sretniji ovdje u pustinji, negoli car u svojim palačama u Rio de Janeiru! Već sam ti rekao... nisam kriv...

— Nema ničega, što bi nas moglo spasiti, — prekine ga djevojka.

— Ničega?... Možda ipak...

Iz vrta se razabrao nenadano oštri zvižduk i jedan kamen, bačen od neke tajanstvene ruke, proletio je tik uz Cyrinovu glavu i sa svom silom udario o zid kuće.

Inocencija prestrašeno kriknu i zatvori brzo prozor, dok se mladić, pritajivši se u sjeni, brzo udaljio i poletio prema onoj strani, otkud je, prema njegovu mišljenju, doletio kamen.

Nije vidio nikoga.

Sa svih strana čuo se samo tajanstveni šum, koji je ljeti tako običan u onim krajevima.

Protrčao je kroz voćnjak na svè strane i nije čuo ništa osim odjeka svojih koračaja.

Napokon je, izmoren od trčanja, pošao natrag prema dvorištu ispred kuće.

Kad je došao onamo, zastao je prestrašen.

Isti onaj zvižduk, produžen i sitan, ovoga puta mnogo tajanstveniji, odjeknuo mu je opet u ušima.

XIX. — Sanje i nade.

Iako je bila mlada, iako je strastveno ljubila, Julija je, ipak mogla da svlada svoje srce i da ne vjeruje samoj sebi.

WALTER SCOTT.

Liza: Ako imaš dosta smionosti . . .

Lucinda: Šta hoćeš da poduzmem protiv ugleda svoga oca? Ako se on usprotivi mojim molbama?

MOLIÈRE: »Ljubav kao liječnik«.

Meyerova zbirka kukaca, a naročito leptirova vrlo se umnožala za njegovog boravka na imanju Pereirinu, koje nije skoro imalo granica, a ni susjedâ na mnoge milje uokolo.

Njegova radost bila je radi toga tolika, da ju je svakog časa pokazivao i to s tolikom otvorenošću, da su se i drugi s njim radovali.

— Gosp. Pereira, — govorio je prirodoslovac, — priznajem vam, da se nigdje u Braziliji nisam osjećao tako dobro, kao u vašoj kući.

— Razumijem te, lupežu! — mislio je Mineirac u sebi.

— Zaista!... Jedino što žalim, to je, da vašu kćer više ne mogu vidjeti. A to mi je jako žao, vjerujte...

Pereira se ogorčeno smješkao i odvraćao stiščući šake od bijesa:

— Znaš, Mochú, takovi su ovdje običaji... Žene nisu stvorene za...

— Za? — upita Meyer iza stanke.

— Za divan sa kojekakvim...

— A šta je to divan?

— To je razgovor, pričanje, — objasni mu Cyrino.

— Zahvaljujem, doktore, — odvrati Meyer mladiću, blagodareći mu za to filološko objašnjenje, koje je odmah zapisao u svoju bilježnicu, da obogati njom svoju zbirku provincijalizama. — Divan, to je razgovor. Vrlo dobro! Ali je ipak šteta, gosp. Pereira, jer je vaša kći divna žena.

— Ne možeš ti mene uloviti na tu udicu, ludjače... Cijeloga ću te života pratiti. — mrmljao je Mineirac.

— Šteta, vječna šteta! — mumljao je Meyer po nekoliko puta.

Ovo zacijelo nije način, koji bi mogao Pereiru razuvjeriti, da njegova bojazan i pažnja nisu bile umjesne; što dalje, sve je više pazio na Meyera, što je opet pružalo pravome krivcu bezbroj prigodâ, da se sastaje sa slabo skrivenim blagom.

Ipak nije bilo tako lako sastati se s njom drugi put.

Konac njihovog prvog sastanka jadnu je djevojku toliko preplašio, da nekoliko dana skoro nije ni izlazila iz svojih prostorija.

Cyrino joj je htio pisati, ali to ne bi imalo smisla, jer ona nije umjela čitati; a konačno: na koji bi joj način uručio kakav papir?

Noći je redovno probdijevao u voćnjaku tražeći način, da nadje riješenje; a i ona dva čudna zvuka, koja nikako nije mogao da razumije, držala su ga u napetosti. Najviše ga je ipak zabrinjavao onaj kamen, koji je bio tako dobro uperen, da ga je skoro sravnio sa zemljom.

Jedne od tih noći, punih iščekivanja, najzad je opazio, kako se otvara prozor Inocencije.

Jadnica, izmučena kao i on ljubavlju, htjela je, da se naužije svježeg noćnjeg zraka i da upije u sebe miris pustinje, da donekle umiri svoju dušu, nenaviklu na osjećaje, koji su je mučili, a — tko zna? — možda i zbog toga, da se uvjeri da li onuda ne tumara onaj, koji joj je prouzročio sav taj nemir i sve te nepoznate boli, tako strašne, da su prebile skoro svu njenu snagu.

Cyrino, brz kao onaj kamen, koji je onako sigurno bačen, našao se odmah pod prozorom, obasipljući djevojci ruke poljupcima.

— Onaj krik?... Ona dva krika i kamen... šta je bilo? — prošapuće ona.

— Ah! Nije bilo ništa; pošao sam u voćnjak, da vidim. Bila je neka noćna ptica. A ono, što nam se pričinilo, da je kamen, bio je samo slijepi miš, koji se zaletio u mene i udario u zid...

— Zaista? — upita ga ona ne vjerujući.

— Zaista. Iz početka sam se i ja grdno preplašio. Kasnije sam se uvjerio, da nije nikakvo čudo. Po noći ljudi u svemu vide utvare... Ali moja jedina utvara, koju sam vidio, bila si ti, živote moj, angjele moj s neba!

Ovim nježnim riječima počeo je Cyrino isti onaj razgovor, koji je vodio i za vrijeme prvog sastanka, šaputajući riječi, koje su bile uvijek nova izjava ljubavi i koje su se ponavljale već tako često, otkako su ih izmijenili Adam i Eva u hladovini čudesnog drveta u zemaljskom raju.

Mladić se pretvarao, kao da se boji suparništva Meyerova. Inocencija se tome smijala i pravila umjesne i dobro mišljene šale o strancu. Napokon je počela da govori i o budućnosti, koja im se toga časa tako umiljato smiješila.

— Sada, kad znam, šta će to reći ljubiti, reći ću ocu, da više ne želim poći za Manecao.

— A ako on ne popusti?

— Plakat ću... mnogo ću plakati.

— Suze često ništa ne koriste.

— Ali ja poznajem i drugo sredstvo...

— Koje? — upita Cyrino.

— Smrt!

— Ne!... Ima i drugih... reći ću ti...

Inocencija se uozbiljila i činilo se, da je uvrijedjena.

— Čuj, Cyrino! Ovih sam dana naučila mnogo. Dosad sam hodila po svijetu, a nisam znala ništa o njemu. Ljubav, koju sam osjetila prema tebi, bila je kao svjetlost, koja se nenadano zapalila u meni. Sada počinjem bolje shvaćati. Nitko mi nije rekao ništa; ali mi se čini, da me je moja duša upozorila na ono, što je dobro, a što zlo... Znam, da se moram bojati tebe, jer me možeš unesrećiti i uništiti. Ne stvaram nikakav sud; ali moja čast i čast cijele naše porodice u tvojim je rukama...

— Inocencija! — htio je Cyrino da ju prekine.

— Dozvoli mi, da govorim, dozvoli, da ti kažem, što se nakupilo u mom srcu. Onda ću biti mirna. Rodjena sam u pustinji, nikada nisam stanovala medju ljudima, nisam čitala knjige, niti me je itko mogao ma u čemu poučiti. Ako te vrijedjam, oprosti, nije mi to namjera. Sjećam se, da su prije dulje vremena jednoć ovdje zastale neke žene s muškarcima, pa sam pitala tatu, zašto ih ne pušta u kuću, kako je to naš porodični običaj. Otac mi je odgovorio: »Ne, Inocencija, to su žene propalice, koje žive veselo«. Bila sam vrlo iznenadjena. »Ali, bolje je, ako su vesele, bar će razveseliti i mene«. »Ono je lakomisleni svijet bestidnih žena«, odvrati mi on. Toliko sam ih žalila, da ti ne mogu to iskazati. Kasnije sam ih uhodila. O! Govorile su svakojake riječi! Kako su se samo vladale!... Pile su rakiju, padale pijane na pod, vikale su i pjevale glasno i tako prostački, da sam radi njih plakala... A ipak samo muškarci čine žene propalima. Radije volim umrijeti! Ali mi se čini, da će se Sveta Djevica smilovati onima, koji ljube... jer ona zacijelo kažnjava one, koji griješe... A ako već nema

drugoga lijeka, moramo misliti na to, da duše idu prema nebu, punom zvijezda, kad se sve svrši na ovom svijetu, i da se onda medju njima šeću kao po divnom vrtu... Da se ubijem, a i ti, poletjela bi moja duša u svemir, tražeći tvoju i onda bi se nas dvoje zajedno i u miru šetali tamo po mliječnoj stazi, silazeći katkada na ovaj svijet, da vidimo, gdje počivaju naša tjelesa... Nebi li to bilo lijepo?

U ovoj svojoj čistoći, kao u plaštu od bronce, prepuštala se Inocencija bez suzdržavanja i sasvim svojoj ljubavi. To skromno i čisto biće očaralo je toliko Cyrina, da se zastidio pred slabim djevojčetom, kojemu su bile nepoznate sve tajne života.

Radi toga se mladić nije ni usudio, da skoči kroz onaj niski prozor, pa da učini ma i najmanju stvar, koja bi nju mogla povrijediti. Cijelo je vrijeme prolazilo na taj način, da joj je ljubio ruke, da joj je šaputao o ljubavi, zaklinjući se i sanjajući o budućnosti.

— Sutra ću pripremiti tvog oca, — reče Cyrino. — Govorit ću mu o tvom vjenčanju, a kasnije ću svrnuti razgovor i na sebe...

— Otac je vrlo dobar, — reče djevojka. — Ali ga se bojim! Tako se lako raspali, sveti Bože!

— Što se mene tiče, govorit ću mu uvjerljivo. Želim samo, da mi ostaneš vjerna.

I Cyrino je osjetio onaj strah, koji je prevladao Inocenciju. Radi toga se drugog dana nije usudio da govori o tome, premda su vječne tužbe proti Meyeru bila dobra prilika, da se razgovor započne u tome pravcu. On je to vrijeme dragovoljno prepuštao očekujući povoljnu priliku, koja bi mogla bolje poslužiti kao uvod za njegove osnove.

Premda su se medjutim dani gomilali jedan za drugim, ne donoseći nikakvoga riješenja, ipak se na dnu mladićevog srca kupila slatka nada, da će se njegove sanje ispuniti i da će se sve njegove nade o skoroj i lijepoj budućnosti završiti onako, kako on to želi.

XX. — Nove Meyerove ludorije.

Sancho mu je rekao: Svak neka dobro otvori oči i pripazi, jer je sam vrag stvorio ples, i ako mu se prepusti mah, vidjet ćete čuda! Pretvorite se u med, pa će vas muhe polizati!
CERVANTES: »Don Quijote«, XLIX.

Jedne večeri, kad se Pereira vratio s Meyerom sa dnevnog rada, bio je neobično ljut, mnogo ljući, nego obično. Ušao je u veliku sobu spuštene glave, sav bijesan i dao Cyrinu znak, da želi s njim govoriti nasamo. Iza toga su odmah obojica izašla i pošla šuteći prema jednom potoku, koji je bio oko pola milje udaljen od obitavaće kuće.

— Šta je s tim čovjekom danas? — upita se Cyrino. — Možda je došao čas, da se govori i o mojoj stvari...

Pereira se nenadano okrenuo i onda glasno viknuo:

— Znaš li ti, doktore, da se ja uz tog Švabu više ne mogu svladati? To je nesreća jedna, propalica, koja je došla iz pakla, da me uništi! Moj brat... o brate, kakav si mi dar poslao!...

— Ali šta je opet bilo? — upita ga Cyrino.

— Čuj... da nema onoga pisma i da nisam dao riječ prokletniku —, da ga hiljadu strijela ošine! — već davno bi mu kuršum bio raznio mozak na sve strane.

— A šta se dogodilo, gosp. Pereira? — počne Cyrino ispitivati.

— Došao sam dovde, samo da skinem sve te muke sa srca.

— Ali...

— Znaš li ti, da je onaj Mochú gori od crnoga tigra?... Izgleda glup i dobričina, koji ne bi mogao mrava zgaziti, zar ne? Ali je to nitkov i zavodnik!...

— Uvijek to vaše nepovjerenje, — primijeti Cyrino.

— Nije više nepovjerenje, nego potpuna izvjesnost. Jer šta znači, kad čovjek cijelog dana spominje dijete? Kad traži svaku prigodu, da govori o njoj? »Kako vaša kći?« pita me uvijek. »Dobro, da ne moram više odgovarati!« A on cijeli bogovetni dan pita... To mi uzbuni svu krv, ali ću mu jednog dana dobro odgovoriti. Danas je napokon otvoreno istupio i zapitao me kao čovjek, koji uzima sve onako na laku ruku: »Hoće li se vaša kći udati?« — »Hoće«, odgovorim sav zelen od jeda. »Za koga?« Zaokupila me volja, da mu kažem: »To tebe nije briga, nitkove, propalico, nesretniče«, i onda da ga udarim u glavu, da se prevrne, ali, pošto mi je gost, odgovorio sam mu mrko: »Za jednog čovjeka iz pustinje, koji će britvom rasporiti svakoga čovjeka, koji bi se upustio ma u kakvu stvar s njegovom ženom«. Ali Švabo to nije shvatio, nego odgovorio bestidno kao i uvijek: »Niste dobro učinili. Vaša je kći odviše nježna i trebala bi da se uda u grad«. Eh, onda sam izgubio strpljivost. »Mochú«, odgovorio sam mu, — »svaki mete pred svojim vratima, kako mu se svidi; pa ni ja u svojoj kući ne trpim nered«. Kad je vidio, kako sam bijesan, zamolio me je, da mu oprostim, i govorio koješta o ovom i onom, kako je sve to samo za dobro moje kćeri i u jeziku, koji nisam mogao da razumijem.

— Niste učinili dobro, — primijeti Cyrino.

— Ti još uvijek sumnjaš? To je izgubljena duša, zrela za stolicu Pedra Botelha, Židov, lovac kukaca, a tim je rečeno sve!... Ali još ti nisam kazao sve. Čini mi se, da je baš danas vrag ušao u njega. Bio je u šumi u blizini mojih poljana, gdje sam radio sa svojim robovima: lomeći šumu i granje, kuda je prolazio, pravio je toliku buku, kao da prolazi tapir. Odjednoć začujem strašno deranje. Bio je Meyer sa svojim slugom, koji su kričali kao

vukodlaci. Poletio sam, da vidim, šta je, i našao ih, kako sa najvećim zadovoljstvom gledaju u jednog leptira, koji je sjedio na grani. »Šta je zaboga?« upitam ih ja. Švabo se je udarao u prsa i skakao kao jarac. »Nov, nov!« reče mi. »Šta je novo, Mochú?« »Ova životinja, nitko ju nije našao prije mene! To je moje otkriće. Jeste li razumjeli? I nazvat ću je imenom vaše kćeri!«... Kad sam to čuo, stao sam, kao da me je grom ošinuo, pa nisam mogao ni usta da otvorim... Pomisli, molim te: ime Nocencije za jednu zvijer! Za jednu mrcinu!... To je već svetogrdje... Sada hoću, da mi kažeš, šta da radim. Ako već ništa, hoću da olakšam srce. Ne mogu da ubijem onoga lopova, kako je zaslužio, a opet je previše, da mi ostane u kući... previše je! Molim te za savjet!... Na svu sreću uvijek je daleko od kuće i djevojka ne opaža ništa; za nju, kao ženu, bila bi to još veća muka... Ne znam, zašto već ne dolazi taj Manecao... samo on bi me mogao riješiti ove napasti. Kad bi Nijemac vidio djevojku sa zaručnikom, umuknuo bi i on. Šta misliš ti? Ovo, časna riječ, više i nije život. Imam običaj, da kažem, šta mislim i da sa svima dobro postupam, ali ovi običaji, u koje sam sada zapao... samo Bog sveti zna, kolika su mi muka. I moj posao trpi, jer sam često daleko od polja i letim za kukcima, samo da ne izgubim iz vida tog čudakovića, mjesto da nadgledam rad robova. Moj upravitelj nije ni za što, a već je i ostario. Oh, moj brate, kakav si mi teret navalio na ledja! A ja opet nisam čovjek, koji bi mogao sakriti, što se u meni dogadja...

Pereira, kojemu se tolika muka nakupila u duši, spustio se na jednu hrpu zemlje.

Cyrino je pred njim ostao stojeći i u dubokim mislima.

Najzad, pošto je sve brzo razmislio, odluči, da pokuša sreću i da počne govoriti o onom, što je samoga njega mučilo.

— Gosp. Pereira, ja mislim, da je Nijemac učinio zlo, što govori o osobama vaše porodice i vaš je nemir sasvim opravdan.

— Oh, ti si čovjek, kojemu se može sve povjeriti.

— Ali, — nastavi mladić s teškom mukom i zastajući iza svake riječi — mislim, da u nekim točkama ima i pravo. Ako vam dakle i ja dadem savjet, da ne udajete kćeri... ovako... a da nju i ne zapitate... i konačno... možda joj se Manecao i ne svidja...

Pereira skoči. Licem, crvenim od bijesa, prikuči se sasvim licu Cyrinovu:

— Šta? — usklikne on razjaren, — ja da pitam svoju kćer? Da molim njenu dozvolu, da je udam?... Zar mi se ti rugaš?... Oh, je li i to...

Njegove velike oči ispunile su se nepovjerenjem.

Cyrino je smjesta shvatio svu ozbiljnost položaja i odmah počeo da popravlja utisak, što su ga njegove riječi proizvele.

— Ah! — reče mladić s gorkim osmijehom na usnama, — istina je... to su običaji u gradu... dok se ovdje... u pustinji misli drugačije. Oprostite mi, gosp. Pereira: ovaj nesretni Meyer sasvim me je smeo u mislima. Ali mislim... kad već tražite moj savjet, da morate i dalje paziti na stranca... i ja ću vas u tome potpomagati, koliko bude moguće...

— Sada više ni to ne će trajati dugo, — odvrati Mineirac iza kratke stanke — Već se navršio mjesec dana, otkako je ovdje, a rekao mi je, da će uskoro poći prema Camapoanu. Konačno je uvidio, da se prevario... Ali ne će on donde ni stići... Jednoga dana može odakle god planuti kakav pucanj ili se zametnuti borba na britvu, pa će mu crijeva iskočiti na poljanu... Ne će on uvijek imati kojekakva pisma od brata, koja će mu zajamčiti siguran izlaz iz tučnjave... Da ga vrag nosi što dalje!... A sada se vratimo, gosp. Cyrino! Već smo ga ostavili odviše dugo samoga...

Cyrino ga je pratio prema kući. Išao je za Pereirom razočaran; negove sanje, koje su ga toliko krijepile, bile su okljaštrene, kad je čuo riječ o vjenčanju njegove drage sa strašnim i kobnim Manecao.

Još i nasred puta se Pereira okrenuo i rekao mu nenadano:

— Zaista, gosp. Cyrino, tvoje riječi su mi uzburkale krv. I sada još osjećam, kako mi juri po žilama. Kakve su to sulude misli! Pa život u gradu... Neka ga djavo nosi!

XXI. — Papilio Innocentia.

Uporedite umjetnost sa krilima leptirovim: pravilnost šarenoga praha, kao da je perje; raznolikost boja, koje neprimjetljivo prelaze jedna u drugu, zavijeno rilo, kojim siše slast iz cvijeća, a onda dva nježna osjetila za osjećanje, koja imaju na sebi više od 1200 očiju...

Bernardin de SAINT-PIERRE: »Prirodne harmonije«.

Meyer je sjedio pred vratima kuće i savio pod sebe svoje duge noge. Čim je opazio Cyrina iz daleka, skočio je naglo na noge i poletio prama njemu.

Cijelo njegovo srce bilo mu je izraženo na licu, srce puno radosti i slave.

— O, gosp. doktore, — kliknu on sav nasmijan, — hodite, da vidite rijetkost. Jedan pronalazak... nova vrsta... kakve nema nigdje! Jeste li čuli? Ovakva stvarčica vrijedi cijelo imanje... A ja sam ju pronašao! Ni Juque me nije potpomogao, jer je ležao negdje u grmlju i spavao. Nije li istina, g. Pereira?

— Molim te, koliko buke radi jednog kukčića! — mrmljao je Mineirac. — Da je bar kakova velika zvijer!

— Nova je vrsta... nova, sasvim nova! A već ima i ime. Odmah sam ju okrstio. Pokazat ću vam. Pričekajte samo trenutak...

Ušao je u veliku sobu i za čas opet izišao s jednom kutijom, koju je vrlo pažljivo nosio i kojoj je poklopac podigao s velikom napetošću.

On sâm je od čuda uskliknuo, a isto to učinio je i Cyrino, premda ne tako glasno kao prirodoslovac.

Ugledao je velikog i lijepog leptira s krilima, koja su bila napola otvorena, kao da se sprema da poleti. Leptir je bio pričvršćen na daščicu od pluta. Krila su mu bila basnoslovnih boja: gornja u najčišćoj i najsvjetlijoj bjelini, a donja u metalnoj, najsjajnijoj plaveti.

Izgledalo je kao najidealnija kombinacija najljepših leptirova, koji se nalaze u šumama oko Rio de Janeira, Laertesa i Adonisa; ovi modri, kao najdivnija modrina večernjega neba, a oni sjajno bijeli kao tek rascvali cvjetovi magnolije.

Bez sumnje, bio je to jedan od najljepših primjeraka, pravo remek-djelo raskošne prirode onih krajeva. Meyer nije znao, šta da počne od zadovoljstva.

— Ovaj leptir spada u red Heliconia, — objašnjavao je on, kao da pred njim stoje sami stručnjaci. — Odmah sam ga nazvao »Papilio Innocentia« u čast kćeri gosp. Pereire, koji me je tako divno primio. Svaka čast velikom mudracu Linnéu! — Meyer digne ruku do šešira — ali je njegova klasifikacija već nešto zastarjela. Ovo je razred: »Danjih leptirova«, falanga: »Heliconia«, rod »Papilio«, vrsta »Innocentia«, moj pronalazak, kojega mi nitko ne može oduzeti... Odmah ću danas izvijestiti stalnog člana »Entomologijskog društva« u Magdeburgu o tom važnom dogadjaju, koji je isto

toliko važan za mene, kao i za cijelu učenu Germaniju... Meyer je sve to izgovorio na dušak s velikim samopouzdanjem i dogmatičkom lakoćom.

Kasnije se sav izgubio u potankom razlaganju o tom leptiru, o čemu, radi udobnosti čitalaca, ne mislimo dalje govoriti.

— Gledajte, gospodo, — nastavio je onda, — gledajte pažljivim očima znanosti. Ima četiri noge za hodanje; rila su mu duga i ovalna, pipala veća nego glava i skoro sasvim bijela; usnicâ skoro i nema. Nisam izgubio ni najmanje od njegovog praška, jer svako zrnce njegovog praha vrijedi, koliko i pero ptice, a i uporedba je vrlo dobra uzevši u obzir, da svako zrno praha ostavlja istu prazninu kao i pero, koje se iščupa. Kakav pronalazak! Kakva slava za mene! Entomologijsko društvo u Magdeburgu bit će vrlo zadovoljno. Nema sumnje, sazvat će se izvanredna, počasna sjednica... Mein Gott! Ne znam, šta da radim od veselja. I za dvatri dana odlazim odavde, premda će mi biti vrlo teško i žao...

— Zaista? — prekine ga Pereira, — odlaziš?

— Da, gospodine. Moj put vodi me sada prema Camapoanu; kasnije idem u Mirandu, a možda i u Nioac... Treba da podjem u Coxim, pa ću ondje ili uzeti ladju za Cuyabú na rijeci Taquaruy ili ću otići kopnom preko Pequiry-a.

— I onda se vraćate u domovinu?

— Zgodno pitanje! Tek za podrug godine mislim, da ću moći predložiti Entomologijskom društvu svu svoju zbirku, klasificiranu i uredjenu.

— Čovječe, — dobaci mu Pereira, a da Meyer nije ni primijetio žalac, koji je bio u tim riječima, — ja bih želio, da već sutra svane taj dan... Za podrug godine se još svašta može odigrati na svijetu!

— Pa proći će i to, — odgovori Meyer ozbiljno, — još 18 znakova u Zodiaku...

— Baš bih želio da to dočekam! I današnji dan mi je već dug...

— Kad dočekam taj dan, — nastavi Nijemac iskreno i malo tronut, — sjetit ću se sa zahvalnošću ovog prijema... u pustinji Carstva... i reći ću glasno i jasno, da su Brazilijanci sretni, jer polaze dobru školu i imaju karakter... pa su i gostoljubivi kao nitko pod nebom.

— I dodaj, — prekine ga Pereira s gorčinom, — da ljubomorno bdiju nad čašću svojih porodica!

Meyer poslušno ponovi riječ po riječ:

— I da ljubomorno bdiju nad čašću svojih porodica!

— Vrlo dobro, — odobri mu Mineirac, — reci to, pa si onda rekao najveću istinu!

XXII. — Meyer odlazi.

Zbogom, prijatelji! Zbogom, krasno društvo! Svak od nas stići će, iako različnim putevima, ipak jednoga dana u svoj dom!

CATULLO: »Epigrami«, XLVI.

Posjeti, koji su Cyrinu dolazili sa mnogo milja uokolo, nisu prestajali. Slučajevi malarije ili žute groznice bili su tako česti i strašni, da je Cyrino vrlo brzo potrošio sav svoj kinin, što ga je ponio u svojim koševima, pa je morao da naknadi taj manjak. Naknadjivao ga je zelenim kininom, u koji se nije mnogo pouzdavao, a koji je kupovao od Bolivijanaca, koje je nalazio u Minas Geraesu. Ovi su ljudi dolazili iz Santa Cruza de la Sierra u Boliviji na hodočašća u unutrašnjost Brazilije i donosili mnoge ljekovite trave, kojima se Cyrino umio služiti i bez svog Czernoviza.

Medju bolesnicima, koji su mu dnevno dolazili, bilo je i takovih, kojima su bolesti bile vrlo komplicirane, pa čak i smiješne: pomanjkanje poje-

dinih rebara, neredovita stolica, veliki kašalj, otvorene rane, pa čak i takovi, koji su tvrdili, da su začarani ili urečeni.

Onaj, koji se tužio na teškoće pri gutanju, bio je jedan zemljoradnik iz naseobine zvane Vaú, koja je od Pereirine kuće bila udaljena preko 50 milja.

— Gosp. doktore, — rekao je bolesnik, — cijeli je moj život karika mukâ i patnje. Na sv. Ivana ispunilo se pet godina, otkako patim od te bolesti. Prvi znaci bile su velike boli u želudcu. Katkada opet ne mogu da jedem ništa, a pijem cijele lagve s vodom, da se čudim, da se već nisam udušio u njoj, a bolest me sve baca iz jednog kuta kuće u drugi.

— Osjećate bol još i sada? — upita ga Cyrino.

— Cijelog svoga života, — odvrati čovjek. — Ali me najviše muči, što ima jelâ, koja nikako ne mogu da podnosim. To je najveća kazna za moje grijehe. Metnem u usta katkada samo mrvice, i čini mi se, da su cijeli hljebovi, koje mora da stjeram kroz grlo.

Liječnik mu prepiše neke trave i onda mu još na široko stane koješta objašnjavati, što je bolesnik slušao vrlo pobožno.

Stanje, u kojem se nalazio mladi liječnik, nije dozvoljavalo, da se uvijek prepušta onim mislima, kojima se morao prepuštati; ali povjerenje, koje su poklanjali njegovim riječima, bilo je važnijim i najboljim pomagačem medicine, koja je u stalnoj borbi sa bolestima, koje je priroda pronašla.

Bolesnik opet, koji se tužio, da mu manjka rebro, govorio je, da osjeća u grudima neku veliku teškoću i jadao se, što ne može da digne obje ruke do iste visine.

Cyrino mu je dao raznih gorkih trava, žencijanu i kinin, i naredio mu, onako, bez misli: da ne guta pljuvačku i da ne puši iza jela.

Nesretni mladić, koji je morao da liječi druge, trebao je sam najveće pomoći; ako već ne za tijelo, a ono za dušu.

Vidio je, kako Meyer sprema svoje stvari za odlazak i u predvečerje njegova odlaska, kad je utvrdio, da će ostati s Pereirom sam i da će ovaj konačno otkriti, kako se u njemu prevario, odluči i on, da nastavi svoj prekinuti put i to tim više, što je i njegova priručna ljekarna odavala već velike praznine.

Sve to, a k tome još i ljubav, koja mu je otela sav mir, oslabila ga je jako i izjedala ga, kao da mu gori neka vatra unutri.

A Meyer opet, otkako je našao onoga leptira, nije mislio ni na što drugo, nego na odlazak.

— Htio bih već biti u Magdeburgu! — govorio je. — Koliko milja? Mein Gott! »Papilio Innocentia«... moja slava! Šta velite, gosp. Cyrino?

— Istina, ali tko zna, ne bi li morali ovdje provesti još neko vrijeme?... Možda bi našli još kakvog novog leptira.

— Nije moguće, bilo bi previše sreće. A osim toga i novac mi ponestaje...

— Pa mogu vam ja posuditi.

— Velika hvala! Ali nikako ne mogu ostati. Računajte samo: moram još poći u Camapoan, u Mirandu, u Cuyabú i odande se vratiti. A imam samo još nekoliko mjeseci na raspolaganju. Entimologijsko društvo u Magdeburgu računa na mene u proljeće.

Uvrtio si je tu fiksnu odluku u glavu i više nije govorio ni o čem drugom, nego o odlasku. Da to dokaže, pozvao je sutradan svog pratioca José Pinhu i naložio mu, da naslaže magaretu na ledja sve stvari, koje je prije toga još jedanput točno pregledao.

Sluga je mislio, da se i tom prigodom opet mora usprotiviti:

— Mochú, — reče mu on, — opet počinješ svoj ludi običaj, da hodaš po ovim putovima noću... Još ćemo svi zaglaviti u kakvoj rupčagi: ja, ti, magare, teret i sve životinje, pa onda, niti ću ja stići u Rio, a ni ti u svoj zavičaj. Konačno, već mi je i dodijalo, da te uvijek opominjem.

Kad je prirodoslovac odlazio, izgledao je isto onako, kako je izgledao one slavne noći, kad je stigao: bile su mu iste kutije oko vrata, isto ono lice, mirno i dobroćudno, s kojim je u onako neobično vrijeme zamolio konačište u Pereirinoj kući.

Kad je Mineirac opet vidio životinje i goste spremne, da zauvijek ostave njegovu kuću, osjetio je u srcu neku radost, koje nije sebi objasnio i bio je pun nekog neočekivanog čudjenja. Konačno, smatrao je, da je ipak bio odviše sumnjičav i da se dao zavesti od simpatije, koju je blago i mirno lice Meyerovo izazivalo.

— Došao je čas, da se oprostim, — reče Meyer.

Nato je pograbio sa svom silom Mineirca i zagrlio ga:

— Gosp. Pereira, divni moj prijatelju, zbogom... Nikada se više ne ćemo vidjeti, ali ću vas se sjećati cijelog svog života. Kada jednoć budem u svojoj domovini, hiljade i hiljade milja odavde, sjećat ću se sretnih dana, koje sam kod vas proveo.

— Oh, gosp. Meyer! — šaputao je Pereira.

— Da, sretnih! — nastavi Meyer, — sretnih, jer su mi prolazili, a da nisam ni opazio, kako vrijeme leti. Sjećat ću se cijele Brazilije, ali ove kuće najviše s najvećom prijatnošću.

Ove svoje misli popratio je Nijemac stiskom ruke, da i na taj način dokaže vjerodostojnost svojih riječi.

— Gosp. doktore, svi su vaši recepti zapisani u mojoj svesci... Katkada ste se i prevarili, ali

su vaši lijekovi bili uvijek dobri, a to dostaje, da vam se sve oprosti. Ja...

Prekinuvši započetu rečenicu, pogledao je Pereiru i Cyrina, koji su stajali šuteći, i iz oka mu se odroni velika, bistra suza. Lice mu se nije ni najmanje promijenilo.

— Zbogom! — završi on nenadano.

— Sretan put, gosp. Meyeru, sretan put! — govorio je Pereira pomažući mu, da se popne na konja.

— Zbogom!... Zbogom! — ponovi on.

I poviče prema sluzi:

— Juque, podji napred! Ošini malo magarca. Naš prvi konak udaljen je samo pola milje odavde.

Meyer okrenu svoga konja i odmah podje iza José Pinha, koji je neprijateljski udarao u magare, koje je vodio.

— Odlazi čovjek! — usklikne Pereira, dok je mala skupina okrenula ledja njegovom imanju. — Pao mi je težak teret s duše. Nesretnik nije bio loš, ali se nije umio ponašati. Uvijek ću se sjećati toga Meyera. Bila je to dugotrajna bitka. No pogledaj, Cyrino, ne vraća li se možda? Da nije zaboravio kojega vraga?

Zaista, za čas se opet pojavi Nijemac, kao da želi još nešto kazati ili potražiti nešto, što je zaboravio.

— Šta je opet? — zapita Pereira tišim glasom i podje pred njega. — Jesi li što zaboravio?... Domala će pasti noć.

Meyer je medjutim prilazio bliže i već iz daljine počeo da objašnjava razlog svoga vraćanja.

— Nisam ništa zaboravio, g. Pereira. Imam samo još jednu dužnost...

— Kakovu? — upita ga Mineiro.

— Nisam se oprostio od vaše kćeri...

— Ah! — odvrati živahno Pereira, — to nije ni potrebno... pogotovo, jer ona spava bolesničkim snom... Čas prije potužila mi se na jaku glavobolju. Reći ću joj. Nemojte se zbog toga zadržavati!

— Dobro dakle, — reče Meyer ozbiljno — recite joj, da sam joj najvjerniji sluga ma gdje god bio. Njeno ime ostat će ovjekovječeno u znanosti, a poštovanje, koje sam prema njoj osjećao, bilo je uvijek veliko. Ona je vrlo lijepa djevojka, dostojna, da se pokaže u Evropi.

— Pa reći ću joj, reći, — prekine ga Pereira. — Samo idite bez brige!

— Da, idem zbogom!

— Samo idi! Već su se i sjene u šumi otegnule i skoro će pasti mrak.

— Da, da, zbogom! — reče on i podje.

Sjena Meyera, koji je jahao iza svoga sluge, tovara i svoje entomologijske zbirke, produživala se na pjeskovitom putu sve više i više, što se više udaljivao od Pereirine kuće...

XXIII. — Posljednji sastanak.

Noć je sakrila moje lice: da nije noći, vidio bi, kako je djevičanska rumen obojila moje obraze.
SHAKESPEARE:
»Romeo i Julija«, II. čin.

Što više nestaje svijetla, sve više raste tama naše nesreće.
ISTI: IV. čin.

Odlazak Meyerov promijenio je iz osnova sav život u kući, gdje se odigrao moralni proces, koji se lako mogao shvatiti i koji je već primio prve tragove nesreće.

Pereira je opet počeo da spava u glavnoj kući, gdje je provodio veći dio svoga vremena. Na taj su način, dakako, postali nemogući i sastanci zaljubljenih mladenaca. Pošto ni Mineirac nije više trebao da svraća svu svoju pažnju na izvjesnu osobu,

kako je to dosad radio, dok je Nijemac boravio pod njegovim krovom, ponovno se povratio Cyrinu, kako se to moralo i predvidjeti. Jednoć mu je dapače priznao, da se je prema Meyeru ponio vrlo nepravedno.

— Danas mi je žao i zadaje mi boli način, na koji sam postupao s tim čovjekom. Tko zna, nije li sve ono, što sam mislio, niklo samo u mojoj ludoj glavi? Gosp. Cyrino, kad čovjek počne da sumnja, onda sve vidi stostruko povećano... Da, gospodine! Danas sam uvjeren, da je taj Švabo bio dobar i otvoren čovjek. Pogledao je dijete... vidio je, da je lijepa... i govorio onda same budalaštine, a da nije ni pomislio, da tim čini neko zlo. Čovjek, koji otvoreno kaže, što misli, dostojan je povjerenja... Često opasnost dolazi s one strane, otkud ju najmanje očekujemo... Uostalom, ne žalim mnogo ono, što sam radio. Primio sam ga dobro i ugostio.

Pošto su takvi govori stali sve više učestavati, počeo je i Cyrino da premišlja o njima. Svaki čas mu je jasno dokazivao, da pažljivi pogledi Pereirini mogu onemogućiti njegov dalji boravak.

Medjutim je mladić nastojao, da se sastane s Inocencijom. Teškoće su bile velike, a jedini način, koji je bio moguć, bio je, da se opet pokuša s njom sastati noću. Radi toga nije po cijele noći izlazio iz voćnjaka, čekajući ondje očiju uprtih u prozor svoje ljubavi.

Jedne noći, već skoro pred zoru, ugledao je lik Inocencije.

Grčevito joj je stiskao ruke.

— Napokon opet mogu da te vidim! — klicao je mladić.

— Otac bi se mogao probuditi, — prošapuće djevojka tako tihim glasom, da ju je jedva čuo.

— Ništa zato, — odvrati Cyrino očajno, — neka se sve znade... ne mogu više ovako živjeti.

— Pazi se! Ako nas zateče ovdje, ubit će nas na mjestu... Nego podji i pričekaj me kraj potočića, s onu stranu voćnjaka. Za čas ću doći i ja. Vrata su samo prislonjena.

Mladić dade nijemi znak, da će poslušati i nestane ga u tami voćnjaka.

U to je vrijeme blijedi mjesec slabo osvjetljavao zemlju; medjutim se spremalo drugo svijetlo na nebu, koje će nenadano da rasvijetli svojom jakom svjetlošću uspavanu zemlju. U granama voćnjaka razabirao se već cvrkut ptice, koja je previše uranila i harmonički prekidala tišinu praskozorja. Istok se bio išarao dvostrukim, crvenim šarama; znak, koji nije najbolji vjesnik za budući dan. Zvijezde su u svemiru zadržale još sasvim slabo svijetlo, skoro kao svijeće, koje umiru prikovane uz srebrenasto nebo.

Noć je već bila prošla, ali zora još nije svanula.

Cyrino je bio toliko uzbudjen, da je morao sjesti, čekajući Inocenciju.

Nije dugo čekao. Došla je zaogrnuta dugim plaštem od krupne vune, a glavu zamotala maramom od iste tkanine, držeći joj krajeve u rukama. Bila je bosa. Kako je čvrsto i sigurno stupala po zemlji, koja je bila posuta pijeskom i sitnim kamenjem, moglo se zaključiti, da je navikla hoditi bez cipela. Njena prirodjena elegancija i lakoća ipak radi toga nisu ni najmanje bile oštećene.

Bila je vrlo uzbudjena, a iz očiju su joj kapale suze.

Čim ju je mladić opazio, poletio je prama njoj.

— Inocencija! — klikne on, opazivši njen zaplašeni pokret, — ne boj me se... Poštovat ću te, kao da si svetica. Vjeruješ li mi?

— Vjerujem, — odvrati ona iskreno. — Inače ne bih ni došla. Ipak mi lice gori... od stida...

I pritisnuvši jednu Cyrinovu ruku na svoje lice, reče:

— Osjećaš li, kako mi lice gori? Zašto si došao, da se igraš sa mnom?... Bila sam dosad mirna i zadovoljna djevojka, a sada, ako me prestaneš voljeti, umrijet ću...

— Zaista?

— Zaklinjem ti se... Lakše će se ugasiti sve one zvijezde na nebu, nego što bih ja mogla prestati da te ljubim...

— A Manecao? — upita on zaplašeno.

— Uh, taj čovjek, uvijek to nesretno ime!... Bit će moj muž...

— Nikada, Inocencija! To ne može biti! Sve se može dogoditi, samo to ne!... A da pobjegnemo?... Čuj, sutra izjutra, u ovo isto vrijeme, ili još ranije, dovest ću ovamo dva dobra konja... poći ćemo prema Sant'Anni i u kasu stići u Uberabu, gdje ćemo naći svećenika, koji će nas vjenčati... Poći ćemo, jesi li me razumjela?

— I ti ćeš me poštovati kroz sav život?

— Do groba!... Reci samo da pristaješ... Zaboga, reci, pa smo spašeni!

— A moj otac, Cyrino? Šta će on reći na to? Proklet će me... Bit ću izgubljena... žena, koja propada... bez očeva blagoslova! Ne... ti hoćeš, da me zavedeš. Ne želim bježati. Radije ću primiti nesreću za čitav život... ali hoću da ostanem ono, što mi ime kaže...*) Već sada griješim mnogo, radeći ovo, što radim. Ti si momak, gradjanin, i nije ti teško prevariti djevojku, kakva sam ja. Dok...

— Dakle ne ćeš! — prekine ju Cyrino: — Ne govorimo onda više o tome! Ne ću da poduzimam išta, čemu se ti protiviš. A ako se ja odlučim da govorim s tvojim ocem?...

— Neka nas Bog očuva od toga! — odvrati ona prestrašenim glasom. — U prvi mah sam i ja mislila, da bi se to moglo, ali sam kasnije uvidjela,

*) Latinska riječ »innocentia« znači: nevinost.

da bi to bilo najgore... Ti ne znaš, šta je Mineircu zadana riječ: gvoždje se lomi, ali ta riječ ne... Manecao mora postati njegovim zetom!

— Tko zna, Inocencija? Govorit ću toliko... moliti ga tako ponizno...

— Kakva luda nada! Ne će biti ništa od svega toga...

— Pa šta onda da radim? — mrmljao je mladić. — Kojem svecu da se zavjetujemo? Zašto nam i nebo želi toliko zla?

Spustivši glavu medju ruke, počeo je gorko plakati. Nato se još i Inocencija naslonila na njega i oboje su plakali kao djeca, što su upravo i bili.

Ona je prva prekinula šutnju.

— O, moj Bože, kad bi moj kum htio!...

— Tvoj kum? — upita Cyrino. — Tko je? Gdje je on?

— Poznajem... Oko šesnaest milja od Parnahybe, već u Geraesu...

— Gdje?... Je li daleko?

— Ni daleko, ni blizu... Poznaješ li fazendeira Pauda?

— Poznajem... Oko 16 milja od Parnahybe...

— Eto, tamo stanuje moj kum. Na lijevu stranu od Paude, na području, koje je zakupio od vlade...

— A kako se zove?...

— Antonio Cesario... Otac mu je dužan dosta novaca, pa čini sve, što kum zaželi... Kad bi on rekao samo riječ, Manecao bi odstupio...

— Oh! — klikne Cyrino, opet pun nade, — dakle smo spašeni!... Odmah ću sutra uzjahati na konja i otići onamo. Odavde do Ville ima samo 6 milja, a odande još šesnaest. Šetnja! Ispričat ću mu sve i baciti mu se pred noge.

— Ali, — prekine ga Inocencija, — ne govori ništa o meni, jesi li razumio? Nemoj mu reći, da si sa mnom govorio... da smo se dogovorili. Sve bi

bilo izgubljeno... Izmisli makar šta... učini se lud, pa mu nipošto nemoj kazati, da sam te ja poslala k njemu. S nepovjerljivim ljudima mora čovjek znati da pregovara.

— O, moj Bože, spašeni smo! — klicao je Cyrino presretan. — Nema sumnje... Slušaj, kako sam to smislio provesti. Kad već budem jedan ili dva dana kod njega, počet ću da govorim i o tome. Kum će napisati pismo tvome ocu, pa ako Manecao ne stigne skoro, mi možemo samo dobiti u vremenu... Volio bih, da već sjedim na svom hatu i gledam, kako se iza njega diže prašina. Dva dana za odlazak, dva za povratak, dva ili tri dana boravka ondje... Za nešto više od jedne sedmice, moći ću se vratiti noseći našu sreću ili našu osudu... Ne! Ja vjerujem u našu Gospu Samostansku. Ona će nam pomoći, pa ćemo onda zajednički iskupiti zavjet, koji sam već ja učinio...

— Kakav je bio taj zavjet? — upita Inocencija sa zanimanjem.

— Poći ćemo odavde do Ville pješice i položiti na glavni oltar dvije velike voštane svijeće...

— Da, — odvrati djevojka vatreno, — i ja se zaklinjem... Pa ma bilo do na kraj svijeta...

— Oh, Kraljice Neba, kako me ti ljubiš! — klikne mladić privinuvši je na grudi.

Ostali su ovako zagrljeni ne misleći ni na što. Zora je medjutim razbijala tamu i osvježavala zelen oko njih i dok su sunčane zrake pomalo počele da padaju na granje, budile su se iza sna ptice i počele cvrkutati pripremajući se za svoj jutarnji koncerat. Magla se dizala sa zemlje prema nebu, ovlažujući lišće visokih grana i travu, na kojoj su kaplje već bile svježe kao dijamanti.

Iz daleka, s obale nekog potoka, čuli se krikovi ždralova, a sa polja se već čuli glasovi gnijetlova, koji su se budili.

— Već je dan, — napomene Inocencija, kad se istrgla iz Cyrinova zagrljaja.

— Već? — klikne on preneraženo.

— Bože sveti, a ja moram da se vratim u kuću! Idem...

— Odlazim odmah danas, — reče mladić.

— Da...

— A iduće sedmice bit ću opet ovdje.

— Dobro! Ali znaj: o mome kumu ovisi moj život i moja smrt...

— I moj, — odvrati mladić ljubeći strastveno djevojčine ruke.

— Pusti me!... Pusti me! — molila je ona. — Zbogom, bojim se! Na svu sreću nitko nas nije vidio...

U tom trenutku, kao da je netko čekao na tu njenu napomenu, začuo se iz voćnjaka opet onaj tihi zvižduk, koji je zaljubljene toliko nagonio u strah, kad su ga za svojih sastanaka čuli.

Inocencija se gotovo srušila od straha.

— Moj Bože! — zašapuće ona, — šta je to?... Tko zna, nisu li ljudi?

Iza zvižduka odmah je dopr'o do njih ledeni smijeh, od kojega bi se duša u čovjeku mogla skameniti.

Djevojka se uhvati za Cyrina.

— To je duh!... promrmlja ona prekriživši se.

Mladić nije gubio hladnokrvnosti. Pozvao je u pomoć sv. Mihajla, učinio znak križa na četiri strane svijeta i uhvatio djevojku ispod ruke. Onda ju brzo izvede iz voćnjaka i otprati do vrata, koja je, bez sumnje, vjetar napola otvorio.

Djevojka zamalo da se nije onesvijestila; ali je ipak sakupila sve svoje sile, ušla u kuću i potrčala prema svome ležaju.

Malko smiren, uputi se Cyrino opet prema voćnjaku i predje ga kao i prvi put, na sve strane tražeći u svjetlosti dana, koji se radjao, čovjeka ili strašilo sa drugoga svijeta, koje se s njima tako okrutno igralo.

Kad je prolazio ispod jedne narandže, koja je bila malo gušća, opazi, kako je nenadano pred njega pala neka masa, sva umotana u lišće i bez ikakovih oblika. Strašan krik odjekne voćnjakom.

— Proklet bio! — krikne mladić.

Kao neka prikaza proleti ispred njega neko malo stvorenje, kojega je odmah nestalo medju stabljem voćnjaka, kao da je u zemlju propalo.

Cyrinu se nakostrušila kosa, oči mu se ukočile od straha, a noge mu zadrhtale, da se nije mogao maknuti.

Jedan glas iz blizine trgao ga je iz toga straha.

Bio je — Pereira. Prinesao je ruke prema ustima i vikao prema jednom od robova, koji su već bili u voćnjaku.

— Pucaj, José... Ako je duša sa drugog svijeta, ili vukodlak, tane mu ne može naškoditi... A ako je čovjek, još bolje...

Pucanj.

Kuršum proleti tik kraj Cyrinova uha i zabije se u stablo pred njim.

Nije čekao drugi pucanj. Pod zakriljem tame, koja je još vladala u voćnjaku, izgubi se medju drvećem i poleti prema kući, gdje su se već budili drugi radnici.

Jedva što je stigao do velike sobe, već je ušao i Pereira.

— Šta je to bilo? — upita Cyrino svladavajući se s teškom mukom.

— Vrag bi ga znao, — odvrati Mineirac. — Ovaj jutarnji koncerat u voćnjaku, kao da su se ondje slegli svi vragovi iz pakla. Djevojka se toliko preplašila, da je gotovo umrla od straha. Slutim, da je opet duša poreznikova noćas obilazila oko kuće. Neka samo to ne bude navještanje kakove nesreće! Sveta Anna neka nas od toga sačuva!

— Ja sam spavao kao zaklan i probudio me je neki pucanj...

— I ne treba više da spavaš; za nekoliko časova, pa će i sunce da rasvijetli dvorište...

Kako je rekao: dan je dolazio brzo i pod utiskom ovih posljednjih dogadjaja budili su se svi u Pereirinoj kući, ispavani i odmoreni.

XXIV. — Villa de Sant' Anna.

Ispod neba ima nešto nevidjeno: jedan mali grad, u kojem nema ni brbljavaca, ni laži, ni govornika.
LAVERGNE.

Istoga je dana Cyrino uzjahao na konja i oprostio se od Pereire za jednu sedmicu ili malo više. Svoj nenadani odlazak objasnio mu je na taj način, što mora da posjeti neke bolesnike, koji stanuju malo dalje i da potraži u Villi ili na poljima Minas Geraesa neke lijekove, koji su mu pomanjkali.

— Za nekoliko dana opet ću se povratiti, — rekao je pri odlasku.

Od Pereirine kuće do Leala put je zasjenjen i tako ugodan, da je te tri milje Cyrino prevalio bez ikakovih teškoća.

Iza Leala počinje se put kroz pustinje, dug preko četiri milje i vodi tako sve do Ville Sant' Anna; putovanje je najteže onda, kad sunce počne da prži one krajeve bez zaklona i hladovine.

Neugodnosti puta još su se pogoršale, jer je liječnik strahovito počeo da trpi. Cyrino, koji je prolazio kroz nezasjenjene krajeve, izgubio je pod vrućim sunčanim zrakama posve srčanost i nadu, da će uspjeti u onome, što je poduzeo. Dok je prolazio zasjenjenim putem, bio je još tako pun nade, koliko je sada bio očajan. Što je više gubio tu srčanost, sve se više prepuštao konju, da ga nosi bez cilja, kuda hoće.

— Šta da radim? — mislio je skoro posve glasno. — Kako ću da počnem razgovor?

Njegove sumnje toliko su se umnožale, da je gotovo počeo proklinjati svoju ljubav.

— Proklet neka je čas, kad sam tu djevojku prvi put vidio! Mirno bih išao dalje svojim putem, a ovdje sam morao izgubiti i oči i pamet.

Ali u isti čas klikne prestrašeno:

— Oprosti mi, Inocencija, oprosti! Angjele moj! Proklinjem čas svoje sreće!... Ja, koji sam muškarac, mogu da bježim, da te ostavim, ali ti, privezana uz kuću... Nesretnik ja, koji sam svemu kriv!

Zaronivši u svoje teške misli, uputio se konačno ipak prema Villi de Sant'Anna de Parnahyba.

Iz daleka je pogled na tu naseobinu vrlo slikovit. Krajnja točka Matto-Grossanskog sertao leži sva na valovitim brežuljcima. Najslikovitije, što putnik ima da vidi, to su veliki i nepregledni gajevi narandži, svake godine prepuni plodova, izmedju kojih se izdižu kućice i u daljini križ njihove skromne župne crkve.

Prešavši bistri potočić i strmi puteljak, pun kamenja, s kućama na obje strane, pokrivenima slamom, ulazi se najzad u glavnu ulicu, u kojoj stoji najveća kuća, koja se nalazi skoro u sredini te ulice. Na jedan je kat, a sav joj je ukras veranda, koja okružuje cijelu kuću, a koja je napravljena samo zato, da zaštiti kuću od usijanih sunčanih zraka.

Tu stanuje major Martinho de Mello Taques, omalen, odebeo, srčan.

U njegovoj radnji, koja je u prizemlju, sastaju se najbolji ljudi iz mjesta, da čuju njegove političke govore ili priče o ratu proti Farrapos-Indijancima u Rio Grande do Sul ili o životu na dvoru, kakav je bio u Rio de Janeiro, dok je on god. 1838. i 1839. živio ondje.

S vremena na vrijeme pojavi se u toj ulici, koja ima isti izgled kao i sve ulice u gradovima, namijenjenima propasti, po koja poveća četa, koja za

sobom ostavlja oblake prašine i privlači na prozore blijeda lica žena ili djecu na vrata. Sva su ta djeca sasvim blijeda od malarije kraj rijeke Paranahyba, a debela, kao da se hrane samom zemljom.

U nedjelju, kad je vrijeme mise, prolaze tom ulicom starice, umotane u šalove i prate djevojčice u kaputima, koji djevojčicama sežu do zemlje i s velikim češljevima iz Andaluzije u kosi, koji su u to vrijeme bili toliko u modi.

Cyrino je prolazio kroz Villu i kad je došao do kuće gosp. Taquesa, pozdravi ga, a da se nije ni ustavio.

Major je bio kao i uvijek. Sjedio je u svom dućanu, okružen od vidjenijih gradjana, u papučama bez čarapa i pričao svoje doživljaje, kojih je bilo mnogo ili opet pričajući priče o stanovnicima pustinje, koje je skoro sve poznavao.

— Evo prodje doktor, — reče jedan od slušalaca.

— O, gosp. Cyrino! — klikne major i poleti prema vratima. — Kakav je to red? Kuda?

— Imate pravo, — odvrati Cyrino, — ali sam na prolazu; vratit ću se možda već za osam dana.

Svi, koji su se bili sakupili u dućanu, izašli su na ulicu i mladić je bio za tili čas opkoljen. Jedni su se postavili tik uz konja, drugi uhvatili uzde ili se igrali ostrugama.

Radoznalost se probudila: morao ju je udovoljiti.

Major je prvi shvatio cijeli položaj.

— Svaki od nas ima privatnih stvari, — reče on prvi, da počne razgovor, — ali ako nije kakva tajna, šta znači taj povratak?

— Mora da si daleko odavde, — primijeti jedan od sakupljenih. — Već su prošla dva mjeseca, otkako si ovuda prošao...

— Pričekaj, — prekine ga vikar, — nema još dva mjeseca. Doktor je prošao ovuda u 8 sati izjutra upravo prije sedam nedjelja.

— Doista, — nastavi major, — dosta vremena, da se stigne tamo iza Mirande.

— Donde bih došao, da sam skaut, — odvrati Cyrino, — ali, pomislite, da imam prtljagu, i da putujem liječeći.

— Istina, — potvrdi poreznik (čovjek, koji je nosio vrlo visok, širok šešir). — Ne misle oni na to. Govore samo da se govori!

— Mislim, da tim ne nišanite na mene? — primijeti vikar uvrijedjen.

— Zašto se uzrujavate, oče? — usprotivi se odmah drugi. — Govorim općenito.

— Ali, doktore, — počne opet major, — gdje ste se zadržavali cijelo to vrijeme? Na kakvoj fazendi?

Kako je izgledalo, spremalo se veliko ispitivanje sa svih strana.

— Već sam bio blizu Sucuriú, — reče Cyrino rastreseno.

— Dakle do rijeke Sucuriú, doktore?

— Kad se vratim, — reče mladić okrenuvši se prema majoru, morat ću nakupovati neke robe.

— Aha! To sam odmah naslutio, — klikne vikar, prekinuvši Cyrina, — doktor se misli ženiti!

— Pa, — nasmijaše se nekoji, — zašto da se toliko taji? Nitko ti ne će oteti zaručnicu...

— Svakako sve to mora da prodje kroz moje ruke, — prihvati vikar.

Cyrino ne odgovori ništa, a taj muk samo još pojača radoznalost.

— Pa neka je sretno i berićetno! — reče jedan.

— Koja li je ta sretnica? — upita drugi.

— Dajem vam riječ, gospodo, da nije ništa u stvari, — odupre se mladić.

Svećenik prihvati riječ:

— Ako trebaš savjeta, onda se požuri; moći ću barem u isti mah da svršim dva posla. S vama i Manecaom...

— Istina! — potvrde i drugi.

— A gdje je on? — upita jedan od njih.

— Pa nedavno je bio ovdje.

— Tko?... Manecao?

— Da.

— Evo ga upravo dolazi! — reče jedan.

Na kraju ulice pojavi se jedan čovjek na vatrenom konju, kojim je upravljao čvrstom rukom.

Bio je personificirani tropeiro.*) Duga i kovrčasta kosa, lice tamno i opaljeno, krupni mišići: sve to je stvaralo čovjeka, koji je svagdje morao pobuditi pažnju.

Noge je držao u tvrdoj jelenjoj koži, koja je bila opasana oko konja; velike željezne ostruge, crvena marama oko vrata, malene torbe za pištolje, obješene o sedlo, u ruci veliki rog s barutom; sve to je odavalo marvenoga trgovca, onako tipičnog, kako se samo ovdje može vidjeti.

— Bog s vama! — reče on, kad je prišao bliže dirnuvši kažiprstom široki rub šešira u znak pozdrava.

— Dobar dan, gosp. Manecao! — odgovori mjesto sviju major. — Ili bolje reći: dobar večer! Već znamo, kuda te put vodi.

— Dobar znak! — nasmija se vikar. — Bit će slave i veselja!

Trgovac se turobno nasmiješi.

— Pa nije samo do toga, gosp. vikaru! Ne dopuštam, da sa mnom zavladaju žene; ali napokon, čovjek se jednog dana mora smiriti... Život nije ništa drugo nego putovanje.

Cyrino i Manecao bili su sasvim opkoljeni od znatiželjnika.

Promatrali su se: jedan indiferentno i kao da hoće samo da zapamti to lice; drugi bezbojno, sa strahom...

— Ovaj dječak da je liječnik? — upita tišim glasom Manecao prignuvši se sa sedla prema porez-

*) Marveni trgovac. Prev.

niku. — Krčmarica mi je rekla, da je došao. Drži se, kao da je najnesretniji čovjek na svijetu.

— E, — odvrati drugi, — ali zato ima glavu! Učinio je prava čuda liječeći.

Cyrino opazi, da se govori o njemu, pa se ljubazno nasmiješi.

— Dobar večer, zemljače!

— Živio! — odvrati trgovac grubim glasom. I pogledavši prema suncu, reče: — Eto, vidite, šta će to reći, kad se čovjek zanima za žene... Već se spušta večer, a ja moram još mnogo puta da predjem... Zbogom, ljudi! Gosp. majore, do vidjenja! Gosp. vikaru, brzo ću se vratiti.

Podbode konja, krug se rastvori i Manecao nestane u prašini. Poslužívši se ovom prigodom, pruži Cyrino ruku majoru i podje prema rijeci Parnahybi, gdje je bio odlučio prenoćiti.

Jedva se izgubio, kad počeše da padaju opaske i primjedbe.

— Jeste li opazili, — reče vikar majoru, — kako se doktor promijenio i poblijedio?

— Pa i nije jako, — odgovori poreznik, — nije jako.

Gosp. Taques, major i sudac, uozbilji se.

— Vidjet ćete, gospodo, — reče napokon podigavši prst, — ovdje se sprema neki djavo.

Cijele noći i još nekoliko dana iza toga, čitav je grad ponavljao te riječi majorove.

— Major je to rekao, — branili su se oni, koji su to čuli, — on je rekao, da se sprema neki djavo...

XXV. — Putovanje.

Često osjećam potrebu da umrem, kao što umorni ljudi osjećaju potrebu, da se odmore.

Mme du DEFFAND.

Predivna zemljo! Tvoj izgled, tvoje usamljene šume, tvoj čisti i mirisni zrak mogu da rastjeraju sve tužne misli, ali ne mogu da vrate izgubljenu nadu...

Charlotta SMITH.

Cyrino je prevalio razmak izmedju grada i rijeke za nepotpun sat. A na toj milji i četvrt puta ima samo malen dio, koji je obrastao šumom i koji okviruje obale veličanstvene rijeke.

U toj šumi sva stabla nose znakove velikih poplava; zemljište je močvarno i muljevito: centar, gdje gnjije bilje, koje voda nanosi i koje širi na sve strane, pod žarom vrućega sunca, neopisiv zadah.

Onuda ima vrlo mnogo palama, s kratkim stablima i velikim krošnjama, zvanih aucury, koje opkoljuju nebrojena jezerca zaostale vode, koja je puna smeća i sva zelena. Izgled nije ni najmanje ugodan, i misao, da se upravo na tim mjestima stvara malarija, od koje se svi boje, nagoni i putnika, da taj tužni kraj predje u što kraćem vremenu.

Iz blizine čuje se šum rijeke, koja teče u svoj svojoj širini, bistra i brza.

Uzvišene obale odrazuju se u vodi kao dva zelena ruba, a stabla sarandy-vrbâ na rubu obale, previjena od neslomive sile vode, njišu se neprestano i proizvode slatki nemir.

Promatranje ove ogromne tekuće mase, koja kraj nas neprestano prolazi, bez velikog gibanja, gonjena od potajnih sila, budi u čovjeku i nehotice volju za razmišljanjem.

Kao što vječno i jednolično gibanje mora utiče na dušu, tako i ovaj vječni tok ogromne rijeke, gotovo posve tih, upućuje dušu na čudne misli.

A kad čovjek premišlja, onda postaje žalostan. Veselje je slobodno i nenadano kao i svi ostali darovi prirode. Žalost je nestalno metafizičko nastojanje, nemirno i gotovo turobno izdizanje nad materijalne slučajeve.

Nitko se ne može pripraviti na veselje. Melankolija naprotiv uvijek dolazi kao uzrok psihologijskih efekata, koji su vezani kao karike u lancu.

Kako je nastala ova ogromna voda? Otkuda dolazi? Kuda ide? Kakove tajne sakriva u svom krilu?

Cyrino je dugo gledao u rijeku. U njegovoj duši kupile su se tamne misli.

Sumrak se već spuštao i velika leteća jata quero-quero*) pozdravljala su posljednje sunčane zrake i širile na sve strane svoj neobični krik. Po katkada je proletila i po koja divlja patka, udarajući teško krilima; iznad vodâ njihale su se rajčice protežući i zavijajući svoj snježni vrat, dok su golubovi u jatima od nekoliko stotina lijetali s obale na obalu tražeći počivalište, gdje će moći nesmetano da prenoće.

Svijetlo se pomalo gubilo i odmah pala tama; rijeka postade jednolična kao da je ogromna srebrena ploča, koja nije izgladjena.

— Napokon sam upoznao tog Manecao! — mislio je Cyrino. — I za njega čuvaju moju plemenitu Inocenciju! Lijep čovjek za koga god... za mene. Ali za nju: odvratan, strašan! A kako je krepak i snažan!

Recimo odmah, a da ne ponizujemo našega junaka: pomisao na snagu i silu u toj borbi — nagonila ga je malo u strah...

*) Malene ptice šumske, koje ne žive u prašumama. Pr

— Kad bih mogao, smrvio bih ga! I kakav mu je taman i nepovjerljiv pogled! Moj Bože, daj mi hrabrosti... daj mi nade... Gospo Samostanska! Gospodine iz Canna Verde, zaštiti me!

Pred ovom prirodom, koja ga je potištavala, klekao je mladić, pun ljubavi, koja se uhvatila njegovoga srca kao kukac, što se grčevito hvata za list slabe biljke, i molio je sa žarom, ili bolje: ponavljao automatski one molitve, kojima ga je učila majka, dok je još bio dijete.

A rijeka je prolazila tiho. U daljini urlala je onça ili je visoko u zraku kričala kakova ptica, prekidajući mir večeri —

Slijedećega jutra Cyrino je prešao rijeku Paranahybu i stupio na tlo pokrajine Minas Geraes.

Iza podrug milje puta kroz šumu, koja je ista kao i na desnoj strani, počinju se valovita polja, donekle spržena od sunca, ali prepuna jarebica i gnijetlova.

Mladić je prolazio tako zamišljen, da nije ni jedanput pokušao da odgovori na pijuk ptica; a upravo to je jedina zabava sviju onih, koji onuda putuju, jer je cijeli kraj prepun tog pijukanja.

Njegova je nestrpljivost postajala sve veća, što je dublje zalazio u onih 16 milja, koje su ga dijelile od fazende Padua.

Srce mu je bilo prepuno slutnje, a oči mu se neprestano punile suzama, kad je pred sobom opazio melankolične bority-paome. Onda je u mislima letio k Inocenciji... Jer i ondje uz obalu potoka, gdje se s njom posljednji put sastao, uzdizala se jedna od tih palama, kraljicâ pustinje.

Šta li sada radi duša njegovih sanja? Šta li će joj se dogoditi? A Manecao? Da li je već stigao onamo?

Kad je na to pomišljao, postajao je još nemirniji i tjerao je konja, da još brže podje kroz pustinju.

*

Ovaj mu se put pretvarao u križni put, koji je htio da predje odjednoć, ali ga je morao prelaziti postaju po postaju, malo pomalo.

Divna nepopustljivost prirode tjerala ga je u očaj.

Kad čovjek uistinu trpi, želi da na umišljenim krilima ponosa preleti preko krajeva brzinom nevremena, koja bi bila u harmoniji s burom u njegovom srcu.

— Moj Bože, sve što se nalazi oko mene, tako je veselo i tako lijepo! — šaputao je Cyrino. — Ptice lete tako lako; cvijeće je tako nježno; potoci tako bistri... sve pozivlje na odmor... samo ja da očajam! Ali prije smrt... Sve bih dao, da mi netko iz srca istrgne te boli, ovu neizvjesnost neiskazane nesreće. Šta je najzad ljubav? Za nekoliko godina se valjda više ne ću ni sjećati jadne Inocencije... Hoću li se do smrti mučiti? O ne! Ta je djevojka moj život, moja krv, moj svjetionik, koji me upućuje prema raju... Tko mi je otme, taj je ubio i mene. Neka dodje smrt, neka Inocencija plače za mnom, jednoga će dana moći pričati, kako je jedan čovjek mogao da ljubi...

Cyrino podigne glas. Iznenada krikne, kao da su mu se otvorila prsa i kao da je iz njih prosukljala sva bol, koja se nakupila u njima:

— Inocencija!... Inocencija!...

A jeka pustinje, koja hvata i najmanji šum, ponavljala je to obožavano ime kao što je ponavljala i divlje lajanje çuçuruane*), plačljivi glas sabié**) ili metalni zvuk potkova.

Kao što sve na svijetu ima svoj kraj, tako je i Cyrinov put prestao iza četiri dana teškoga putovanja. Stigao je u kuću Antonia Cesaria, koji ga je primio onako ljubezno i srdačno, kako je to već ondje običaj.

*) Onça vermelha, crveni jaguar. Jak je kao tigar ili lav. Može da skoči 6 metara u daljinu i 3 u visinu.

**) Mimus lividus, ptica pjevačica. Prev.

XXVI. — Srdačni doček.

Taj ćemo dan ubrajati medju najsretnije dane; ne će se isprazniti vrčevi i — kao Salijanci — ne ćemo dozvoliti, da se odmore noge naše.
HORACIJE: »Ode«, XXVI.

Vrlo brzo stigao je Manecao u kuću svoga budućega tasta.

Udaljenost iz Sant' Anne donde nije velika, a i konj, ohol i odmoran, na kojemu je jahao tropeiro, skakao je divlje pod udarcima njegovih željeznih ostruga.

Srce capataza*) kucalo je nestrpljivo i sjećanje na lijepu zaručnicu, koja ga je očekivala, ispunjavalo ga je nepoznatim uzbudjenjem. Pokatkada mu je sa lica nestajao onaj grubi izgled i na usnama se javljao smiješak, koji se jedva opažao ispod gustih brkova.

Pereira ga je primio sa pravom eksplozijom radosti:

— Živio! Živio! — vikao je iz daleka mašući rukama: — dobro došao u ovom ranchu!**) Napokon ipak!... Kako si se dugo zadržao! Već sam mislio, da si zaboravio put do mene. Inocencija će skakati od veselja...

Dok je Mineirac govorio skoro vičući, približio se Manecao i sa šeširom u ruci molio blagoslov.

— Bog neka te očuva od grijeha! — reče Pereira blagosivajući ga uzbudjeno. — Kao da više nisi ni htio da dodješ.

— A kako je dona? — upita Manecao.

— Sada vrlo dobro. Imala je groznicu, ali je već sve prošlo.

— A je li spominjala i mene?

*) Nadglednik radnika.

**) Privremeno sklonište, kuda se sklanjaju pastiri i stoka. Prev.

— Kako ne bi? Ti očaravaš sve... I ja sam mislio samo na tebe. »Gdje li se samo zadržava taj vjetrogonja?« govorio sam sâm u sebi i željno te očekivao. A tek djevojka! Nikada da se smiri od želje... Ali gle, mi se ovdje raspričali, a nisam te ni pozvao, da udješ. Upravo je Nocencija otišla na potok... Razulari konja i ostavi ga u dvorištu!

Manecao učini, kako mu je Pereira rekao. Skinuo je uzde, prebacio konju preko ledja pokrivač i zahvativši objema rukama komušine, bacio ju pred njega, pogladivši ga po vratu i po grivi.

Pošto je tako zbrinuo konja, stupio je u kuću, tresući ostrugama, koje su bile vrlo duge, pa je radi toga morao da hoda više na prstima.

Mineirac nije mogao da se sabere od zadovoljstva.

— Dakle, sve uredjeno? — pitao je veselo.

— Već sam dobio sve papire. Morao sam čak u Uberabu, pa sam radi toga i zakasnio. Kad zaželiš, možemo poći u Sant' Annu. Sutra će stići i konji, koje sam kupio. Uredio sam sve; obavijestio vikara, a jedino još treba da se odredi dan vjenčanja.

— Što prije, to bolje. Kako misliš ti?

— I ja isto tako.

— Dakle, ako hoćeš za dvije sedmice?

— Kako želiš. Znaš i sâm, kako je s tim svadbama. Treba najprije, da se čovjek odluči, a onda valja da se požuri... A je li djevojka spremna?

— Ne znam. Ali mislim, da jest. Vidim, da uvijek šije. Treba da znadem točno dan, jer hoću da pozovem Robertove ljude. Napokon, treba zaklati i krmke, pa pribaviti i rakiju. Kad se udaje kćer, a k tomu još jedinica, onda se džep ne smije zatvarati... Svi su već spremljeni, samo treba dati znak. Za čas je sve na okupu. Ovdje, pred kućom napravit ćemo veliki rancho; krov za ručak postavit ću ondje nadesno. Već sam u Sant'Anni naručio i naricaljke i to od onih, koje mogu dobro da plaču... Bit će i pucnjave, a pobrinuo sam se i za lagume.

— A ja sam sa svoje strane naručio u gradu dvadesetak boca dobrog vina, koje će mi pribaviti major.

— Ohoho! Pa to si se ti baš bacio u grdan trošak. Dvadesetak boca vina!

— Dakako!

— Onda, moj dragi, treba te boce razdijeliti. Vikaru, majoru, porezniku, učitelju, svim ljudima, koji nešto predstavljaju, jer s njima računam, a da o onim drugima i ne govorim. To treba da bude slava! Hoću, da već deset dana prije svadbe dodje Rikardova majka, pa da nam spremi pite, biškote i druge djakonije. Svakoga jutra ćemo spremati kafu s jajima. Vidjet ćeš, da će o toj svečanosti svi govoriti. Pa plesanje po noći! Pa serenade! Možda ćemo moći negdje pribaviti i kakvog pjevača.

— A šta je sa tvojom kćerkom? — upita Manecao.

Pereira se nasmije.

— Ej, ugursuze! Ne misliš ni na što drugo, ha? Uostalom, i ja sam bio takav... svakome dodje vrijeme. To je zakon gospodina našega Isusa Krista.

Nato izadje u dvorište, skupi ruke ispred usta i poviče iz sve sile:

— Nocencija!... Nocencija!

Ali ni od kuda odgovora.

— Sirotica, — reče otac, — ala će poskočiti kao srna u šumi, kad se vrati s vode.

Čas kasnije doda:

— No kad ona ne dolazi, mi možemo da udjemo. Ti si član kuće: izadji odavde i predji u moju sobu. Naći će se i mreža i meke kože,

Iza tih riječi Pereira udari Manecao prijateljski po ramenu i povede ga sa sobom u porodični dio kuće.

XXVII. — Intimni prizori.

Sveta Marijo, zaštitnice naša, čuj molitve naše! Prečista Djevice, moli Ti se jadna djevojka...
Walter SCOTT: »Zaručnici«.

Ne može se opisati uzbudjenje Inocencije, kad se našla licem u lice sa svojim vjerenikom.

Zaprepaštenje i strah tako su se jasno odražavali na njenom licu, da su se nenadano zabrinuli koliko vjerenik, toliko i rodjeni otac, koji je uvijek bio toliko sujevjeran.

— Šta je tebi? — upita je Pereira brzo.

— Čovječe, čini se, kao me se dona boji, — primijeti Manecao.

Sirotici se nježna bradica tresla od uzbudjenja i nervozni je drhtaj prolazio cijelim njenim tijelom.

Mineirac se približi k djevojci i uhvati je za ruku.

— Hvata li te opet groznica? Šta je to s tobom, dijete božje?

Kasnije se okrene prema zetu i reče mu sa smiješkom:

— Znam već, šta je. Sva je izvan sebe od radosti, jer te je vidjela, a nismo je pripremili na taj sastanak. Hajde, Nocencija, ostavi se budalaštinâ!

— Hoću da se vratim u svoju sobu, — odvrati ona tiho.

I okrenuvši se prema zidu, podje laganim korakom u svoju sobu.

Capataz se zamisli. Skupio je obrve i mrko gledao za djevojkom, koju je već nazvao svojom ženom.

Pereira je sjeo ispred njega začudjena lica.

— Ah, šta? — klikne on napokon. — Sa ženama nitko ne može da računa!

Vjerenik mu nije ništa odgovorio.

— A je li tvoja kći, — prekine on odjednoć šutnju tihim glasom i zastajući iza svake riječi, — je li tvoja kći koga vidjala?

Mineirac se strese i poče mucati:

— Nije... to jest, jest... no, pa svakoga dana vidi našu čeljad. Zašto me to pitaš?

— Tako...

— Izjasni se samo. Stavio si mi ozbiljno pitanje, koje me je malo zbunilo. To pitanje je vrlo, vrlo veliko. Dao sam ti časnu riječ, da će moja kći biti tvoja žena; u gradu se već zna o tome i ne želim izmotavanja. Onako je, kako kažem...

— Dobro je, — odvrati drugi, — nemoj, da se prenagliš. Cijeli je život takav... Odmah ću se vratiti; idem samo da vidim, što mi radi konj.

Capataz izadje, a Pereira ostane u velikoj sobi u stotinu briga.

Prolazili su dani, a ni jedan od njih nije spominjao ono, što im je kinilo srce. Oba, izvana mirni, živjeli su običnim životom, polazili u polja, zajedno jeli, lovili i samo se rastajali, kad su išli na spavanje: Mineirac u porodičnu kuću, a Manecao u gostinjsku sobu.

Inocencija se nije nikako pokazivala.

Iz sobe je izlazila rijetko, tužeći se, da ima groznicu; medjutim nije bilo bolesno njeno tijelo, nego duša, koja je trpjela od ljubavi, pa su joj gorke suze, osobito noću, kvasile lice.

— Bože sveti! — šaputala je, — šta će biti sa mnom? Sveta Djevice, pomozi mi... Šta može nesretna djevojka iz pustinje protiv tolike nesreće? Tako sam mirno živjela u ovoj pustoši, okružena brižljivošću oca, koji me sada nagoni u toliki strah... Nebeski Oče! Mira mi daj, mira!

Klečala je na klecalu, rasvijetljenom od voštanih svijeća i molila se usrdno, ponavljajući sve one molitve, koje je molila prije spavanja.

Jedne je noći rekla:

— Htjela bih da znadem neku novu molitvu, da mi olakša gorku tugu, koju danas osjećam...

Onda je, kao vodjena nekim nadahnućem, kleknula i počela šaputati:

— Presveta Djevice! Ti, koja nikada nisi griješila, idi pred Gospodina i zamoli ga, neka mi se smiluje... neka me riješi ove okrutne boli, koju nosim u sebi. Pruži svoju ruku zaštitnicu nad mene. Ako je grijeh, što ljubim Cyrina, pošalji mi smrt. Što sam ja svemu kriva? Toliko sam molila, da se ne zaljubim u toga čovjeka. A sve je bilo uzalud... Zašto onda ta vječna muka? Zar više ni u snu ne mogu naći mira? Uvijek... on i on!

Često je Inocencija u sebi osjećala volju, da se odupre svemu: bila je hrabra i odvažne naravi kao i njezin otac.

— Poći ću u crkvu, ali će me morati onamo vući! — govorila je užarenih očiju. — A pred licem patrovim viknut ću: »Ne! Ne! Ubijte me radije, ali ja ne ću!«

A kad se opet živahnije sjetila Cyrina, spopadao ju je očaj. Ljubav joj je grudi napunila vatrom...

— Šta li je to, sveti Bože? Zar me je onaj čovjek sasvim začarao? Cyrino, Cyrino, vrati se, povedi me sa sobom... uzmi me! Umirem! Tvoja sam, tvoja i ničija više!

Iza toga pala je u krevet tresući se od uzbudjenja.

Jednoga je dana neočekivano ušao u njenu sobu Pereira i zatekao ju svu u suzama.

Otac ju je blago privinuo k sebi i prisilio ju, da mu sjedne na koljena.

— Čuješ, Nocencija, šta je to? Zašto si se tako zaključala u sobu? Manecao tamo vani svakog časa pita za tebe. To nije lijepo... Je li on ili nije tvoj zaručnik.

Suze djevojci opet navališe na oči.

— Žene se, doduše, moraju sakrivati pred muškarcima, ali opet nije dobro ovo, što ti radiš... On je naš. Kao da je već tvoj muž...

Inocencija odjedared prestane sa plačem. Izvukla se iz njegovih ruku i postavila se odlučno pred njega.

— A znaš li ti, tata, zašto ja sve ovo radim?

— E...

— Zato... što ne smijem...

— Šta ne smiješ?

— Ne smijem se udati.

Pereira razrogači oči od čuda.

— Šta? — upita on vrlo glasno.

Jadnica je razumjela, da sada dolazi odlučni čas. Odluka je bila blizu. Ali je osjetila u sebi nesavladivu snagu.

— Da, oče, ova se udaja mora opozvati.

— Jesi li ti luda? — upita Pereira pretvarajući se, da je miran.

Nato je Inocencija nastavljala brzo, zarumenivši se od uzbudjenja.

— Reći ću ti sve, tata. Nemoj, da mi to uzmeš za zlo. Bio je san. Uoči onoga dana, kad je stigao Manecao, počivala sam i sanjala. U tom snu — čuješ li me, oče? — došla je moja majka silazeći s neba... Sirotica! Bila je tako bijela, da sam je se preplašila... Došla je obučena u plavu haljinu... i tako polako, polako!

— Tvoja majka? — mucao je Pereira prestrašen.

— Da, oče, upravo ona!

— Ali ju ti i ne poznaješ! Umrla je, dok si ti bila još u jastuku.

— Ništa zato, — odvrati Inocencija. — Odmah sam je prepoznala. Tako me je ljubezno gledala. Pitala me je: »Gdje ti je otac?« Ja sam odgovorila strašivo: »Vani je: hoćeš li, da dodje?« »Ne«, rekla je ona, »nije potrebno; reci mu samo,

da sam dolazila, da spriječim, da ne podješ za Manecao, jer ćeš biti nesretna, vrlo nesretna«.

— A kasnije? — upita Pereira podigavši glavu i gledajući ju mrko i plamenim očima.

— Kasnije... rekla je još: »Ako se taj čovjek oženi tobom, bit će velike nesreće u ovoj kući, koja je bila i moja i u kojoj više ne će biti mira. Stavi to tvome ocu dobro na srce!« I bez ijedne dalnje riječi nestade je kao svijeće, koja se ugasila.

Pereira pogleda svoju kćerku ispitnim pogledom. Bio je pun sumnje.

— A kakav je znak imala majka na licu?

Inocencija poblijedi kao krpa. Podigla je obje ruke nad glavu i zaplakavši glasno, zakričala je:

— Ne znam... lagala sam. Sve je to laž! Laž! Nisam vidjela majke!... Oprosti mi, majko, oprosti!

Pala je na krevet i ostala nepomično ležeći. Njena se bujna kosa rasplela i razasula po ledjima.

Pereira ju je dugo promatrao ne znajući, što bi mislio, što kazao.

Odjedanput se nagne nad nju i naloži joj strogim glasom:

— Nocencija, zamalo će se vratiti Manecao s polja. Moraš doći u veliku sobu, a ako ne budeš s njim prijazna... ubit ću te!

I doda odmah glasnije:

— Jesi li razumjela? Ubit ću te... Volim, da te vidim mrtvu i ukočenu, nego da kuća jednog Mineirca bude obeščašćena...

Onda brzo izidje iz sobe ostavivši Inocenciju u istom položaju.

— Dobro dakle! — šaputala je ona, — kad već mora da bude, onda ću umrijeti!

XXVIII. — U Cesarijevoj kući.

Ah, nada, da ću moći umrijeti, jedino je, što još može razveseliti moje srce!

KLOPSTOCK: »Mesijada«.

Čim se Cyrino udomaćio u kući svog novog gostoprimca, učinio je sve, da steče njegove simpatije. Izliječio je jednog roba, koji je ležao u krevetu; pričao mu o prijateljstvu i poznanstvu s Pereirom; mnogo je govorio o njemu i neprimjetno svraćao razgovor na Inocenciju.

Pri tome ga je Antonio Cesario zaustavio.

— Zar si ju vidio? — upita ga on.

— Dakako, — odgovori mladić, — ja sam je izliječio od malarije.

— Ah, divna djevojka!

— I meni se učinilo...

— To jest... govorim tako, jer konačno... za nekoliko dana bit će i svadba. Je li ti to poznato?

— Čuo sam.

— Istina je. Zaručnik je prošao ovuda i izmolio od mene dozvolu. To je čovjek punih ruku. I djevojka će biti uz njega zadovoljna. Nisu sve djevojke u pustinji tako sretne kao ona. Ovdje vlada ružan običaj, da se često ugovori svadba izmedju djece onako na slijepo i koliko se puta kakav nitkov dočepa dobre djevojke ili nabasa na djevojčuru, koja već odavno očijuka s drugima! Ali, kad čovjek već dade riječ, onda prestaje sve.

Cyrino uhvati priliku i odmah doda vrlo živahno:

— Vi dakle ne mislite tako?

— Kako kada, — odvrati Cesario suzdržavajući se. — O tom imaju ocevi da vode brigu.

— Lijepo... ali ako vaše kumče ne ljubi Manecao?

— Da ga ne ljubi?

— Da!

— Pa šta onda? Dijete, kao što je ona, ne zna, šta je dobro, a što zlo. Nitko ju ne će pitati za savjet. Žene hoće samo da se udadu. Niste li čuli poslovicu, da se žene ne udaju za buhe samo zbog toga, što ne znaju, koja je od njih mužjak, a koja ženka?

Cesario se nasmijao, a kasnije se uozbiljio i upitao:

— Zašto smo uopće raspreli razgovor o tim privatnim stvarima? Ne volim to. Čini mi se, da si i ti pomalo zaljubljen.

— Ja? — ispriječi se Cyrino živahno.

— Pa lijepo. Ali ne ću da govorim o tome. Žena ima da živi sasvim tiho uz ognjište, da uzgaja djecu i da ih uči strahu božjem; nije vrijedno ni da se govori o njoj, ni s njom...

Iste Pereirine teorije: uvijek iste lude riječi o slabom spolu, koje ponizuju ženu, ista razdraženost, uz koju se odmah javlja nepovjerenje prema svakoj osobi, koja izusti samo i jednu riječ, koja nije obična za njih.

— Moje kumče treba da zahvaljuje nebu, — nastavi Cesario. — Našla je muža, koji će ju usrećiti i koji će ju nadariti dobrim brojem djece.

Cyrino se potrese, ali ne reče ni riječi.

Svagdje je nailazio na ovako čudne predrasude, koje nikako nije mogao prisvojiti.

Još iste večeri htio je da opet uzjaše na konja i da se vrati u Sant' Annu; medjutim, pomisao na onu borbu, koju će Nocencija morati da izdrži sa svojim ocem, ispunila je i njega novom srčanošću.

Odlučio je da uhvati bika za rogove.

Ostat će mu bar žalosna utjeha, pa je u gotovo već izgubljenoj igri metnuo na kocku sve, što mu je još preostalo.

— Gosp. Cesario, moram s vama hitno govoriti o jednoj ličnoj stvari, — rekao mu je već slijedećega jutra.

— Sa mnom?

— Da, gospodine.

— Pa ja sam spreman.

— Želim, da izadjemo. Ono, što ću vam kazati, ne može nitko, ne smije nitko čuti.

— Nagoniš me u strah... Zar ćeš mi povjeriti neke tajne?

— Da.

— Onda izadjimo! Izjahat ćemo. U podne gledaj da budeš na mojim poljima. Znaš li, gdje su?

— Znam.

— Onda me sačekaj na povaljenoj perobi*), koja se ondje suši!

— Bit ću na mjestu.

Mnogo prije odredjenog vremena Cyrino je bio na mjestu. Mučila ga je nestrpljivost. Bio se je odlučio, da iznese svu svoju ljubav pred ovoga čovjeka, kojega je jedva poznavao i koji je za njega imao samo prolazne simpatije. A ipak je, uza sve to, upravo o njemu ovisila sva njegova sreća.

Kad je čovjek u takvom raspoloženju, onda sve oko njega naslućuje na dobro ili zlo; Cyrinu se toga časa priroda nije smiješila...

Kiša nije padala, ali je vrijeme bilo sparno i tamno. Nebo je primilo olovnu boju, a u daljini su su se dizali crni oblaci, koji su za popodne nagoviještali pljusak.

I samo mjesto bilo je tužno. Na velikom prostoru nalazili su se već obrani klipovi kukuruza, a medju njima se crnila izgorela stabla, koja su preostala od šume, koja je tu nekada bujala; nekoja su bila crna od vatre, koja ih je uništila prije, nego što je bio posadjen kukuruz, druga su opet od vatre izgubila samo svoju zelen i stršila onako golih grana u zrak. Ova su stabla mirovala, ali su bila

*) Peroba, aspidospera, drvo visoko preko 40 metara. U Sao Paulu ima to drvo krošnju u obujmu od 18 metara. Srednje stablo teži do 30 tona. Prev.

živa, taj nevidljivi život odavali su samo krajnji vrhovi grana, koji su opet počeli pupati.

Kad je jasan dan, onda ovi šumski gorostasi, koji prkose i vatri i čovjeku, služe kao sastajalište za papige, peroquite, araçare ili graune, koje toliko kriče, da bi čovjek mogao oglušiti.

U ovaj mah bilo je sve mirno. Samo s časa na čas čulo se kričanje gnijetlova, koji su se lijepili uz drvo, isisavajući iz njih sok i uzlazeći u spiralama uz stablo.

U ugovoreni sat došao je i Antonio Cesario. Za svaki slučaj oboružao se lovačkom puškom, koja bi mogla dobro poslužiti, ako se slučajno pojavi onça ili druga kakva zvijer.

— Ovdje sam, doktore, — reče on skidajući pušku, pošto je sjeo na drvo pokraj Cyrina. — Spreman sam, da čujem sve, što imaš, da mi kažeš.

U taj su se trenutak u Cyrinovoj glavi ukrštavale kojekakove misli, pa nije mogao da nadje način, kako bi počeo razgovor. Zamišljao je hiljadu raznih svari, ali se nikako nije mogao odlučiti.

Konačno poče da muca:

— Vi ćete mi oprostiti, što sam vas toliko uznemirio...

— Nikakvo uznemirivanje.

— Pošto ste se začudili, kad sam vas zamolio, da dodjete i da govorite sa mnom, koji sam kao i svaki drugi gost, kojega primite u kuću...

— Tako je, — promrmlja Cesario.

— Svejedno, zamalo ćete saznati sve. A ako vas u govoru nehotice uvrijedim, oprostite! Hoćete li?

— Čudnog pitanja, — odvrati drugi naglo. — Kad vidim koga, da mu je život u opasnosti, bio bijel ili crn, slobodan ili rob, poznat ili nepoznat, bogat ili siromah, ja ću mu pomoći...

— Vrlo dobro! — klikne Cyrino srdačno, — ja sam upravo čovjek, koji će poginuti, ako ga vi ne spasite.

I razabravši sumnjivi pogled svoga slušaoca, odmah mu odgovori:

— Nemojte misliti, da sam lud. Pri zdravoj sam pameti kao i vi i govorim vam istinu. Jedna riječ će vam sve objasniti... Umirem od ljubavi za jednom ženom, a ta žena vaše je kumče. Inocencija!

Cesario skoči na noge. Usne su mu drhtale, a oči se u isti mah zalile krvlju. Ruka mu se maši oružja, koje je ležalo kraj njega.

— Šta to znači? — upita on pogledavši prezirno u Cyrina.

Mladić mu je odmah razumio sve misli.

Podigao se i licem u lice s Cesarijem i vikne:

— Ubijte me, ubijte!... Učinit ćete mi veliku milost. Učinite kraj ovom nesretnom životu!

Cesario, koji je odmah požalio svoj nagli pokret, kad je skočio i prihvatio pušku, odgovori mrko:

— Nemam razloga, da te ubijam. Nisi mi učinio nikada ništa na žao...

— Ne, — nastavi Cyrino bez veze, — molim vas, da mi se smilujete. Ako znate, što je Bog, ako ste dobri, ako volite svoju dragu djecu, ako imate oca i majku... svim time zaklinjem vas i klečeći vas molim: ubijte me, ubijte!

Iza tih riječi pao je pred noge Cesarija i zakrio lice rukama.

Mineirac ga je dugo gledao u čudu.

Sagnuvši se onda prema mladiću, udari ga po ramenu i reče mu gotovo mekim glasom:

— Kakva je to ludorija, doktore?... Jesi li sašao s uma? Ispričaj mi potanko, što je na stvari. Hoću da znam, jesi li pri svijesti ili ne. Ja sam čovjek iz pustinje, prâvi Mineirac, ali umijem ipak da općim s ljudima.

Kad je Cyrino razabrao te riječi, probudi se u njemu nova nada i on ustane.

Pošto je onda opet sjeo uz Cesarija, ispričao mu je sve: očaj, koji ga je gonio, sigurnost, da ga Inocencija ljubi i nepomirljivo držanje Pereire.

Cesario ga je slušao vrlo pažljivo. Samo ga je katkada prekidao uzvikom:

— Oh! Žene... žene! To je naša propast!

Kad je Cyrino prestao, uozbiljio se Cesario i upitao ga strogim glasom:

— Reci mi istinu, doktore: nisi li nikada govorio s Inocencijom? Nisi se nikada našao s njom na samu?

— Jesam, — odgovori mladić prestrašeno.

Cesariju navali sva krv u glavu.

— Onda, — promrmlja on, — nesreća je gotova...

— Moj Bože, — prekine ga Cyrino vatreno, — neka duša moje majke padne u pakao, ako Inocencija nije nevina...

Cesario ga prekine pokretom ruke.

— Dosta je, mladiću! Tko se ovako zaklinje, taj ne laže... I ja sam u svoje vrijeme ljubio nesretno i znam, što znači trpjeti.

— O, gosp. Cesario, spasite me!

— Šta mogu ja da učinim? Znaš li ti, da ona danas više ne pripada ni svom vlastitom ocu? Pripada samo časnoj riječi, a riječ Mineirca se ne opoziva. Zar to nisi znao, kad si dozvolio, da ti ta ljubav udje u srce? Ne govorim samo o njoj. Žene ništa ne misle... jedino, što žele, jest, da se udadu i da vide svladane muškarce. Žrtvuju sve i radi kakvog malog ljubakanja bacaju na ulicu čast svojih kuća...

— O, ne, nije ona od tih! — usprotivi se Cyrino.

— Dakle misliš, da je bolja nego druge? — primijeti Cesario ogorčeno.

— Da, ona je najbolja na svijetu. Jedino Naša Gospa bolja je od nje.

Mineirac se tiho nasmiješi.

— Dobro je netko rekao, da ljubav sve isprevrtava. Ona prevrne i čovjeka toliko, da postaje samilosti vrijedan! To je...

— Dakle? — prekine ga Cyrino.

— Šta? Nisam li već dosta rekao? Moje kumče pripada koliko ocu, toliko i Manecao; ovome toliko, koliko i svaka čaša ili vrč, koji bi mu Pereira poklonio. Nema načina ni puta, da se vrati.

Mladić još uvijek nije izgubio nadu.

Dugo je govorio s divnom ustrajnošću, pozivajući se na Cesarijevu dužnost kao kršćanina, koja mu nalaže, da se brine za svakoga, a naročito za onu, koju je nosio na krštenje i za koju odgovara pred Bogom.

Tim je govorom dodirnuo religiozne osjećaje Mineirca i pokrenuo ga.

— Nemoj mi tako govoriti! Kušaš, da me privučeš na svoju stranu. A tko mi jamči, da Inocencija tebe toliko voli?

— Srce vam to kaže, — odvrati Cyrino mirno. — Vi, koji ste častan čovjek, mislite li, da lažem? Da je sve to varka? Recite, vjerujete li mi?

— Da, vidim, da je istina, — potvrdi Cesario.

— Ah! usklikne Cyrino, — osjećate, da vaše kumče trpi, da će stradati i postati žrtva?... I sada zatvarate uši i govorite: ne ću da čujem, ne ću da ispunim svoju dužnost!... Zašto ste joj tu riječ dali, tu časnu riječ, koja toliko vrijedi? Naša Gospa će ju zaštititi i uzeti je s ovoga svijeta. To će ostati vama na duši... I kad jednog dana čujete, da je Inocencija umrla od nesreće, govorit ćete sami sebi, da ste joj i vi pomagali iskopati grob...

Cesario je bio uzrujan i odgovorio je mladiću s velikim strahom:

— Šta ti to meni pričaš? Ja sam u ovom kutu živio tako mirno, ni s kim se nisam svadjao, a sada sam sav potresen od tih tvojih brbljarija... Tko te je poslao amo?

— Tko bi me poslao, ako ne Inocencija? Otkud bih ja vas poznavao. Jesam li vas ikada vidio? ... Ne, onaj angjeo mi je rekao: »Podji mome kumu, to nam je zadnja nada. Ako nam on ne pomogne, onda smo oboje propali ...«

Ove su riječi konačno uvjerile Cesarija. Zamuknuo je posve i počeo premišljati. Cyrino ga je pažljivo promatrao.

— Dakle dobro, — reče napokon Mineirac vrlo ozbiljno, — mislit ću na to, što si mi pričao ...

— Oh, gospodine Cesario!

— Dva dana ću dobro premišljati o svemu... Što jedanput kažem, ne ponavljam drugi put. Iza toga ću uzjahati na konja i pojaviti se pred Pereirinom kućom ...

— Da, da! — mucao je mladić.

— Ti ćeš odmah sutra izjutra ostaviti moju kuću i dočekat ćeš me u Villi Sant'Anna.

— Dočekat ću ... samo me spasite!

Cesario malo zastane.

— Ali hoću, da se i ti meni zakuneš pepelom svoje majke ...

— Hoću.

— Spasenjem svoje duše ...

— Spasenjem svoje duše! — ponovi Cyrino.

— Životom vječnim ...

Cyrino potvrdi glavom.

— Zakuni se!

Mladić skupi prste, poljubi ih pobožno i poblijedivši jako spusti oči.

— Zakleo si se prije, nego što sam ti rekao, o čemu se radi, — reče Cesario. — To ti daje dobru svjedodžbu. Učinit ću sve, da te potpomognem, ali pod jednim uvjetom. Ako prihvatiš, onda vrijedi zakletva; ako ne ... rečeno, kao da i nije rečeno.

— Šta to može biti, Bože moj? — mrmljao je Cyrino.

— To, da me sačekaš u Sant'Anni. Ako dodjem u toku od pet dana, poći ćemo zajedno k mo-

me kumu. Ako ne, onda sam se odlučio na protivno. U tom ćeš slučaju doći amo i sačekat ćeš ovdje svoje stvari, po koje ću poslati. To će ujedno biti znak, da više nikada ne smiješ potražiti ni zgodu ni priliku, da se sastaneš s Inocencijom. Pristaješ?

— Pristajem, — odvrati mladić ushićeno. — Ali vas uvjeravam o tome: ako ne dodjete do odredjenog vremena, onda se možete moliti za dušu Cyrinovu, jer je on tada prestao da živi ...

Cesario žalosno prikloni glavu i otidje, a da više nije izrekao nijedne riječi.

XXIX. — Srna se brani.

Akaste: Ona ne može da govori?
Osvald: Ako zovete govorom samo ono, što vaše uši mogu da čuju, onda je nijema, ali ako se ta vještina sastoji i u tome, da se i najsitnije misli mogu izraziti pokretima, može se reći, da nije nijema, jer njene sjajne oči, koje su kao zvijezde na nebu, govore najrječitije, iako joj manjka dar govora.
SHAKESPEARE.

Inocenciju smo ostavili slomljenu na duši i tijelu.

Predvidjala je sve, što će doći i otvrdnjivala je svoju dušu neprestanim i stalnim mišljenjem na svoju nesreću.

Klečala je pred slikom Majke Božje, kad ju je otac pozvao, da se digne.

— Nocencija! — zvao ju je on.

Brzo je prešla rukom preko lica, da izbriše trag obilnih suza i stupi sigurnim korakom u veliku sobu.

Pereira i Manecao sjedili su za stolom. Patuljčić Tiko sjedio je na pragu sobe u blijedim zrakama sunca, koje je bilo napola sakriveno. Igrao se, ili se pretvarao, da se igra nekim listićima, koje je negdje skupio.

— Evo me, oče, — reče Inocencija glasno i malo drhtavim glasom.

Manecao ju je pogledao pogledom, koji je bio neka sredina izmedju mržnje i ljubavi. Mislio je, da mora nešto kazati:

— Napokon je i dona izišla iz svoga gnijezda. Bez sumnje zbog toga, što je danas tako lijep sunčani dan?

Djevojka mu nije ništa odvratila; samo ga je pogledala s tolikim prezirom, da je odmah spustio oči.

— Bila je bolesna, — ispriča ju Pereira.

I obrativši se prema kćeri, reče:

— Sjedni ovamo, blizu nas. Manecao želi s tobom govoriti o osobnim stvarima.

— Ona već sve dobro razumije, — primijeti nezgrapni zaručnik, želeći na taj način da izazove smiješak na njenom licu.

Inocencija odvrati suhoparno:

— Ne razumijem ništa...

— Ona se šali, — mucao je Manecao. — Dakle si već zaboravila... o čemu sam pregovarao s tvojim ocem?... Čini mi se, da si vrlo zaboravna...

Ona mu onim istim suhoparnim glasom presiječe riječ:

— Ne sjećam se ničega...

Nekoliko je časaka sve bilo tiho.

U grudima Pereire sakupljala se srdžba; njegov pogled je velikom brzinom prelazio s neozbiljne kćerke na Manecao.

— Dobro; ako se ne sjećaš ti, — reče on odjedanput, — ja nisam tako zaboravan.

— Dakle, — počne opet Manecao, pošto je ustao i naslonio se na stol posve blizu djevojke, — činiš se ludom... A naše vjenčanje...

— Tvoje vjenčanje? — upita ga Inocencija, kao da se čudi.

— Da...

— A s kim?...

— Eh, pa s kim, ako ne s tobom? — klikne Manecao.

Pereira se udalji sav blijed od bijesa.

Patuljčić je cijeli taj prizor pratio s velikom pažnjom. Oči su mu se sjale kao crni dijamanti; njegovo rahitično tijelo drhtalo je od uzbudjenja i nestrpljivosti.

Kad je Inocencija razabrala Manecaov odgovor, digne se i naslonivši se na svoju stolicu, vikne:

— Ja? Ja da podjem za gospodina? Radije ću umrijeti!

Oko vjerenika okrene se sva soba.

Pereira htjede da skoči, ali u prvi mah nije mogao ni da makne nogom.

— Poludjela je, — mrmljao je on, — sasvim je poludjela.

I uhvativši se za stol, približi se k njoj. Bio je strašan.

— Dakle ne ćeš? — upita on, dok mu se brada tresla od bijesa.

— Ne! — odvrati djevojka očajno, — prije bih...

Nije mogla da dovrši.

Otac ju uhvati za ruku i prisili, da se sva previje. Nesretnica uz mukli krik pade na pod, držeći se rukama za grudi. Samrtnička bljedoća joj prekri lice i iz male ogrebotine, koja joj se je otvorila na licu, proteče vrela krv.

Pereira htjede da se baci na nju, da ju zgazi nogama, ali se odjedanput ustavi i prekrivši lice rukama, sakri suze, koje su mu navalile na oči.

Mrtva je tišina zavladala u sobi.

Manecao se nije micao. Izvan sebe, promatrao je sav taj prizor. Lice mu je bilo bez izražaja, ali mu je u srcu bjesnio vulkan.

Patuljak pridje k Inocenciji i uhvati je za ruku; kasnije ju podigne, prisili da sjedne, pokazujući pokretima, da će biti najbolje, ako izadje iz dvorane.

S teškom ga je mukom mogla poslušati. Klecajući i uz pomoć patuljkovu mogla se udaljiti ispred bijesnih pogleda oca i vjerenika. Nijedan se od njih nije ni maknuo, da ju zadrži. Kako su bili izvan sebe, ostali su stojeći jedan uz drugoga, obadva prevladani težinom nesreće.

Manecao je bijesno frkao duge brkove, a Pereira spustio glavu na prsi. Konačno klikne:

— Moram iščupati sve, što se ovdje nakupilo! Neka bude, šta ima da bude! Manecao, Nocencija je za nas izgubljena, jer ju je jedan čovjek opčarao.

— A tko je taj čovjek? — upita muklo i drhtavim glasom drugi.

— Sada istom vidim, kako je sve teklo. Ja sam sâm doveo djavola u kuću. Pazio sam na nju kao na oči u glavi, ali je zlo dolazilo samo od sebe.

— A tko je to? — upita Manecao nestrpljivo po drugi put.

— Jedan prokletnik... jedan bestidnik, stranac, koji je bio ovdje... Odnio je moj mir, što mi ga je Gospod poklonio...

Nato je Pereira u kratkim rečenicama ispričao sve pokušaje Nijemca Meyera, koje je svojim očima opazio i pokušao da spriječi. Ali sve je već bilo kasno, jer je prokleto sjeme već nosilo plod.

— Ah! — reče konačno sasvim tihim glasom. — Misli li ono pseto, da se može samo tako zaluditi žena, pa onda pobjeći? Odmah sutra ću da obračunam...

— Radi čega? — prekine ga Manecao.

— Odgovorit će urubu (bijela vrana)...

— Ubit ćeš ga?

— Da!

Nastade kratak muk.

— Ne će biti ništa od toga! — odvrati capataz. — Ne ćeš ti obračunati s njim.

— Zašto?

— To je moj posao. Ti si otac, a ja sam vjerenik. Rugat će nam se obojici, ali se Nijemac živ ne će vratiti...

— Neka bude! — pristane Pereira. — Podji odmah sutra ili još danas! Ako možeš, odmah sada. Pas prokleti mora da umre, da i dalje ne nanosi štete. Idi brzo i vrati mi se s viješću, da taj čovjek više ne živi! Kao starac, kao otac, blagosivam onu ruku, koja će ga ubiti. Krv, koja će proteći, neka padne na moju glavu!

Cijeli taj razgovor pažljivo je slušao patuljak Tiko.

Malo pomalo prikučio se on k stolu sjajnih očiju. Onda se nenadano i vrlo odlučno ugurao izmedju Pereire i Manecao.

— Šta tražiš ti ovdje? — upita ga oporim glasom Mineirac.

Čovječuljak nato poče raznim pokretima objašnjavati, da on znade sve, da se slaže s njihovim odlukama, pa da i on tako misli, kao i njih dvojica, koji su bili toliko uvrijedjeni.

Kasnije je, potpomognuvši svoje pokrete muklim zvukovima, objasnio, da se Pereira vara u osobi pravoga krivca.

Nato je, vrlo dobro oponašajući fizionomije i dižući ruke, opisao Meyera i Cyrina, da ih je i Mineirac odmah prepoznao.

— Znadem dobro, znam! — mrmljao je on. — Govoriš o doktoru i o onom...

Ovdje patuljak učini znak i pokaže rukom prema sobi Inocencije, hoteći tim reći, da ona ništa nije imala s Nijemcem.

Obojica se skameniše.

— Onda, — mucao je Pereira, — tko je bio? Cyrino, Bože moj?!

— Da...! — vikao je patuljak sa silnom mukom potvrdjujući nekoliko puta glavom.

— Kako? — isprijeći se Pereira, — doktor?...

Tiko je vrlo zgodno i lako iznio sve dokaze, koje je imao.

Počeo je da gestikulira, kao da je vrag ušao u njega: izlazio je iz kuće, opisivao je sastanke i vrlo živahno prikazivao Cyrina; pokazao je mjesto u voćnjaku, otkud je sâm sve gledao i onu granu, koja je pukla, kad je spao s nje; ponovio je svoj krik; podsjetio na onaj prizor pred zoru, koji se završio pucnjem; znakovima i licem sve je tako jasno ocrtao, da je sa lica Pereirina nestalo i posljednje sumnje.

Sada mu je sve postalo jasno kao dan i njegov bijes postigao je vrhunac. Gotovo ga je kap sravnila sa zemljom.

— Bestidnik! — mrmljao je sav modar od srdžbe. — Ali ćeš mi to platiti, huljo!

Čas kasnije, okrenuvši se prema Manecao, reče:

— Prepusti to meni! Ja to hoću da izvršim.

Capataz odmahne glavom:

— Ne, — odvrati on muklo, — on je moj! Ružno nam se narugao, a mene još napravio i smiješnim...

— Onda, — potjera ga Pereira, — podji još danas... odmah! A kad se vratiš, reci mi samo: oprali smo sramotu... i Inocencija će biti tvoja.

I zastavši malo, završi u neprilici:

— To jest, ako je još budeš htio...

— O tome ćemo kasnije govoriti.

Sav očaj provali Mineircu na usta:

— Bože sveti! U kakvom to svijetu živimo? Čovjek ulazi u moju kuću, jede od onoga, što ja jedem; spava pod mojim krovom, pije vodu, koju ja donosim sa izvora! Dolazi amo i od časnog i mirnog doma stvara čudo i sramotu! Neka se sve strijele nebeske saspu na njega!... Ne ću da udišem onaj zrak, što ga on udiše! Ne. Hiljadu puta ne! I odmah ću da istjeram onu bagru, koja je došla s njime; prokletnici, izrodi pakla, kao i on! Pljunut

ću im u lice i istjerati ih kao pse, što i jesu... Nitkovi! Hulje!

Manecao ga prekine sasvim mirno:

— Ne poduzimlji ništa... Nitko ne smije znati, šta se sprema. Nitko! Jesi li razumio ?

— Dobro.

— Pretvaraj se, kao da si primio pismo iz Sant'Anne... Reci, da ti je pisala ona propalica, da ljude izašalješ Lealu, da ga sačekaju. Jesi li razumio?

Pereira potvrdi glavom, da jest.

— Eh, onda, — prihvati mrko, — onda na djelo!

— Dobro si rekao, — odvrati Pereira, — i smiluj mi se... U mojoj glavi bruji kao u praznoj bačvi. Sve mi zvoni u ušima. Već si gospodar u ovoj kući, pa radi, što hoćeš. Sav, s rukama i nogama, stojim ti na raspolaganju. Sve je tvoje. Dok Mineirac ne iskupi svoje časne riječi, ne će dignuti lica... Bože moj, Bože, kolika sramota!

— Budi hrabar! — podstakne ga drugi.

— Ako taj bestidnik ne bude iskupio svu sramotu, morat ću se opet povući u planine. Izgleda mi, kao da ću umrijeti: osjećam vatru u glavi; sve gori.

Prevladan od uzbudjenja, srušio se Pereira na stol objesivši ruke prema podu.

Manecao ga prodrma, uhvativši ga za ramena.

— Šta je to s tobom, oče? Budi hrabar! Zašto smo muškarci? Pogledaj odvažno u lice nesreći, koja je ujedno i moja. Zar te ne umiruje sigurnost, da će onaj čovjek skoro...

— Umiruje, — odgovori Pereira podigavši glavu, pa opazivši, da patuljak izlazi, nastavi: — A šta ćemo učiniti sa Tikom, koji sve znade?

— Ne smije izlaziti iz kuće.

— Ali njega ni sâm vrag ne bi mogao zadržati. A kad svijet počne naklapati, onda to odjekuje od Sucuriú do Corredora...

— Dobro... ali on treba da znade: ako samo usta otvori, da će skupo platiti, vrlo skupo!

— Onda idi što prije i očisti dvorište od onih ljudi! Idi... Samo da mogu spavati, zaboravio bih malo, ali ovako...

Mineirac se iza tih riječi s teškom mukom odvukao.

Manecao je ljutit izišao, da otpremi ljude, koji su čas kasnije išli cestom prema Lealovoj fazendi.

Odmah iza toga uzjahao je i tropeiro svoga konja i stramputicama pošao prema Villi de Sant' Anna do Paranahyba, kamo je stigao pred noć.

XXX. — Riješenje.

Izbrojeni su časovi moga života. Ovdje moram da umrem. Ovdje ima i ona da završi svoj život.

SHAKESPEARE: »Henrik« IV., I. čin.

Eto, vidio sam žutog konja, a njegov jahač bio je smrt.

Sv. IVAN: »Apokalypsa«.

Cijela tri dana uhodio je Cyrina zaručnik Inocencijin.

Manecao, kojega je život naučio oprezu, umio je da ide za mladićem, a da to ovaj nije ni primijetio.

Tako je opazio, da njegov mladi rival svakoga dana izlazi na konju do izvjesnog mjesta na cesti, kao da očekuje nekoga, koji ne dolazi. Kad je Cyrino jahao prema cilju, lice mu je odavalo nestrpljivost i nemir; na povratku je bio žalostan, sav uvučen u sebe i utonuo u duboke misli.

Nesretni mladić izlazio je pred Cesarija, ali ovaj nije dolazio.

Rok, koji mu je Cesario dao, već je skoro istekao i približavao se čas, kad je imao da izgubi svu nadu.

Oh, da može, pograbio bi s Jozuinom silom ono sunce, koje mu broji tako nemilosrdne dane i zaustavio bi ga, dok mu spasitelj ne pruži ruku!

A eto, već se svršavala sedmica!

Ako se do večeri Cesario ne pojavi, onda je stupala na snagu prisega, koju je položio; prisega neopoziva, nemilosrdna!

— Ubit ću se, — govorio je Cyrino u sebi, — bar će znati, da sam držao riječ.

S tim tvrdim uvjerenjem izjahao je iz Ville, prešao rijeku Paranahybu i jezdio, kako je to činio redovno, oko tri milje cestom prema Sao Francisco de Salles. Mislio je, da se Cesario možda ondje odmara, pa je tako zalazio sve dalje.

Dan je bio vedar i krasan. Po beskrajnoj ravnici pjevale su hiljade ptica. Vrane su kričale s visokih krošanja, a gnijetlovi se dozivali iz daljine.

Cyrino je jahao vrlo uzbudjen. Ništa nije čuo; njegove oči, grčevito uperene u daljinu, tražile su samo silhuetu jednog konjanika.

Nenadano odjekne u njegovim ušima topot jednoga konja.

Netko je dolazio u kasu.

Cyrinovo srce poče kucati, kao da je i ono počelo kasati.

Ali zvuk je dolazio otraga.

Bez sumnje, neki putnik, koji je dolazio iz Ville.

Cyrino je nastavljao svoj put.

Zvuk je sada odavao laganije jahanje i morao je domala da stigne do njega konjanik, koji je u tako neobično vrijeme kasao kroz taj kraj.

Mladić se nije ni najmanje brinuo, pa gotovo nije ni opazio, kako je netko projahao tik uz njega, da mu je skoro strugnuo konja.

Odmah iza toga topot se opet obnovio. Činilo se kao da ga jahač zaobilazi, da mu presiječe put, kojim jaše.

Ali ovoga se puta Cyrino probudi iz svog sanjarenja, podbode živo konja i nadje se licem u lice sa Manecao.

Nehotice poblijedi. Drugi kao da nije imao nikakove boje u licu.

Obojica zaustaviše konje i zagledaše se na nekoliko časova jedan u drugoga: jedan sa strahom i nepovjerenjem, drugi sa rdjavo prikrivenim mirom.

— Zemljače, — počne napokon capataz izazovnim glasom — šta ti tražiš ovdje?

— Ja? — upita Cyrino.

— Da, gospodine, ti glavom!

— Čudan si... putujem.

— Ah, putuješ! — odvrati Manecao. — Dakle si skitnica i vucibatina?

— Nisam vucibatina, — odvrati Cyrino ohrabrivši se. — Nisam nikakav nasilnik.

Radi bolje sigurnosti otvori odmah svoju torbu, u kojoj je držao revolver i htio da ga izvadi.

— A ako nisi vucibatina, — nastavi capataz, — reci mi onda: što si?

— Tko sam da sam, to se tebe ništa ne tiče.

Manecao razvuče lice.

Pritjerao je svoga konja sasvim do Cyrina i onda mu rekao muklim glasom:

— Nitkov si... Pseto!

Cyrino trgne revolver.

— Ubit ću te na mjestu, — vikne glasno, — ako me budeš i dalje napadao i vrijedjao.

Capataz se prezirno nasmija.

— Gle, gle! — reče, pljunuvši na jednu stranu, — gle ti majčina junaka. Pa umije i da se igra s oružjem!

— Sad mi je već dosta! — vikao je Cyrino.

— Dosta, dosta! — odvrati i Manecao na oko miran.

— A tko si ti? — upita ga Cyrino.

— Ja?

— Da, ti!

— Dakle me nisi prepoznao?

— Ne! — mucao je Cyrino.

— A poznaješ li ti Nocenciju? — krikne Manecao strašnim glasom.

Uz taj krik izvuče iz svoje torbe jednu staru kuburu i sprași svu tanad u Cyrina.

Kuršumi probiše tijelo nesretnika i on se strošta sa konja.

Dva krika odjeknuše.

Jedan bolan, drugi triumfalan.

Cyrino je ležao s licem, okrenutim prema zemlji. Sakupivši svu svoju snagu, koja je iz njega izlazila skupa s krvlju, okrene se na ledja i počne proklinjati neprijatelja, koji ga je promatrao grčevito se smiješeći.

— Ubojico! Gade!... Jest, poznajem Inocenciju. Ona je moja. Ti, zlikovče. Ubio si me, ali si ubio i nju... Šta sam ti ja skrivio? Bog će te prokleti... da, moj Bog, moji sveci... prokletstvo na tebe radi tog ubistva! Bježi, bježi... moja će te sjena uvijek pratiti...

— Tim bolje, — prekine ga Manecao ne silazeći s konja, — to baš i želim...

— Ah, želiš? — nastavi Cyrino umirućim glasom. — Neka ti dakle bude!

Zamuknuo je na čas i okrenuo se prema zemlji. Iz njega je već strujala studen smrti. S njegova je lica nestalo želje za osvetom; počeo je već teško disati.

— Ne, — mrmljao je s prekidima, ne ću ovako da umrem... Moram se odijeliti od života kao kršćanin... Moram oprostiti. — I sakupivši sve svoje sile, nastavi blagim glasom: — Manecao, ja ti opraštam... radi Krista, koji je umro na križu, da nas spasi. Opraštam ti. Neka ti se Gospodin smiluje! Ja ti opraštam.

Dok je umirući izgovarao ove riječi, napuniše se Manecaove oči strahom i on poče drhtati.

— Ne trebam tvog oproštenja, — odbije ga on glasno.

— Svejedno, — odvrati Cyrino blagim glasom. — Opraštam ti... od srca. Neka ti i Bog oprosti! Ne tiče me se više čitav svijet i ne mislim na osvetu. Ali Inocencija!... Tko zna, ne će li i ona umrijeti?... Manecao, daj mi vode... Vode, ako znaš, što je Bog... vode! Sidji s konja, čovječe! Umirući te čovjek moli... Sidji!

Ispruženih ruku molio je Cyrino.

— Vode! — uzdisao je mladić naprežući se, da se digne; — daj mi vode... poklonit ću ti spas duše...

Capataz je osjećao, kako mu se kosa ježi na glavi. Htio je da bježi, ali nije mogao. Izgledalo je, kao da njegove oči moraju gledati svu smrtnu borbu njegove žrtve. Taj prizor mu je izgledao kao kazna i cijelo mu se tijelo ukočilo od straha.

Iz toga straha probudio ga je topot konja, koji je lagano dolazio cestom.

I Cyrino je čuo taj zvuk i strašivo podigao pogled.

Na usnama mu se pojavio tužan osmijeh.

Netko je dolazio.

Manecao svom silom podbode konja i nestane ga u oblaku prašine.

Uto se pojavi na jednom zavoju konjanik.

Bio je Antonio Cesario.

Kad je iz daleka opazio čovjeka izvaljenog na zemlji, požurio se.

— O, doktore! — usklikne on sjahavši brzo u velikom strahu.

— Ja glavom, — odvrati Cyrino slabim glasom.

— A tko je to učinio, za Boga miloga?

I poletjevši prema mladiću, klekne kraj njega i podigne mu tijelo.

— Tko te je ubio?

— Nitko, — uzdisao je mladić, — bila je... sudbina. Umirem zadovoljan... Daj mi vode... i pričaj mi o Inocenciji...

— Vode? — usklikne Cesario očajno, — ovdje, usred pustinje?... Do potoka ima najmanje tri milje...

— Ah! — odvrati Cyrino izgubivši i posljednju nadu, — ako nema... kako da ugasim žedju tijela? Umiri mi dušu! Inocencija, gdje je?... Hoću, da je vidim... Reci joj, da sam umro... radi nje...

— A tko te je ubio? — vikne Cesario.

— Nije vrijedno, da se govori o tome, — odvrati mladić stisnuvši usne. — Sada se brini samo za mene! Čuj... nikada nisam bio zločest... i nemam velikih grijeha. Misliš li, da će mi Bog oprostiti?

— Hoće, — odvrati Cesario sigurnim glasom.

— Šta sam radio za cijelog svog života?... Možda sam varao druge, govoreći im, da sam liječnik? Ali ima ljudi, koje sam iscijelio. Ne sjećam se... ničega više... Ah, da, jedan dug... jedan časni dug. U mome džepu naći ćeš oko šest stotina milrejsa... plati trista Totó Siqueri u Villi; daj po pedeset svakome od mojih ljudi, a ostatak razdijeli medju siromake, naročito medju gubavce... I naredi im, da se za mene mole!... Jesi li razumio?

Mineirac potvrdi glavom, da jest.

Dolazila je polako smrt, koja je svoju sjenu razastirala preko Cyrinova lica. Oči su se prekrivale samrtničkim sjajem; jezik postajao nepokretan, nos se zašiljio, a kosa se jako počela odražavati od njegovog blijedog lica.

Cesario sjede na zemlju, da lakše pridrži tijelo umirućeg. Dvije suze klizale su mu niz muškaračko lice.

Tijelo Cyrino se lako treslo.

— Sada, — doda mladić vrlo slabim glasom, došao ... je moj čas. Ali ... zaklinjem te ... ne reci ništa svome kumčetu! Ne dopusti da podje za Manecao!

— Dakle te je on? — prekine ga Cesario.

— Ne, ne, — ali će biti s njime nesretna ... Jesi li me razumio? ... Obećaješ?

— Obećajem, — odvrati Cesario odlučno. — Zaklinjem se ...

— Dobro! — uzdahnu umirući, — a sad ... zahvaljujem ... smrti. Hoću da se ... zavjetujem ... svecima i da zazovem ...

I skupivši zadnje svoje sile, promrmlja slabim glasom:

— Inocencija!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Putnik, koji je te večeri prolazio onim krajem, mogao je vidjeti jedan svježi grob, nad kojim se dizao prosti drveni križ, napravljen iz debelih kolaca i povezan lijanama.

To je bio dokaz ljubavi prema bližnjemu, što ga je dao Mineirac Cesario Antonio.

EPILOG.

Meyer se javlja.

S pravom se ponosiš, pa neka
Apolonov lovor okruni tvoju glavu!
HORAC.

Dne 18. kolovoza 1863. spremao se Magdeburg na veliku svečanost, koja je bila slavlje za cijelu naučenjačku Germaniju.

Održavala se izvanredna sjednica »Sveopćeg Entomologijskog Društva«, koje je pozvalo ne samo svoje stalne, počasne i dopisne članove, nego i mnoge druge goste, da doprate u društvo i ovjenčaju slavom jednog od svojih najboljih članova, jednoga od najneumornijih istraživača prirode, odvažnog putnika, koji je godinama izbivao iz domovine, a koji se vratio iz Južne Amerike. Ondje se toliko zabavio i toliko je onuda putovao, da je bilo nemoguće pratiti njegov put, osim na velikim, naročitim mapama znamenitog sakupljača Simona Schroppa.

Cijela je znanost slavila slavlje. Svi članovi u fraku, s bijelom kravatom i rukavicama, nekoji i s govorima u džepu. Svi su bili na svom mjestu već davno prije urečenog vremena; orkestar je intonirao 26. sonatu od Beethovena, a gospodje došle u bogatim i sjajnim toaletama.

Iznenada zaori sa jednih vrata:

— Vivat Meyer! Hura! Vivat! Hoch! Hoch!

I dok su svi, okrenuti prema tim vratima, da vide, tko će ući, vikali, pojaviše se iznad svih glava nebrojeni rupčići i šeširi.

Pošto se bučna manifestacija donekle smirila, podigao se predsjednik Entomologijskog Društva;

mršav kao kostur i sa crvenom vlasuljom, da je gotovo izgledao kao crtež za požar.

— Da! — uskliknuo je on, pošto je uzeo nekoliko gutljaja zasladjene vode i tako spremio svoje grlo, — evo napokon je došao medju nas on, veliki pobjednik, nedostižni Wilhelm Tembel Meyer.

U tom je tonu govorio cijela dva sata...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Sutradan ujutro donosile su sve novine u Magdeburgu opširne opise te svečanosti, preštampavajući govor predsjednika. I kao dodatak donijele su životopis Meyerov, nabrajajući bogati entomologijski materijal, koji je Meyer sa svojih dalekih putovanja donio.

»A što je najkarakterističnije«, — pisao je »Zeit«, — u velikoj i prekrasnoj zbirci, koju je Meyer donio sa svojih putovanja, najskupocjeniji je komad bez sumnje jedan leptir, sasvim nove vrste i ljepši, nego što se može i zamisliti. To je »Papilio Innocentia«. (Tu sada slijedi podroban opis, s najvećom germanskom točnošću).

»Ime je slavni prirodoslovac dao leptiru iz počasti prema jednoj djevojci iz pustinje u provinciji Matto Grosso, Brazilija; djevojci, koja je, prema Meyerovu opisu, bila neobične ljepote. Vidi se, da i naučenjaci imaju srce, koje umije osjećati i da se više puta poslužuju znanošću, da dokažu svoje osjećaje, u koje mnogi ne vjeruju«. — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Sirota Inocencija!

Upravo toga dana navršile su se tri godine, otkako je njeno slabašno tijelo spušteno u zemlju na vječni počinak, usred ogromne pustinje Sant' Anne do Paranahybe.

Preveo **dr. Zoran Ninić (Brazilija).**

365. »**Erotika**«. Sedamnaest novela iz pera poljskoga pisca Zygmunta N i e d z w i e c k o g a. Knjizi je udaren zajednički natpis »Erotika«, jer se u svakoj pripovijesti komičnim načinom razradjuje kakav erotički doživljaj iz malovaroškog poljskog života. Nepogrešiva analiza i mirnoća, kojom se prikazuju ljubavna zapletanja i raspletanja, osvajaju svojom iskrenošću i naturalnošću. Škakljiviji momenti, blagorodnom koji bi mogli pozlijediti bezazlenu dušu, preliveni su komičnošću. Izvrsna lektira za odrasle muškarce. Din 20.—. Uvezano Din 30.—.

366. »**Jamila pod Cedrovima**«. Istočnjački roman od Henry B o r d e a u x-a. Djelo, u kojem ni jedna sitnica nije izmišljena, nego sve po istinitom dogadjaju napisano. Radnja je uzeta iz suvremenoga života pod Libanonom, u Siriji, gdje se ukrštava muslimanski i kršćanski elemenat. Radi se o jednom arapskom Romeu i jednoj maronitskoj Juliji, koji su bili stoljetnom mržnjom svojih vjera i plemena deset puta više rastavljeni, negoli veronski ljubavnici neprijateljstvom Capulettâ i Montecca. Njihova tragična ljubav, koju ne sprečavaju ni najdublji vjerski osjećaji, prikazana je u svoj svojoj snazi i veličini. Sav čar bujnoga Istoka iznesen je s neobičnom umjetničkom vještinom. Život i nestašluk haremskih gospodja, otmice djevojaka, običaji i plesovi maronitskih kršćana, tvrdoća roditeljska u vjerskim pitanjima i nemilosrdne presude, ispunjavaju veći dio romana, koji zaokuplja sav interes čitaočev. Djelo je preliveno duhom Pierre Loti-evih egzotičnih pripovijedaka. Doista, krasna pripovijest autora, koji se ne nazivlje uzalud ljubimcem otmenih francuskih krugova. Din 18.—. Uvezano Din 28.—.

367. »**Mlada ljubav**«. Roman iz ljubljanskoga života od slovenskoga pisca Al. K r a i g h e r a. U knjizi se razradjuje seksualni problem, kojega se autor, kao praktični liječnik, laća sa svom zdušnošću. Bezglavost mahnitoga uživanja, koje je slavilo slavlje za ratnih vremena, a izdanci mu naročito procvali u poratno, današnje doba, dovodila je i dovodi do strašnih rezultata u okuženoj krvi, koja se prenosi od čovjeka na čovjeka i uništava ljudstvo u klicama. Zorna slika ove mahnitosti i bezumnosti islikana je u licu gospodjice Mire Brejec i njenog zaručnika natporučnika Javornika. Crne strane omladinskoga života uopće prikazane su u svoj svojoj goloti, ali im je odmah, kao pendant, dodana i slika idealne, mlade ljubavi i braka, koji ima da pokvareno današnje društvo pročisti, podigne i dovede do one visine, koja mu je odredjena u narodu, zdravom u duši i tijelu. Poučni zaključak iz ovog društvenog romana jamačno će povući i hrvatska omladina. Din. 32.—. Uvezano Din. 42.—.

368. »**Plamena Rijeka**«. Roman jedne grešne djevojke; napisao François M a u r i a c. Strastvena analiza borbe izmedju puti i vjere; razbludna opservacija duše, koja luta izmedju neba i zemlje, dok na svršetku ne pobijedi nebo. I u drugoj noveli, koja je u knjizi dodana — »P o l j u b a c g u b a v c u«. — glavna junakinja pripovijesti jedva može da se svojim religioznim osjećajima odupre napastima tijela uz potpuno nemoćnoga muža, evangjeoskog »gubavca«. Ona po svim kriterijama svijeta i crkve zaslužuje naslov bogobojazne i poštene žene. Kalvarija je to pravednice, kojoj tijelo vapi za grijehom. I kad joj se, poslije muževe smrti, nameće prilika, da utoli svoju žudnju, ona bježi u šumu i grli goli hrast, koji začudo naliči na pokojnog njenog muža . . . Neuporediva porodična tragedija, koja se rasplinjuje u zvucima angjeoskih korova. Din. 18.—. Uvezano Din. 28.—.

369. »**Porodica Tarhanova**«. Roman iz ruskoga života. Napisao Evgenij N. Č i r i k o v. Tipični ruski pripovjedač najboljega kova, s ruskim temperamentom, s obožavanjem ruske prirode, s blagim saučešćem prama svemu, što — pošto se nije moglo rascvjetati — vene u tmurnim prilikama ruske atmosfere. U perspektivi gledan čitav život jednog rodoljuba i književnika, koji je prošao sve novije faze ruske društvene i političke evolucije. Opširno je obradjeno rusko agrarno pitanje i posljedice zemljišne razdiobe medju seljake. Nedopuštena junakova mladenačka ljubav i nezakoniti sin, koji se odmeće u boljševike. Ljubav njegove kćeri Vjere i njeno razočaranje. Idealni tip Tarhanovljeve žene Zoje, kojoj ćeš uzalud tražiti uporedjenja medju novelističkim tipovima romanskih i germanskih autora. Čisto slavensko srce, kao što je i čitav roman prekaljen čistom slavenskom dobrotom i ljepotom. Uzorna porodična lektira. Din. 38.—. Uvezano Din. 48.—.

370. »**Ljupče**«. Originalni roman iz savremenog života u Srbiji. Napisao Branko M a š i ć. Doživljaji jednog mangupa, koji je dotjerao do časti sreskog kapetana. Uz njega se niže čitava galerija tipova, koji su umjetničkim dlijetom isklesani do savršenstva. Ljudi, koji s riječima o patriotizmu, moralu i općem dobru sistematski eksploatiraju u svoju korist sve moralne i materijalne tekovine svojih plemenitijih savremenika, uništavajuć bez milosrdja svakog onog, koji radi protiv njihovih ličnih interesa. S nemilosrdnošću kirurga raščinjaju se tipovi, koji hoće samo novce i vlast i koji se guraju na sva mjesta, gdje god bi mogli nešto da ušićare za sebe. Ministri i ministarke, profesori i doktori, novinari i činovnici, sobarice i žandari, sve se to reda pred očima čitaočevim, da se nikada ne zaboravi. Balkanci, koji svojom životnošću ne zaostaju za najizrazitijim društvenim tipovima, koji su izašli ispod pera velikog francuskog književnog portretista, Balzaca. Din. 24.—. Uvezano Din. 34.—.

371. »**Njegova ljubovca i ja**«. Roman dvojice Francuza i jedne ruske izbjeglice od Marcela P r é v o s t a. Djelo velike umjetničke vrijednosti, koje ne obradjuje nikakovu »klisku« temu, kako bi se moglo suditi po naslovu. Ne radi se uopće ni o kakvoj »ljubovci« (maîtressi), nego o jednoj zakonitoj ženi, koja ljubi svoga muža i ostaje mu vjerna do njegove smrti. Pita se samo, da li je taj njen muž, koji je bolovao od raka u grlu, umro prirodnom smrću ili je zamolio ženu (koja je doktorica), da mu skrati muke kakvim otrovom. A kad poslije muževe smrti podje za njegovog prijatelja — onoga,

koji se u naslovu krije pod onim »ja« — i koji je počeo sumnjati o prirodnoj smrti svoga prijatelja, pita se: može li ta žena ostati uz tog drugog muža, radi kojega je ona tobože otrovala prvoga? I hoće li se ona povratiti iz Rusije, kamo su je hitno pozvali? Na sve to odgovorit će sebi pažljivi čitatelj, kad pročita ovaj roman, koji je doživio za tri mjeseca, otkako je izašao, najveću nakladu, koja se dade zamisliti. Din. 18.—. Uvezano Din. 28.—.

372. **»Kako sam našao Livingstona«.** Izvještaj o ekspediciji po središnjoj Africi. Engleski napisao Henry M. Stanley. Jedna od najčuvenijih knjiga, koje se zabavljaju istraživanjem nepoznatih krajeva svijeta. U njoj jedan istraživač traži drugoga, kojemu se oko godine 1870. zameo trag negdje oko jezera Tanganike. Sa 200 urodjenika polazi Stanley iz Zanzibara i poslije nečuvenih napora i pustolovina s divljim plemenima i krvoločnim zvijerima nalazi iznemoglog i ostarjelog misionara Davida Livingstona, s kojim se vraća natrag. Sve ove doživljaje, kao i svu raskošnu faunu i floru onih djevičanskih krajeva opisao je autor u ovoj knjizi, koja je popraćena velikim brojem originalnih slika i jednom geografskom kartom, na kojoj je označen Stanley-ev put. Ovo je djelo najbolje sredstvo za razigravanje fantazije koliko mladjih, toliko i starijih čitalaca. Din. 24.—. Uvezano Din. 34.—.

